

NAYA—KARNIKÂ.

(A PRIMER OF THE JAIN LOGIC)

IV

SHRI VINAYA VIJAYA UPÂDHYÂYA

TRANSLATED AND EXPLAINED INTO GUJARATI

BY

FATTEHCHAND KARPURCHAND LÂLAN,

(BOMBAY (ULALWADI No 143)

AND

MOHANLÂI DALICHAND DESAI, B A LL B

BOMBAY

PRINTED BY B R. CHAVKAR

AT THE "NIRNAYA SIGARA PRESS" KOLHAT LANE, HOUSE No 23
FOR THE PUBLISHER.

All Rights Reserved by the Publisher]

A. V 2436 — A. D 1910

The doctrine of the Jains known as *Syādvāda* or *Janta vāda* it is proper to affirm, in the words of a writer in *Amrita* —

is competent to descend into the utmost minutiae of metaphysics and to settle all the vexed questions of abstruse speculation by a positive method (not merely asserting *na hi na hi*, not so not so)—to settle its rate the limits of what it is possible to determine by its method which the human mind may be rationally supposed to possess. It promises to reconcile all the conflicting schools not by inducing any of them necessarily to abandon their favourite 'standpoints' but by proving to them that the standpoints of all others are alike tenable or at least that they are representative of some aspect of truth which under some modification needs to be represented and that the Integrity of Truth consists in this very variety of aspects within the relational unity of an all-comprehending and ramifying principle.

—The late Mr Virchand R. Gandhi's writing—

एतदुच्यते यममात्ररचनापुष्पैः सदास्फुरते
 नान्यथा न कलैः सदा विजयते स्वात्वादकल्पदुम ।
 एतन्मात्रपरितैः प्रवादकुसुमैः यददर्शनारामभू
 भूय सौममुद्रमलमिमितैरध्यात्मवार्ताल्लवे ॥

—श्रीमद् वसोविजयनी—३

શ્રી વિજયવિજયોપાધ્યાય વિરચિતા

નયકર્ણિકા.

(જૈનન્યાય મારંભ પુસ્તક)

અનુનાદ—વિદ્યાપોહાદિ, કર્તાશ્રવન—નિવેચન.

લખનાર

કર્ત્તેહચંદ કંપૂરચંદ લાલન

(ગુલામવાડી નં ૧૪૩ મુબઈ)

અને

મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ

બી એ એવ્ એન બી

વીરસવત્ ૨૪૩૬

ઈ સ ૧૮૧૦

મુબઈ.

કોવમાટલેઈન નં ૨૩ મા આગેવ “નિર્ણયસાગર” પ્રેસમા
બાળકૃષ્ણ રામચંદ ઘાવેકરે માનીકરે માટે ડાખ્યું

(સવ હક્ક સ્વાધીન)

મુદ્ર્ય ૩ ૦-૬-૦

ધાવન્તોડવિ મવા સર્વે સ્વુર્માવે જૃતવિધ્રમા ।

ચારિત્રગુણક્ષીન સ્વાદિતિ સર્વનયામિત ॥

હોડતા એવા સવનયો સ્વભાવવિષે વિશ્રામ પામનારા થાય છે, તેથી ચારિત્રગુણમાં બે લીન છે તે સર્વે નયના ધારક હોય છે

વૃષ્ટમવા મિથ વક્ષપ્રતિપક્ષકર્ણિતા ।

સમવૃત્તિમુક્તાસ્વાદી જ્ઞાની સર્વનયામિત ॥

એક એક નય પરસ્પર વક્ષપ્રતિપક્ષે કરીને કહ્યિત છે, તેથી સમવૃત્તિના મુખનો આસ્વાદ સર્વનયામિત જ્ઞાની કરે છે

લોકે સર્વનયજ્ઞાનાં તાદરશ્ય વાપ્યનુમદ્ ।

સ્વાવૃષ્ટમ્નયમૂઢાનાં અવાર્તિર્વાંતિવિમદ્ ॥

સવનયના બાલુનારનું તાદરશ્યપણું લોકનેવિષે ઉપકારરૂપ થાય છે પૃથક્ નયે કરીને બે મૂઢ છે તેને મર્વની ઉદ્ભૂતતા અને અતિ કલહ-કલની પ્રાપ્તિ થાય છે

એવ સર્વનયજ્ઞાનાં વિપુલ ધર્મવાદત્ ।

શુષ્કવાદાદિવાદાશ્ચ શરેણાં તુ વિપર્યય ॥

ધર્મવાદથી સવનય બાલુનારનું મોટું કષ્ટાસ થાય છે, પરંતુ શુષ્ક વાદ વિવાદથી એક નયના આશ્રય કરનારનો વિપર્યય થાય છે

પ્રકાશિત જ્ઞાનાનાં ધર્મત્ત સર્વનયામિતમ્ ।

ચિત્તે પરિણત ચેદ્ ચેષાં સેષો નમોનમ ॥

લોકના હિતને માટે સવનયામિત મત બેહે પ્રકાશિત કયો છે, અને જેના ચિત્તમાં તે પરિણત થયો છે તેને વારંવાર નમસ્કાર છે

—શ્રીમદ્ યશોવિજયજી જ્ઞાનસાર

અગ્રવચન.

FOREWORD

આ નયકાર્તિકા નામનું લઘુ પુસ્તક શ્રી વીર પ્રભુની સ્તુતિરૂપ છે એમના કર્તા શ્રી નિનયવિજય ઉપાધ્યાયજી છે તેઓ શ્રી ઉપાધ્યાયજી યશોવિજયજીના સમકાલીન હતા, કારણ કે શ્રીપાલ મહારાજનો શ્રી નવપદ મદિમારૂપ રાસનો પૂર્વભાગ તેઓએ પોતે રચ્યો છે અને ઉત્તર ભાગ શ્રી યશોવિજયજીએ રચી પૂરો કર્યો છે

આ અથકાર અથને અને લખે છે કે મહારા ગુરૂ શ્રી વિજયસિંહ અને હાલ ગુરૂ શ્રી વિજયદેવસૂરીને સતોન આપવા આ નયજ્ઞાનરૂપે શ્રી વર્તમાનસ્નામીની હું સ્તુતિ કરૂ છું

જે સ્થળે આ નયજ્ઞાનગર્ભિત શ્રી વીરસ્તુતિ રચાઈ, તે સ્થળનું નામ બરોમા શ્રેષ્ઠ એવું શ્રી દીવબર છે^૧

જૈન અથરાશિના ચાર સમુદાય છે એટલે દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ ચરણકરણાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ આ ચારે સમુદાયોમાં દ્રવ્યાનુયોગ ચિરોમસ્તિરૂપ છે જૈન તત્ત્વજ્ઞાનરૂપી મહા મૂલ્યવાન રત્નોનો ખજાનો એ છે જેમ પુણ્યવાન અને ઉદયમવાન શ્રીમતજ રત્નો ધારણ કરવાને સમર્થ થાય છે, તેમ જ્ઞાનશ્રીમતજ પ્રયત્નવનો થઈ દ્રવ્યાનુયોગરૂપ મૂલ્યવાન રત્નના અધિકારી થઈ રહે છે

શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયજી પણ શ્રી દ્રવ્યગુણપર્યાયના રાસમાં કહે છે, કે સમતિતક, ઉપદેશમાલા વગેરે ગ્રંથોમાં દ્રવ્યાનુયોગપૂર્વક ચરણકરણાનુયોગ કરવો જોઈએ એ યોગવિના મોક્ષ નથી કારણકે શુદ્ધધ્યાન પણ એવીજ થઈ શકે છે જાણ્યા માટે સાધુ જનોએ તો અવશ્ય જાણવો જોઈએ

આટલામાટે આ દ્રવ્યાનુયોગની ફિલસૂફીને સરલ કરવાને જગત્ના નિરુપૃહી મુનિરાજેએ પ્રયત્ન કરવામાં કઈ બાકી રાખી નથી જેમ ચક્ષિસમુદાયમાં નાના બચ્ચાની મા દાણાને ચાવી નરમ કરી-પો

તાના પશ્ચિ બાજુએના મુખમાં મૂકે છે કે જેવી ચાવવાનું સેદેડું થઈ પડે તથા પાચન પણ સેદેલાઈથી થાય તેવીજ રીતે 'જેમાં દયાની અવિરલ લહરીઓ ચાલી રહી છે એવા શ્રી વીરાગમરૂપી સમુદ્રના મંડન કરનારા પિતાય મુનિરાજેએ મનુષ્યસમુદાયને જાગૃક બેઠા, મના જેવા 'ધાર્મિક અતઃક્રાંતિવાળા તે શુદ્ધિવાળા સાતુજનોએ દ્રવ્યાનુયોગના વિષયરૂપી કડીજ અકલોને પણ ચાવી પોતાની તીવ્ર શુદ્ધિરૂપી ચાચથી ખાવા જેવા નરમ કરી તે કલોને એવા બનાયા છે કે તે આપણા મુખમાં પેચ્યા પછી તરતજ પચી જાય

દ્રવ્યાનુયોગની બારાણસી નયજ્ઞાન છે નયજ્ઞાન એટલે અપેક્ષાજ્ઞાન અમુક અપેક્ષાને ઈતરજનો થાય કહે છે તેનો સ્વ અપેક્ષાને નય કહે છે એકજ વસ્તુ જુદી જુદી અપેક્ષાએ- (દ્રિષ્ટિએ) જુદી જુદી બાજે, કાલ કે પ્રત્યેક રમ્તુમાં અનત ધર્મ કે સ્વભાવ હોય છે આ અનત ધર્મભાવી જે ધર્મે કે સ્વભાવ જાણાય, તેને મુખ્ય કરીને બોવાય તે તે નય કહેવાય અને જેવી રીતે જોનારને એ નયથી (કે યાચથી) જોર છે એમ કહેવાય જિનશાસ્ત્ર એમ કહે છે કે 'જે બધા નયોનું કથન એકજ કરીએ ત્યારે વસ્તુનું પૂલ પાન થયું મળાય' જમતૂના સપળા વર્મો જમતૂની સ્વ નકારની નૃત્તિઓ-પછી તે વ્યાવહારિક હોય કે પારમાર્થિક સામાજિક હોય કે વ્યક્તિગત હોય, તથાજે જે બધી-જુદી જુદી અપેક્ષાના અવરબનવડે થયેલા માર્ગો છે આ સર્વ અપેક્ષાને જાણનારા સર્વજ્ઞ કહેવાય અને જે સામાય શુદ્ધિવાળા જનો કરતા જેટલી જેટલી વિશેષ અપેક્ષા કે નયોને સમજે તેટલે તેમજે અથે તે પ્રિયેષજ્ઞ કહેવાય આવા અપેક્ષા જ્ઞાનની પ્રશસા કરતા આવશ્યકો કહે છે કે 'જ્ઞાનમેવ પરમ્' જ્ઞાનજ પરમ જન છે 'પાશ્વત્ય તત્ત્વજ્ઞ લોર્ડ બેકન પણ કહે છે કે "Knowledge is power" જ્ઞાન એ વીર્ય છે-સામર્થ્ય છે-મન-પરાક્રમ છે આમ જ્ઞાન પૂર્વ પશ્ચિમ અર્થાત્ આખા જૂમળના તત્ત્વજ્ઞોના કથનનો માર છે અને એ જ્ઞાન તે નયજ્ઞાન-ન્યાયજ્ઞાન-અપેક્ષાજ્ઞાન છે દુકામાં માંસારિક જીવન કે પારમાર્થિક જીવનો મમે તવા કઠિણુ હોય તોપણ આવા નયોવજ્ઞ-જ્ઞાન દીપમેવડે તે સરવજ્ઞથી વહન કરવાનેમાટે તેમાં અનેક

માર્ગો ૨૫૮ જણાઈ આવે છે, અને માત્રસ પોતપોતાનું ક'યાલ શાંતિથી સાધી શકે છે કારણ કે એ નયોવડે જગત્ના કમ્પ્લેક્ષ કલ્પિત પ્રશ્નોના પણ ઉત્તરો મેળવી શકાય છે હવે ત્યારે નય કેટલા છે ? ૫૨૬ ન સમુચ્ચયની ટીકામાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જેટલા વચનો છે તેટલા નયો છે " હવે વચનો તો અસંખ્ય છે, ત્યારે નયો પણ અસંખ્ય થવા જોઈએ અને તેમ છે તો પછી જ્યાં ઘણા શુદ્ધિમાન મનુષ્યો પણ કરોડો શબ્દોમાંથી માત્ર દશ-પંદર હાર શબ્દોનું જ્ઞાન ધરાવે છે, ત્યારે શબ્દજ્ઞાનથી પણ ઉચ્ચતર એવી અપેક્ષાઓ તો કેમ લાગી શકાય ? આનું ઉત્તર તપાસીએ. તજ્ઞાનમાં જોઈ વિચારની અગત્ય અવશ્ય જણાય છે, પણ અતિ સહવાસથી તેમાં મુશ્કેલી જ જણાતી નથી જ્ઞાન કે અપેક્ષાજ્ઞાન તો વિચારની વધારે મુખ્ય અને વિશેષ અગત્ય રાખે છે, એટલે તેમાં વિકટતા જણાય એ સ્વાભાવિક છે તોપણ જેમ ઉપર દાખલા પ્રમાણે શબ્દજ્ઞાનમાં વિચારની અગત્ય હોવા છતાં અભ્યાસ-પરિચયને લીધે તે સરલ થઈ પડે છે, તેજ રીતે અપેક્ષા ક્રિયા નયોનો પણ જો નિગ્તર અભ્યાસ એવવામાં આવે તો મહત્તર શ્રમે પણ થોડા સમયમાં તે અપેક્ષા જ્ઞાનોચર થઈ શકે

શબ્દ સમૂહ આપણને ઘણો વિશાળ જણાય પણ વિદ્વાન વંશ કુળી-જોએ વ્યાકરણમાં નામ સર્વનામ વિશેષણ, ક્રિયાપદ, ક્રિયાવિશેષણ અને નામયોગી-વાચ્યયોગી-કવનપ્રયોગી અવ્યય આદિ આવશ્યક ભેગે તે શબ્દોના પાત્ર અભ્યાસીઓના માર્ગમાં અત્યંત સરલતા કરી આપી છે, તેજ રીતે, શ્રીમદ્ દરિદ્રસૂરીના કથન પ્રમાણે નય-માર્ગ ક્રિયા અપેક્ષાઓની સમ્યા જાણનાંત હોવા છતાં, કુશલશુદ્ધિ આચાર્યોએ દીઘ મનન પછી માત્ર સાત નયોમાં તે મહાન સમૂહને વહેંચી નાખ્યો છે, અને તે વહેંચણી એવા પ્રયત્નપૂર્વક કરી છે કે જગત્માં કોઈ પણ વિચાર એવો નથી રહેતો કે જે સાત નયની અદ્ય સમાવેશ ન પામે વળી એ પદ ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય છે કે શબ્દસમૂહમાંદિ ૧ અમુક તજ્ઞને નામ કે સર્વનામ એવું ઉપનામ આપવાથી જેમ તેના આડ વગમાંદિના એક અમનું જ્ઞાન થાય છે તેવીજ રીતે અસંખ્ય વિચારોમાંદિનો અમુક વિચારનો સાત નયમાંદિના એકાદ નયમાં સમાવેશ થતા તે અમુક નયનું વિશેષ જ્ઞાન થાય છે

શબ્દસમૂહના આઠ અંગોનું જ્ઞાન થયા પછી તેનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવામાં મુશ્કેલી નહીં તેમ અમુક વચન કયા નયને-કઈ અપેક્ષાને લઈને-અવગણીને જોવાયું છે તેનું યથાતથ્ય જ્ઞાન થયા પછી વિકટતાવાળું જણાતું નથી.^૧ આ ઉપરથી સ્પષ્ટ થઈ આવશે કે વ્યાકરણ જેમ શબ્દજ્ઞાનનું શાસ્ત્ર છે તેમ વિચારોનું આતર રહસ્ય સમજવા માટે નયશાસ્ત્ર છે અને તે નયશાસ્ત્ર (વિચાર રહસ્યનું) એક વ્યાકરણ સ્વરૂપ છે.

નયો મુખ્ય રીતે સાત છે નૈગમનય, સંયત્નનય, વ્યવહારનય, મજ્જુસૂત્રનય, શબ્દનય, સમભિરૂઢનય અને એવમૂતનય. આ સાત નય ઉપરાંત મુખ્ય રીતે આઠમો કોઈ અધિક નય નથી. માત્ર આ સાત નયની યથાથ સહાયતાથી જગત્ના સર્વ વિચારોનું રહસ્ય સમજી શકાય છે, એટલુંજ નહિ પણ સર્વ ધર્મા પ્રવૃત્તિઓ તથા વ્યક્તિઓના બધારણોના મૂલ્ય પાયાઓ પણ સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવે છે. અથાત્ અમુક ધર્મ અથવા વ્યક્તિની પ્રવૃત્તિ કયા હેતુને આભારી છે તેનું નય જ્ઞાનની સહાયતાથી ઉજ્જવળ દર્શન થાય છે.

શ્રીમદ્ વિનયવિનયશ્ચ ઉપાખ્યાયે શ્રી મહાવીર પ્રજ્ઞુની સ્તુતિ-રૂપે સાતે નયોનું સ્વરૂપ ઘણું સરલ રીતે ઉદાહરણો તથા વ્યાખ્યા સહિત આ નયકલ્પિકામાં આપ્યું છે. જૈન દર્શનના અનુપમેય દ્રવ્યાનુયોગમાં પ્રવેશ કરવા ઇચ્છતા અભ્યાસીઓને આ પુસ્તક લેખકના અનુભવ પ્રમાણે તો અતિ સરલ અને ઉપયોગી સાધન પુર પાડે છે. વિશેષ ખૂબી એ છે કે શ્રી વીર પ્રજ્ઞુની સ્તુતિ તેમાં અત્યંત થવાથી કુમાર રાખવાની શુભમતા થાય છે તથા સાથે સાથે નયવિષયનું જ્ઞાન પણ આનુગમિક પ્રાપ્ત થઈ આવે છે. મૂલ્ય યથા સંસ્કૃત ભાષામાં હોવાથી ગૂજરાતી ભાષાભાષીઓમાં ઉપયોગી થાય એવા હેતુથી મૂળ પાઠ સહિત તેનો ગૂજરાતી અનુવાદ હાલ પ્રકટ કરવામાં આવે છે. આજ પુસ્તકનો અનુવાદ ઇંગ્રેજીમાં લેખકે તૈયાર કર્યો છે અને તે પણ લેખક તરફથી તુરંત પ્રગટ થશે.

૧ એક પાશાલ આત્મચિત્ કહે છે કે Key to man is his thoughts
' માણસના વિચાર જાણી લેવા એ તે માણસને જાણવાની કુચી છે

જૈનધર્મને તાત્વિક દૃષ્ટિએ જોના તેમા અનન્ત, ગાદ, અને સૌન્દર્યવાન તત્ત્વોનું સ્પષ્ટીકરણ છે, અને તેના વિષે સ્વં સાશ્વરશ્રી મણિલાલ નમુભાઈએ પાટણના બકારોમાના ષોધોની હૈમિત કરતા પ્રસ્તાવમા જણાવ્યું છે કે—

‘જૈનધર્મનું વાસ્તવિક નામ અનેકાતવાં અથવા સ્વાહવાદ છે એ ધર્મમા એમ નિર્ણય છે કે વસ્તુમાત્ર સાપેક્ષ સ્વરૂપવાળી છે જેથી કરીને પદાર્થોનું પદાર્થત્વ બન્યું રહે છે તેનું નામ સત્તા કહેવાય છે જૈનો સત્તાનું લક્ષણ ઉત્પાદ વ્યય પ્રૌવ્યયુક્ત તે સત્તા એમ આપે છે, અર્થાત્ સ્થિર જતા પદાર્થમાત્રમા ઉત્પત્તિ અને લય ચાલતાજ રહે છે જે સ્થિરાત્તા તેને દ્રવ્ય કહે છે, અસ્થિરાશ તેને પર્વાય કહે છે દ્રવ્યરૂપે બધું નિત્ય છે, પર્વાયરૂપે અનિત્ય છે પણ દ્રવ્યપર્વાય પરસ્પરથી નિષ્પન્ન નથી ઉભયે એકબીજાની અપેક્ષા કરે છે પાયામાત્ર પરસ્પર સાપેક્ષ છે અપેક્ષા વિના પાયાત્વજ નથી બનતું અથ કહ્યો તો અનશ્વની અપેક્ષા થઈજ, દિવસ કહ્યો તો રાતની અપેક્ષા થઈજ, પશુ કહ્યો તો અપશુની અપેક્ષા થઈજ, અભાવ કહ્યો તો ભાવની અપેક્ષા થઈજ એમ પાયાત્વ તત્ત્વશાસ્ત્રમા જેમ મર વિવિધમ દેમિન્ટન આદિ પડિતો અપેક્ષાવાંનો આદર કરે છે તેમ જૈનોના સિદ્ધાંતનું પણ તેજ રહસ્ય છે પદાર્થમાત્રને જૈનો સત્ અને અસત્ ઉભયરૂપ માને છે—દ્રવ્યપર્વાયરૂપ કહે છે પોતે પોતાના સ્વભાવ, કાલ, દેશ આદિ થઈ સત્રૂપ છે, પારકાના-પોતાની અન્યના-સ્વભાવ કાલ, દેશ આદિ થઈ અસત્ છે ઘટ ઘટરૂપે સત્ છે, પગરૂપે અસત્ છે ને એમ સંસદ્રૂપ છે આતુ જે પદાર્થસ્વરૂપ-સત્તાસ્વરૂપ-ને બતાવવા માટે જ્યારે એ સમ્પૂર્ણ આ યમને પ્રયોગે છે એનો અર્થ “કથયિત્” —કોઈરીને-જેમ તેમ-એવો થાય છે એમ પૂછીએ કે, અમુક પદાર્થ છે (સત્ છે) ? તો ઉત્તર કે “સ્થાન” જેમ તેમ અસત્ પણ છે આ વાંનું નામ “સ્વાહવાદ” એનુંજ નામ અનેકાતવાં કેમકે અત એટલે નિશ્ચય તે એકરૂપેજ બાવી બેસવો, પદાર્થને સત્રૂપજ કે અસત્રૂપજ એક પ્રકારેજ કહેવા તે બધા એકાતવાદ કહેવાય પણ આ તો પદાર્થમાત્રને ઉભયરૂપ માનતો અનેકાતવાદ છે સ્વાહવાદમા માણે પાયાને દશાવવાના જે પ્રકાર તે સાત કરતા અધિક થઈ શકતા

તિના પોતાના સિદ્ધાંતોને સવ ગીને દ' કરાવવા તેમણે અને અનેક
યુક્તિપ્રયુક્તિવાળા અગ્રે રચ્યા છે. સ્યાદ્વાદરનાકર, સ્યાદ્વાદરનાકરાવ
તારિખ, સ્યાદ્વાદમજરી, સ્યાદ્વાદવિકાસ, અનેકાતજયપતાકા, નયચક્ર,
સમ્મતિતત્ત્વ સંદેહવિષયોપનિ જ'પક'પદ્ધતિ, પદ્ધતિસનુચ્ચય એ આદિ
વા અથો છે. સિદ્ધાંતસાર, પ્રબોધચિન્તામણિ ઉપદેશરનાકર ઇત્યાદિ
મામા યવાસ્વરૂપના અથો છે. પણ તે ધમમા જે મૂનમૂત પ્રમાણુચય
છે તેને સૂત્ર કહે છે. મુખ્ય સૂત્ર ગાર છે, ને તેના વિવેકમટે બીજા
પાંચ સૂત્રચથો છે.

ઉક્ત સ્વરૂપવાળા સ્યાદ્વાદ રૂપ સમુદ્રને નિરતર મથન કરવા
માગતા નિશ્ચાસુ બાધરો અને બહેનો! સવ છવ પર સમદષ્ટિવાળા
અર્ધ આ મનુષ્ય જ મને સફળ રી લેવા ધારતા હો, સવ ધમનુ,
સવ રાત્રીયોનુ, સવ ગરજોનુ મધ્યસ્થ દટિએ રહસ્ય જાવતોકવા
હતી હો, જેમ પરસ્પર વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળા અને અનુદ્વેગ સ્વભા
વવાળા પ્રાણીઓ પણ પ્રભુદેશનામા એકત્ર થાય છે, તેમ સવ ધમ
એકતાનમા એમ આવે એ મહાત્મ નિરાકરણ કરવા ઉમે. રાખતા હો
જે જૂ. જૂ. સૂરવાગી પણ હામાનીયમની ચાનીઓ એમ્બીનની
સાથે એકતાનમા પામી મધુર ગાન ઉપલવી હૃદયનો ઉત્ત ભાવ ઉત્પન્ન
કરે છે, તેમ ન્યાય અને વૈલેપિક, સાખ્ય અને યોગ મિમાસા અને
વેદાંત, બૌદ્ધ અને જૈન, હોકાયત અને મિશાનવા. (પાશ્ચાત્ય સાય-
ન્સનો વા) વોરે જાનો અને ધમાને એકતાનતામા આવતા જોવા
હોય તો એક વાર ઉપાધ્યાય મહારાજશ્રી નિનયવિજયછના આ
અદ્ભુત અથને વાની જુઓ વિચારી જુઓ મનન કરી જુઓ તો
લેખકની તો ખાતરી છે કે એ અથના રજોક ૧૯ માનું પગમ સારજૂત
તાત્પર્ય તમારાની સમર્થ ખાચન થાય ત્યારપછી કોઈ પણ રીત,
કોઈ પણ મત કોઈ પણ સપ્રદાય કે કોઈ પણ વિચારજ્ઞી મુમ કિવા
અશુભ પ્રવૃત્તિ અથવા હેતુ વિરે તમારે સમાધાન મેળવવુ બહુજ સુ-
લભ મશે એટલુજ નહિ પણ તેની સાથે સાથે દરેક વિચારકના સિ-
દ્ધાંતોમા કેટલો કેટલો સત્યાશ રહેનો છે તથા તે સત્યાંશોનુ કયાણુ
પ્ર, મનોગમ અને જ્ઞાતિકર એકીકરણ શ્રી જિનચર્ચનમા કેવી ખૂબીથી
થાય છે અને અર્ધ રોકે છે તે પણ જણાઈ આવશે.

આ અને ખીલ નયમથો વાંચી, વિચારી મનન કરતા લેખકને તો એમ જણાય છે કે જિન-સંન ચાયાધીમ છે અને અન્ય દર્શનો વાની પ્રતિવાદીઓ છે તો તેઓમા લગાદ કે યથ એવું જિનદર્શન વિરોધને મટાડે તેને જાહેર આજે અ ય સંનોના તો શાંતિથી વિરોધ કરે મટાડવા દુર રચા પરતુ સ્વત જન-ચનમા પણ કોઈ કોઈ વિરોધ કરે છે એ બોઈ કહેવાઈ જવાય છે કે આદ્વાતૈની, અપેક્ષાશૈની કે નયજાનરૈવીનું જ્ઞાન કંઈક નહિ પણ સામાન્ય રીતે જોતાં ઘણું ઓછું છે

ઉક્ત સારભૂત રહસ્યની કાંઈક આખી કરવાનો આપરો અહીં પ્રયત્ન કરીએ શ્રી ઉપાધ્યાયજી કહે છે કે “નાનાવિધ રાજઓ ગમે તેટલા ઝગડા પરસ્પર કરે તો પણ ચક્રવર્તિ સામ્રાટની આજ્ઞા પાલન કરતી વખતે તે સમજા એક થઈ જાય છે, તેમ સર્વ દર્શનો પરસ્પર ગમે તેટલો વિરોધ દાખવતા હોય તોપણ શ્રી જિનસાસનરૂપ ચક્રવર્તિ મહારાજની આજ્ઞામા તો સર્વ શાંતિથી રહી પોતપોતાનું કર્તવ્ય કર્યા કરે છે એટલું જ નહિ પણ એ મહારાજની સેવામા ત પર રહે છે”

અહીં એવો પ્રશ્ન થવો સ્વાભાવિક છે કે શ્રી જિન-સંન આપુ ખવિત તથા સર્વ દર્શન શિરોમણિ-સર્વ ધર્મરાજઓમા ચક્રવર્તિરૂપ છે સારે જગત્મા કેમ સામાન્ય કરી શકવું નથી ? ઉત્તર ઘણોજ સ્પષ્ટ હોવાથી વિચાર કરવો થોડે એમ નથી આપણુ પદાય-દ્રવ્ય વિષયક જ્ઞાન ઘણું શિથિલ થઈ ગયું છે ? દ્રવ્યવિષયક ઉડા વિચારોનું તો

૧ જુઓ. ન્યાયી ત્રિવિધ સામ્ય ત્વની છાયામા સર્વ દિલ્લા રાજઓ શાંતિથી પોતપોતાનું કર્તવ્ય જ નવે છે યા નહિ ? અને તે ચક્રવર્તિ ત્રિવિધ રાજ્યની આજ્ઞા માનવામા વત્તર રહે છે યા નહિ ? આ તો પાર્થિવ રા ય ન્યાય-દિથી-નય દિથી વિજયવટુ થને સારો સર્વને જાણીતુ છે તો ચક્રવર્તિ એવા શ્રી જિન સંનનું આદ્મિક રાજ્ય આદ્વાદ આજ્ઞા નનજાનથી રા નઓ એવા દર્શનો સમ્રાટોને પોતપોતાના કર્તવ્ય તેઓની સક્તિ અનુસાર સમજાવી-શાંતિથી પોતપોતાના કર્તવ્ય કરવા દે અને સાથે પોતાનો મહાન પ્રતાપ પણ નગથી રાખે એમા શું આશ્ચર્ય ?

૨ અહીં કહેવું પડે છે કે > ચોક્કસ દ્રવ્યાનુરોગીઓ આપણામા જે તેમા પણ અન્યથ દહિવાગા તો વિરતુ છે

અવગાહન દૂર રહ્યું પરંતુ તેની પ્રારંભિક જૂથિકા એટલે નયમાગપઃ ઉભા રહેવાનું પદ આપણને માટે વિકટ પ્રાય થઇ પડ્યું છે. જેન દર્શનનો જગત્માં દિગ્વિજય કરવામાટે નયનું જ્ઞાન ઘણુંજ ઉપયોગી છે તેનો જેમ જેમ અધિક વિસ્તાર થતો જશે તેમ તેમ તેની વિશેષતાઓ વિવેકીજનો આ બુદ્ધિવિકાસના કાળમાં (Intellectual age) સ્વીકારતા જશે આમ કહેવું હવે નિરયક છે. નયના જ્ઞાનના વિસ્તાર સાથે જ મન્થકારના કહેવા મુજબ સવમતરપ સરિતાઓ જૈનગૈનનપ સમુદ્રને આવી મળશે નદીઓનો સમુદ્ર તરફ જવાનો સ્વભાવજ છે? તમે કહેશો કે એ શું સમવિત વાત છે? જુઓ આ મ થનો રહોક ૧૬ મો તેમાં મ્પષ્ટ એવો ઉલ્લેખ શ્રી ઉપાધ્યાયજીએ કર્યો છે કે એક નય બીજા નયથી વિશુદ્ધતર તથા હોયો છે અને મનુષ્ય સ્વભાવ પદ્યુ ઉચ્ચ થકવાની જિજ્ઞાસાવાળો ઘણેક અશે હોય છે. અર્વાચીન કાળ વગી શુભ અસિદ્ધિનો છે માટે આ વાત જે જિનામુઓના હ યમાં સ્થિતતા પામશે, તે કોઇ પદ્યુ વિચારને નયની કસોટીથી કસી શકશે, જગતનું કયુ દર્શન કયા નય ઉપર રચાયયુ છે, તેમજ બીજું તેનાથી કેવી રીતે ઉત્તમ છે અને તેને ઉચ્ચતર નયપર કેવી રીતે લઇ શકાય છે તે ઉત્તરોત્તર ખોળે જાળી શકશે આવી રીતે ગમે તે

નાર થોડા પક્ષ વિરોધ કયા છે તે જનકશ બ્યતિરેક ઇલાજા ધણા છે અન્વયવેડે કયા કયા અરો મળે છે તે જોઈ નહિ મળતા અને નયનારા ગોઠવો સામેવાજાની ખાતરી કરાવી આપનારા તો અતિસય વિગ્લજ હા હામા તો આપણે અને સામાવાજાને કયા મનડ નથી આવડ તે બતાવવાને પ્રયત્ન કરવાનો અને તેની સાથે કેમ વિરોધ વધારે તેમ કરવાનો અજરાય જાળ્યેન નવથે કેટલાકથી ઘઈ જાય છે અને લીધે જિન મન વિવિધાનુવિવસ્ટ વહિ પામવ તો મોટે ભાગે બધજ થયુ છે પણ વિદ્વાનેમાથી તેમજ સા માન્ય જનોમાથી ન્યૂન થયુ ચા'યું છે એ ખેદની વાત છે

૧ માત્ર સમુદ્રે પોતાના દ્વાર ખલ ન કરતા અને લોકોમાં નયજ્ઞાનકપી જળ વવારડ એટલે જ દર્શન જે નય માનતો હોય તેને ઉચ્ચતર નયવાન આપતા તે તે જ્ઞાનરૂપી નીચા પાણી વવશે એટલે તે નદીને સત્તર સમુદ્ર સરખા જૈનજ્ઞાનને મળતી વખે એરો

૨ જિનદર્શનપ થુ થયુ તે કયુ અજ છે? (અખનુધન)

વિચારક સાને નયમા પારદર્શિતા પ્રાપ્ત કરશે, ત્યારે આપોઆપ તે જન દલનમા મળી જશે

આ વાત આપણે એક ઉદાહરણથી સ્પષ્ટ કરીશુ જેમ પાઠ નાળા અથવા હાઈસ્કૂલમા સાત વોરલ્ડ છે તેમ આ વિશ્વરૂપ વિદ્યા લય છે અને જેમ એમસન કહે છે - The world is for my education (જગત્ મારા શિક્ષણને માટે છે) તેમ આ વિશ્વવિદ્યાલય આપણા શિક્ષણને માટે છે આ સ્કૂલના ધોરણો સાત છે તેના બે વિભાગ છે પેટેલા વિભાગમા ત્રણ અને બીજામાં ચાર જેમ આજ કાલ હાઈસ્કૂલમા નવ ધોરણ સૂધી Lower classes એટલે નીચલા ત્રણ ધોરણોમા નિખનાય છે અને પછી Upper classes ઉપલા ચાર ધોરણોમા શિખવાય છે તેજ રીતે આ વિશ્વવિદ્યાલયમા દશનો કે ધમોનુ શિક્ષણ આપવામા આવે છે પેટેલા વિભાગમા દ્રવ્યાર્થિક દટિવાળા ધમો રાખાવાય છે અને બીજામા પર્યાયર્થિક દટિવાળા પહેલામા પેટેલા ત્રણ નય અને બીજામા છેક ચાર નય અથવા પેટેલામા ચાર અને બીજામા ત્રણ નય આમ સાતે નયોના ધોરણો આવેલા છે હવે પહેલા ધોરણ કરતા બીજુ, બીજા કરતા ત્રીજુ ત્રીજા કરતા ચોથુ ચોથા કરતા પાંચમુ તે કરતા છઠ્ઠુ અને તે કરતા પાંચુ સાતમુ જેમ ઉચ્ચતર ધોરણ ાલાય છે તેમ આ સાત નયોમા પણ એવોજ અનુક્રમ રહેલો છે નૈઋત્યનયની સમઠનય તથા સમઠ ટથી વ્યવહાર તેમજ વ્યવહારથી ઋતુસૂત્રનય એમ અનુક્રમે એક કરતા એક ઉચ્ચતાવાળા છે નિશાળના સાત ધોરણુ પસાર કર્યા પછી વિદ્યાર્થી જેમ કોલેજમા એકાદ થઈ જાય છે-સાતમા મેટ્રીક કલાસમા આવતા નીચલા ધોરણના સાત સહિત તેની પગીક્ષા પસાર કરી કોલેજ કે મહા વિદ્યાલયમા પ્રવેશ કરે છે તેમ આ વિશ્વવિદ્યા લયમાં નીચલા ડઝે નયસહિત સાતમા એવમૃત નયમા પણ પસાર થઈ જિન રીનરૂપ સવ નયરૂપ-આહવાદ કોલેજમા અનાયાસે પ્રવેશ કરે છે શ્રી ઉપાધ્યાયજી મદારાજના પોતાના શબ્દોમા કહીએ તો ચક્રવાત મદારાજને જેમ અન્ય શબ્દજો સેવે તેમ સર્વે નયપથો જિ નંદશનને સેવે છે

પ્રધાને નવાઈ લાગશે કે સાવબોમ કિંવા ચક્રવર્તીની સત્તાને ધારણ

ઠરતું દિવ્યદર્શન જન્મના સકળ ધર્મ રાજ્યોમા (In the worlds of Religion) પોતા બે અજ્ઞ મનુષ્યોમાથી માન તેર લાખ ઉપર પણ પુ પાધર શાસન કેમ કરી શકતું નહિ હોય ? આનું કારણ આપણે ઉપર તપાસી ગયા છીએ છતાં પુનઃ કદાચ વિનં નથી ચાહતું કે આપણું નયજ્ઞાન ડેકલ ફીલ થઈ જવા આ પુ ડે તો પછી જ્ઞાનરાજ્ય સલાવવામા પરાજિત થઈએ એમા તું આશ્ચર્ય ?

બે એક સફલતા મહારા ૪ વિષ્ટત રાબળોના ઠણથા ટટાનું નિરાકરણ લાડી આશ્ચર્યજનોને સતોત આપવાથી વિમુખ ગ્રહે, પ્રત્યુત પોતાની મૂળ રાજવાનીની પ્રત સાથે પણ નિ ઝરણ કહેતા કયા કરે અને શાંતિ ન લાગી શકે તો ના પ્રત તેને કમતેર કે કર્નવ્યભ્રષ્ટ કલાવિના ગ્રહે ? જનદર્શન બે સર્વ દર્શનમા ગિરોમણિ છે એમ માનો છો તો એજ સમય નનના અનુયાયીઓ ઉપર કહી ગયા તેવા થકવ તાના મરણ વતન કરે તો જગત્મા કેવો અન્યત્ર પામે એ વિચારતું અતુ મુશ્કેલ નથી

જ્યા પોતાના ઘરની વિગતો નયદ્વારા તપાસવાનું મામત્ત્ય ન હોય અર્થાત્ કઈ અપેક્ષાનો અતિ આમલ કગવાથી આપણે બે મુખ્ય લાગોમા એટલે દિગ્ગજ શ્રેતાવરમા વેચાઈ ગયા છીએ તેમજ શ્રેતા વરમા પણ કયા હેતુથી પ્રભુપ્રતિમાદ્વારા અને પ્રભુનામદ્વારા તેની પ્રાપ્તિના પ્રયાસમા તેની તલિનતા આવી પડી છે, તવીજ નયમિમાસા ન્યા શાંતિથી ન થઈ શકતી હોય, ત્યા પડી જગત્મા ધર્મોની અપેક્ષા મમલ એજ કરવાનો વિચાર કરવો એ તું વિવેકી જનો કેદણા ઉપજવનાર નથી ?

આનું કારણ નયજ્ઞાન જિનતાએમા બરપૂર છે ? અને ' અમે સ્વાદ્વાદ કે નયવાદ માનનારા છીએ એવા વચનોરૂપે દુકામા અનેકાત વાદી જન ર્શનમા હાવમા પ્રભુના તે સત્યતાને છોડી એ તત્વાદી થઈ ખડખડમા વેદેચાઈ વિરોધના સ્થાનરૂપ થતું ચાલુ છે—એ વિરોધ ખેંચી વાત છે વચનોરૂપે આ નયવાદ સમનયો નથી એટલુજ નહિ પણ નયમા ગત યતા છતાં પોતેજ એકાતવાદી ટકી-ઢાલવી થઈ પોતાના દર્શનનો વિનાશ કરવા માણ્યો છે તે ઘણાક વિચારવાનોને દેખાઈ આ વતા તેઓથી પૂર્ણ સખેલ થઈ જવાય છે

શુ પોને ચોથા ધોરણમાં આવ્યા એટલે ત્રીજા ધોરણવાળા ખોગ
અથવા ત્રીજા ધોરણ સુધી બપોળા એટલે ચોથું આવડી ગયું ? એ તો
મજબુત એ કેવું મોખ્ખું ! ! પણ અગત્યે માનનારા ચોથું ન દેખતા હોય,
તો તેનું શાંતિથી કારણ બતાવ્યા વગર ચાર અગ્રવાળા પોતે તેઓને
સ્ફુલ્ભમાથીજ રજા આપે એ કેવો યાચ ! ખરતર અગ્રિ જેવા શબ્દ
આણે ફેંટી સંસારવૃદ્ધિ કરાવાય એ કેવું ? વીતરાગભાવે પ્રભુપ્રતિમા પૂજે
અને વીતરાગભાવ ઉપરાંત શ્રી તીર્થંકરભાવે પૂજે, એ વીતરાગભાવે પૂ
જનારનો પણ નિષેધ કરે એ પણ કેવું ? ખરે જેમાં એટલો ગુણ છે,
તેટલો ભેદ તેથી રાહ ચર્ચા શાંતિથી વિશેષ ગુણ દેખાડાય તો મનુષ્યસ્વ
ભાવ ઉચ્ચ મહાવાનો હોવાથી હજી પણ જિનશાસન પૂર્ણાંગે દઢ થાય ખરું
આટલામાંટે સૌથી પહેલા નયમાર્ગે સવન જ્ઞાનનો પ્રચાર કરવાનું આપણું
પ્રધાન કાર્ય ■ શ્રીમદ્ યશોવિજયજી પાકશાળાના નેતાઓ દેશકા
ળની પરિસ્થિતિ તપાસી અવાહકસ્વરૂપ આ પ્રકારનું જ્ઞાન પ્રચારવાનું
હાથ ધરશે અને બીજાઓ પણ એ ઉદાત્તિના પાયારૂપ પ્રથમ સવાહકરૂપ
અને પછી તત્પૂર્વક અભિવર્ધક (Progressive) કૌનીએ કામ લેશે
તો આપણી શુભ અને જગત્ સુખોને ક'યાલકારી મનોવાચ્છા થોડા
વખતમાં સિદ્ધ થયા વિના રહેશે નહિ હાલ નહિ તો સૌ વડે પછી
પણ એ દિવ્ય યુગનું અંશન થશે

ફોરેસ્ટ-ગ્રાંજ (અરબ્યાક્રમ)

માધેરાન (સિખરિકાનન)

સ ૧૮૬૭ વૈશાખ શુક્ર ૭

લા. સર્વજ્ઞ વીરના

લગુનમ પુત્ર

લા. ૫૫.

INTRODUCTION

સર્વ પ્રકારના વિચારો—અપેક્ષાઓ ડિવા નયોનો સમાવેશ મુખ્ય એ વર્ગમાં કરવામાં આવ્યો છે એક દ્રવ્યાર્થિક અને બીજે પર્યાયાર્થિક. 'દ્રવ્ય એટલે પદાર્થ, અને પદાર્થ એટલે પદાર્થની વિકૃતિ (ફેરફાર)'. દાખલા તરીકે જીવ એ દ્રવ્ય અને નારક, તિર્યચ મનુષ્ય અને હેવ એ પર્યાય આમાં જો નયો દ્રવ્ય અથવા પદાર્થ સંગ્રહી વિચાર ઉત્પન્ન કરે તે દ્રવ્યાર્થિક નય, તથા પદાર્થ-દ્રવ્યમાં થતા ફેરફારો વિષે જ્ઞાન આપે તે પર્યાયાર્થિક નય કહેવાય. કેટલાકોનું કહેવું એવું છે કે સાત નયો માટેના પ્રથમ નવું નયો દ્રવ્યાર્થિકનયમાં તથા છેતા ચાર પર્યાયાર્થિક નયમાં આવી બંધ છે આ સિવાય કેટલાકનો એવો પણ મત છે કે પહેલાં ચાર નયોનો દ્રવ્યાર્થિકનયમાં તથા બાકીના રહેલા ત્રણ નયોનો સમાવેશ પર્યાયાર્થિકનયમાં થઈ શકે છે એટલે કે —

દ્રવ્યાર્થિક નયો,

૧ નૈમનનય

૨ સમકનય

૩ વ્યવહારનય

૪ મંડળસૂત્રનય

પર્યાયાર્થિક નયો.

૫ ગાંઠનય

૬ સમભિરૂઢનય

૭ એવમૂતનય

નવીન અભ્યાસીઓને સૂચના.

નયના ઘણા પેટા વિભાગો છે, પણ હાલતો આ સાત નયનું જ્ઞાન પરિપક્વ કર્યા પહેલાં આગળ વધવું સલાહકારક નથી, કેમકે એથી નવીન અભ્યાસીઓને કેટલોક ગુચવારે ઉભો થવાનો સંભવ રહે છે નયનો—વાચનો અથવા પદ્યાર્થવિચારનો વિષયજ એવો ગંભીર છે કે તેમજ જેમ જેમ ઉપેક્ષા ઉતરવો બંધ છે, તેમ તેમ તેની દૃષ્ટિએ અને કાનેક ભેગો-ભાગો નમરે પડે છે આપણા વિચારશીલ આચાર્યોએ કોઈ કોઈ અપેક્ષાને લઈ નયોની જૂદે જૂદે સ્વરૂપે વ્યાખ્યા કરવામાં

કચાશ રાખી નથી પણ પ્રારબના અભ્યાસીઓને એકદમ એટલી બધી હટે ફાળ નાખી સનાહકારક નથી પ્રથમ આ પ્રાથમિક પ્રાન્ન-પોથીના પહેલો ભાગ છે. એવો એ ઉચિત થશે એને યથાતથ પરિભ્રમ્યા પછી જ ખબીર વિનયમા પ્રવેશ કરવો-અન્યથા નહિ, એવી આ લેખકની સવ નવીન નય-અભ્યાસીઓને નમ્રસૂચના છે

વિદ્વાનોને વિનય—શ્રી જૈનતાત્રના સર્વ વિદ્વાનોને એક વિનય કરવાનો આ પ્રસંગ અનુવા ક ને છે તેઓ આ શ્રેયમા સ્પષ્ટ લેખ લેશે કે મુક નય અમુક વિચારને મા ય કરે છે તેનું કારણ શું ? જેમ એક શામ- મહારાજ પોતાના કર્મચારીઓ-સેવકોને રાજ્યમા અમુક અમુક કામ કરવાનું વહેંચી આપે છે, તેમ શ્રી જિનશાસન રૂપી શાસક મહારાજ સવ નયોને પોતપોતાની સક્તિ-અનુસાર અમુક અમુક કાર્યો કરવાનું ફરમાવે છે^૧ તે કહે છે કે વસ્તુ સામાન્ય-વિશેષરૂપ છે આ નેમમાદિ અધિકારી-સેવકો આ સામાન્ય વિશેષ રૂપને બનાવવા પોતપોતાની ફરજ બતાવ્યા કરે છે તો પછી તે અધિકારીઓ શ્રી જિનશાસનની આજ્ઞાથી બહાર છે અથવા જિનશાસનો વિરોધ કરે છે એમ કેમ કહી શકાય ? વિચાર કરતા જણાશે કે સવ નયો પોતપોતાને સોંપેલું કામ કરવાને સમ તૈયાર રહે છે અને એ શ્રી જિનશાસનની આજ્ઞા બજાવવા માટે ધન્યવાદને પાત્ર પડે છે^૨ અન્યત્ર એટલું તો ખરૂં છે કે બિજા જિનયો પોતાનું કર્તવ્ય કરી રહ્યા હોય છે, તે વેળાએ તેમના જેવા જિનશાસનના બીજા પડે અધિકારી-સેવકબધુઓ છે તેની તેમને ખબર નથી હોતી^૩ પણ એને માટે શું તેઓ પોતે દોષિત ઠરે છે ? નહીં આ પ્રકારના અજાનનો લય કરવાનું કામ આપણા વિચક્ષુ જૈનવિદ્વાનોનું છે પ્રત્યેક નયને પોતાનું કેત ય સમજવી બીજા નયના અનુમોદકે બનાવવાની જોખમ

૧ જેમ મનુષ્યનું મન મગજને જમણા હાથને યાજ્ઞા હાથને પેટને જમણા પગને હાજ્ઞા પગને જુદા જુદા કામ કરવાનું ફરમાવે છે તેમ જિનશાસન ને માદિ સાતો નયોને જુદા જુદા કામો-ચિચારો-અપેલાઓ દર્શાવવાનું શાસન કરે છે એ જેમ હાથ પગ પરસ્પર વિરોધ કરે નહિ તેમ નયોએ પણ ન સ્વે એમ દેખાડે છે

૨ વળી દેવો. પણ એક સમયે એક હોય છે

દારી સવનયને સમ્પૂર્ણ માનનારા શ્રી જિનશનપર નથી તો તે કોના પર છે ? નયજ્ઞાનવિગાર જૈનોએ મટાનું સર્વધમપરિષદ બોલાવી ખોતાનું તેઓની સાથેનું અપરિરૂદ્ધપણ જનુક્રમે સાતે નયોપવૃક્ષ ઉદાર ઉપદેશ આપી બહાર કરતું ઘટે છે એટલુંજ નહિ પરંતુ તેઓ જે સ્થાને હોય તેના કરતા ઉચ્ચ સ્થાનના અનુરાગી તેઓને કરવા બેઠાંએ મળતા સરખા તે નય-શનોમા જળ વસ્ત્રતા વધતા તેઓ પોતાની મેળેજ સમુદ્ર સરખા જિનશનમા લળશે પ્રથમ એવો સામાન્ય ઉપદેશ હવે કરવો લેઈએ છે કે જેથી સર્વ નયરૂપી આજ્ઞા કિત રાજ્યોને ખોતાના જ્ઞાત્યનુ સ્પષ્ટ અને વિશેષ જ્ઞાન થાય તથા તેમના બીજા સહયોગી બંધુઓની સાથે એકરાગતા મમલવાય જામ કરવાથી જગત્મા ધમને જો પ્રવર્તતો વિરોધભાવ થાયે બાં ફર થયા વિના કેમ રહે ? માનનીય જૈન બાધવો ! અથવા માન જ્ઞમણ કરતા તમારા માનવબાધવોની તમને કડ્ડા નથી ઉપજતી ? તમારૂં સાતે નયનું જ્ઞાન ધમામા-માનવોમા વિરોધ જગાડવાને છે કે વિરોધ શાત કરવાને ? દ્વેષ જગાડવાને માટે છે કે શાંતિ ફેલાવવા માટે છે ? સમમાન રચવા માટે છે કે અભાવ પરસ્પર વનારવા માટે છે ? માટે દયાના સ્વરૂપરૂપ શ્રી વીંબ્રહ્મએ જગત્મા નિબિડ અધકારને ભેદી જૈનનો તેજ પુજ પ્રકટાવવાની કરે-ની આજ્ઞા પાનન કરવાની બાવના તમને રહેલી હોય તથા દુનિઆના સર્વ લોગેને ધમ પમાડવાની જવાબદારી તમે સમજી શકતા હો તો એકવાર તે ઉદ્દેશના સાધન માટે પ્રવૃત્ત થાઓ તમે એ કામ નહીં સાધી શકો એમ માની લેવાની કરી જરૂર નથી જગત્મા જ્યાં જુઓ ત્યાં જૈનધર્મજ પ્રવર્તે છે, એનું જગત્મા અતરમા તમને દેખાતાજ વિવિધ નામે પ્રવર્તતા ધર્મોને શ્રી જિનશાસનરૂપ સામ્રાટની સેવામા સદેવાઈથી ધમ મ્થાપી શકતો આશી સર્વ ધર્મોમા મુસપ બંધૂત થશે જૈનધર્મનું સર્વોપરીપણ કે જે વચનમાજ રહ્યું છે, તે તદ્દ ઉપરાત જૂમડળના જનોમા વિરોધ સમજશે વગી તેથી તેઓ અવશ્ય- જાત્રુ ગાધવામા ઉજમાળ થશે એટલુંજ નહિ પરંતુ શ્રી જિનશાસનના શાંતિમય સામાન્યની છાયામા પદાર્થોનું સ્વરૂપ તથા વિરૂપ વિચારવા એકન થઈ શકશે

પૂજ્યપ્રણાનંદો ! એક વાર નયનાન પ્રનારવા કટિજદ્ધ થાઓ

જે જે વિચારો પોતામાં તથા પરમા પ્રવૃત્તતા હોય તેનું નયજ્ઞાન અનુ-
સારે સ્પષ્ટીકરણ કરવા કોશેશ કરો તેની સાથે જે સરિતાર્થી ધ
મપ્રવાહો ત્રીજિનદશનરૂપી સમુદ્રમાં પૂર્વે જણાવ્યું તેમ વહી આવતા
હોય તેને સ્થાન આપવાને સમુદ્રના બેટલાજ વિશાળ અને ગભીર
દૃશ્યવાળા થાઓ! એજ એક પ્રાચના અને એજ એક વિનય આ-
પના ચરણસરોજમાં આ ઉપખર પુસ્તકના અનુવાદકનો છે

નય અને નયાભાસ,

આ તો સ્વાભાવિક છે કે જે વખતે કોઈવસ્તુનું વાસ્તવિક જ્ઞાન
ન રહે ત્યારે તેના આભાસ માત્રનેજ સવસ્વ માની લેવાય હિંદમાં
પણ એક વખત નયાભાસને નય માની લેવાનો સ્વભાવ હતો યુરોપ
અમેરિકામાં પણ એમજ થતું હતું એનું કારણ બીજું કશું નહિ પણ
નયવિનયક જ્ઞાનની પૂરેપૂરી ખામીનુંજ સૂચન કરે છે મુલાગ્મે એ
યુગમાં આજે અત્ર પડ્યો છે અમારોજ વાદ ખરો અમારોજ સ
પ્રદાયજ શુદ્ધનય અમારોજ નિચાર સચીન આ પ્રકારનો કદાચક
હાથ સમજી લોકોમાંથી પાશ્ચાત્ય લોકની પેઠે દૂર થતો નય છે,
એ સતોષજનક છે નયવાનું થોડું જ્ઞાન પ્રસરતા સમજી વિદ્વાનોમાં
નયાભાસ સ્વયં દૂર થવા લાગ્યો છે—નયાભાસનું સ્થાન નયે લેવા
માત્ર છે આમ થવામાં પશ્ચિમની વિચારશીલ કેળવણી પણ ઘણેજ
અંશે કારણભૂત છે અહીં હવે નયાભાસનું લક્ષણ બાધનું આવશ્યક
છે જે નય કિંવા અપેક્ષા બીજા નય અથવા અપેક્ષાની ના
કહે, અથવા અમુકજ અપેક્ષા ખરી અને શેષ બધી અપેક્ષા
ખોટી એમ કહેવે તેને પતિ પુરૂષો નયાભાસના નામથી ઓળખે
છે નયાભાસનું આવા પ્રકારનું કદાચક જ્ઞાન લોકોના મનમાં કવી
રીતે ઠસી નય છે, તે આ નીચેના ઉદાહરણપરથી સ્પષ્ટ જણાઈ આ-
વશે આ દષ્ટાંત જૈનશાસ્ત્રમાં, લૌકિકમાં તથા ઉપનિષદોમાં પ્રચલિત છે

નયાભાસનું ઉદાહરણ.

હાથી અને છ આધળા.

એક ગામમાં એક વેળા કોઈ હાથી આવી ચડ્યો તે જોવામાટે

સાત માળમો ગયા સાતમા છ જણાઓ આધળા તથા એક દેખતો હતો સવ આધળાઓએ દાથીના સ્વરૂપને તપાસવાનું શરૂ કર્યું એક આધળાના હાથમા બામ્બયોએ હાથીનો કાન આવ્યો બીજા આધળાને તેની સૂ નીળને દાત, ચોથાને પગ પાચમાને પેટ તથા છ ઢાને પૂછી એમ દરેક આધળાને હાથીના અંગનો એક એક અંશ પ્રતીત થયો તેઓ સધળાએ પોતપોતાના અનુભ્વ જ્ઞાનને અવનગી એકજ નિશ્ચય દૃઢ કર્યા તેમને દરેકને જ્યાર પૂછવામા આવ્યું કે ભાઈ! કહે હાથી કેવો હોય છે? પહેલાએ કહ્યું કે હાથી તો મુપડા જેવો છે (તેમ. તેને દાથીના કાન નાખના અગનુજ બાન થયું હતું) બીજાએ આધળો કે જેણે સૂ પકડી હતી તે કહે કે હાથી તો સાનેના જેવોજ હોય છે ત્રીજા કે જેણે તુછળનો સ્પર્શ કર્યો હતો તે કહે કે હાથી તો ભુગગા જેવોજ હોય છે ચોથો કે જેણે પગ પકડ્યા હતા તે કહે કે હાથી તો સ્થંભના આકારવાળોજ હોય છે પાચમો કે જેણે પે પકડ્યું હતું તે કહે હાથી તો પખાવ જેવોજ હોય છે અને ઠાકે કે જેણે પૂછીનુજ જ્ઞાન મળ્યું હતું તે કહે કે હાથી તો સોગી જેવોજ હોય છે

આ મુલ આધળાઓ પોતપોતાના કથનમાં અમુક મત્સારાને અવદને છ એની તો ના કહી તપાસે નહિ પરંતુ તેઓ જે એવો આશ્વ કહી બેઠા છે કે અમે કહીએ છીએ તેજ દાથીનું સ્વરૂપ છે તે શું? આ ઉપનવનાર વાત નવી? હાથી સમજના છએ આધળાઓનો અનુભવ એકજ કરવામા આવે અને બિજા બિજા અપેક્ષાવાળી દૃષ્ટિથી તેઓના કથનનો તોત કરવામા આવે તો દાથીનું સ્વરૂપ સમજવામા સરલતા ન થાય? આ ઉપરથી કૃતિ થાય છે કે સર્વ અપેક્ષાતુલ વિચારોને તુર આકારમા સમજવા માટે નયનુ જ્ઞાનજ એક સમજ આધન છે જ્યા આ પ્રકારનું જ્ઞાન ન હોય અથવા 'અમે કહીએ છીએ તેજ ખરૂ અને બીજું બધું ખોટું' એ પ્રકારનો કલ્પક પ્રવર્તતો હોય તો જૈનસાસ્ત્ર કહે છે કે ત્યા નય નવી ખજ નાભાસ છે અજ્ઞાન જનોનો ભ્રમ નવજ્ઞાનવાળો સદૃશ પરિશ્રમે દૂર કરી શકે છે

છ આધળા માલસોનો હાથી સમજી ભ્રમ એક દેખતો માણસ જેમ દૂર કરી શકે છે તેમ અમુક અમુક નાભાસને વળગી રહેવા પરંતુ કોઈ પણ એક વસ્તુને જોતા તે વસ્તુનો કોઈ પણ અન્ય

જેનદાનને ઉપમાગ કહેના મન્તકરૂપ કહેણ છે ॥

જેન તિનેશ્વર ઉત્તમ, અગર રગ બહિર્ગ ૭

અદાર ન્યામ ધરા આગધક, આરાધે ધરી નજે ૭ ૫૨

“આવા પ્રકારની શ્રેણીએ જો અ યજ્ઞનનુ સ્વરૂપ બતાવી સ્વ-
દહનનુ સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરવામા આવતુ હોય તો તેનું ઉપકારક
થાય એ મહત્ત્વ સમજી લેવાય તેવી વાત છે. આન ઘનજી મહારાજ
જેવી (પ્રતિપાદક) ૧ની ઘણાજ થોડા લખનારાઓને ચહેલી જણાય
છે. જે મતમા સ્વમત સ્તુતિ અને પરમત નિંદા હોય તેવા લેખો ઉ-
પગો ॥ ન થાય (વાચકને ઘૂંટા ઉપડવે) એ વાતને આ લખલો
સિદ્ધ કરે છે.”

જેમ કોઈ વ્યક્તિ આત્મસ્તુતિ કરે અને પરની નિંદા કરે તો
યોગ દલાડામા જનસમાજમા તે તિરસ્કરણીય થઈ પડે છે. તેમ
જે જ્ઞાન સ્વમતસ્તુતિ અને પરમતનિંદા પર ચર્ચા જાય છે તે મત
પક્ષ મવ દગતોમા અવગણના પામી વિમાનુદિવમ વૃદ્ધિ પામવાને
જ ને હાની પામતો જાય છે. એ હવે કોનું અન્તરુપુ છે? આ સત્ય,
લેખકને હરે બારે જોઈએ. કહેતું પડતું છે. ઉત્તરિ તે વ્યક્તિની
શાય છે જે પોતાના ગુણમા અભિવૃદ્ધિ કરે અને લોકતેની પ્રત્યાપૂરક
અનુભોના કરે અને પોતે તો આત્મસ્તુતિ કયા વિના જે વ્યક્તિના
ગુણ કેમે તેની નશમા દુનક અનુભો ના કરે. તેમ જે દર્શન પોતાના
દહનમા જણાવેલા શુદ્ધ ગુણોને આચારમા જેવા આપે કે અ ય દર્શન
પક્ષ તેની પ્રત્યાપૂરક કરે, તો તે ધર્મ લોભમા—જનસમાજમા અભિવૃદ્ધિ
પામ્યા વિના રહે નહિ. જે નિયમ વ્યક્તિને લાગુ પડે છે તેજ નિયમ
સમાજને અને તેજ નિયમ આ શુદ્ધિના કાળમા જ્ઞાન-ધર્મ-અને સમ-
દાયને પણ લાગુ પડે છે.

આપણે જોઈશું તો દેશમજી બદલાયો છે. સુધરેલા અને વિ-
હાન લોકોમા-પરી તે પૂવના હો છે પશ્ચિમના નેમા પણ પ્રતિપા ક-
સેનિનો પ્રાદુર્ભાવ થઈ નિષેધક શૈનિનો અન્ત થવા લાગ્યો છે. બી-
જના ને અશી પોતાને મળતા હોય ને પો પ્રથમ સ્વિધર કરી પોતાના
જે અગ્રી બીજને અજ્ઞાત હોય તે વિનેકપુર સર જણાવતા અઘાત
કમપુર સર નયમા કે અપેચામા જોડીને બતાવતા લોભેની ગાનવૃદ્ધિ

Books of the East) પૂર્વ તરફના ધર્મપુસ્તકોના ભાષાતરો પ્રસિદ્ધ કર્યો, અને તે વચ્ચેના લાગ્યા ત્યારથી પૂર્વ પશ્ચિમના ધર્મોધ લોકોના ધર્મચક્રો ઉદઘા પશ્ચિમના દેશોમાં તેમાં વિશેષ કરી અમેરિકા અને જર્મનીમાં (Comparative Studies of religions) ધર્મના ગુણ-નેરની સરખામણી પૂર્વક અભ્યાસ કરવાના વર્ગ નીકળ્યા તે તે ધર્મના લોકોને જોવાની અભ્યાસ કરવા માગ્યો અને જે લોકો પોતાના ધર્મમાં એટલે નયમાં સર સમાવેલુજ દેખતા હતા, તેમણે જ્યારે ખીલનો પણ અભ્યાસ જ્યો ત્યારે વિરોધ પ્રકાર પડ્યો અને ખીનુ નેત્રપત્ર જે સંકેતે વર્ષ થયા બરા હવુ તે ઉદઘા અથાત્ ખીન એક, બે, ત્રણ એમ સાત નહોતું ત્રણ ધર્મોધાત્મીઓમાં વધુ અને હજુ પણ વધતુ ચાલે છે ચિકાગોમાં સર્વ ધર્મસમાજ મળ્યો અને જેમ આવા સમાજો થયે તેમ તેમ લોકોને જે એવું અભિમાન રહ્યું છે કે અમારામાં સ્વસ્વ છે, ને લોકો પોતાના જેવું અથવા પોતાના કરતા વિશેષ ખીનમાં પણ કેટલુંક જોઈ રાહ થયે અને પરસ્પર એક ખીલને લાભકારક થઈ પડયો નયજાન જેમ વધશે આથી પરમત સંતિષ્ઠના પણ આવતી જશે અને લીધે યુરોપી વિદ્વાનો પોતાના ધર્મમાં કેટલી વિશાળતા આજે કરતા નય છે, આ પરધર્મની સાથે કેટલી પ્રીતિભાવે રહે છે? તો પછી ધર્મની જનની આર્યભૂમીએ હવે શામાટે હવે સંધેયનુ જોડે છીએ? મર્વ નયથી પૂજા જન રાને હવે શામાટે પોતાનું મોઢું વરમાજ છુપાવી રાખ્યું છે? પોને સર્વ દર્શા હોવાથી હવેતો તેણે જગત્ને સર્વ દેખાડવું જોઈએ

મતાતરમહિષ્ણતા.

મતાતર સંદિષ્ણતા કે મતાતરક્ષમા (Principles of Tol-
erance)-જેમ જેમ યુરોપ અમેરિકાના વિદ્વજ્ઞો (The com-
parativestudies of world religions and philosophies)
જગત્ના ધર્મો અને દરાનોનો સંપેક્ષ પરીચાપૂર્વક અભ્યાસ ચલાવ્યા
કરે છે તેમ તેમ તેઓમાં મતાતરક્ષમા પ્રવેશતી જાય છે ધર્મો-સ
પ્રત્યો-દર્શનો જે પરસ્પર વિરોધ દૂરથી કે એક પક્ષે દેખાડતા હતા,
તેમાંથી વિરોધ ખીનળી તેઓ આજા સત્તને વિવિધ પ્રકારે-સેદ-
અરો-આકારે દેખાડતા જણાઈ આવે છે ઘણીક જગોએતો આજાયા

રની વિષમતા પરંતુ આતર વિચારની સમતા પણ જણાઈ આવે છે. આ પાશ્ચાત્ય ધર્મમાનના સત્તોધકોના પ્રવાસની શુભ છાયા આપણે દેશના યુવજેતો અને ઈશ્વરજાયા બહેનના વિચારો દેખતા જોઈએ, એમ કોઈપણ પર એ બાધાના વિસ્તાર સાથે પડતી દેખાય છે, એમ કોઈપણ નટસ્થ પ્રશ્નને માન્ય પડે એ આછી આછી અસર જનસમાજમાં પણ પરમતસદિષ્ટતાની પૂર્વની અપેક્ષાએ હાથ વિશેષ જોવામાં આવે છે. આ પરમોપકારી ગુણને લીધે સત્યચાહકતા પણ વધતી જાય છે. લોકો બ્યાપારમાં કળામાં વિદ્યામાં કે ઉદ્યોગપદ્ધતિમાં ભય છે. આપણે જ્યાં સારું હોય ત્યાંથી ચંદલ કરવા શિખ્યા છે, તેજ માફ તાર મળે જ્યાં સારું હોય ત્યાંથી ચંદલ કરવા શિખ્યા છે, તેજ પ્રકારે જ તત્ત્વજ્ઞાન અને જોડાણ સારા મત્ત અને શુભાવહ હોય તેના મિદ્ધાતો પોતાનામાં દાખલ કરવા યત્ન કરવા અને શુભાવહ હોય હવે અટકતા નથી. આજ પ્રવાસ આવું રહ્યા તો 'માફ' તે સત્યનું સ્થાન, સત્ય તે માફ' એ વખતના આપણે સવન જોવા પામશું આવી સ્થિતિના કંઈક દર્શન હાથ ધરાવવા છે તેનું કારણ શું એનો પ્રશ્ન પોતાના હૃદયમાં પૂછનારને સ્પષ્ટ ઉત્તર મળ્યા વગર રહેશે નહિ કે લોખને જાણ્યે-જાણ્યે વાચ્યે-વાચ્યે વિચાર્યે-અનુભવ્યે અપેક્ષાજ્ઞાન કે નયજ્ઞાન ચંદલ કરતું પશુ છે. વિશાળ વીર સન પોતાના નયજ્ઞાનના દારો ખૂલા કરશે તો આ તૈયાર થયેલો અને થતો જનસમૂહ તેને પોતામાં પ્રવેશતો જોશે એટલજ નહિ પણ જોડાણ જોડાણ જોડાણ કરશે તેટલું તેટલું તે મન્યત્વવાનું પણ આ ન્યાયુચોમની સાખાફ નયજ્ઞાનની વૃદ્ધિથીજ થશે.

જોડાણ અને મુખ્યતા

આ વિચિત્ર રચિતગુ જગત્ પોતાના વિશેષ ધમને કે સ્વભાવને છોડી એકજ મીનિએ વને એમ જનતાનું નથી પદ્ધતિઓનું સિદ્ધત્વ પણ આશયનું એકત્વ એમ થવા સમ્ભવ છે. આ મિનિસિત્ત પ્રવૃત્તિ કે નયમાગ બીજી પ્રવૃત્તિ કે નયમાગની માથે વિરોધ કયા વગર પોતાની પ્રવૃત્તિને મુખ્ય અને બીજીની પ્રવૃત્તિને જોઈ રાખ્યા વિના આગળ વધી જકશે નહિ. ગમેતેડું વિદ્યાની દર્શન પણ દેશકાળ માથે (તત્ત્વજ્ઞે નહિ પણ) પ્રવૃત્તિ જોડે માલ-મુખ્યતા તો પામે છે. આમાં નયાભાસને છોડી નયચાહકતા પર આવે છે.

નયનાદ

સ્વમતાય લોમે સિવાયના ઘણા લોકોએ તો નાન ધોતવામાન નહિ પણ લખવામા અને વર્તનમા નયવાદ ચઢાવ કરવા માગ્યો છે. વસ્તુસ્થિતિના નાનાપ્રમારના ધર્મે દેખાતા હોવાથી મમજી લોકો ઘટ્ટ કરીને 'આ અપેક્ષાએ' 'આ પ્રકારે નેતા' From this standpoint by this point of view most probable, 'આવા Cપ વાચ્યનો ઉપયોગ કરતા જ્યાં ત્યાં લેવામા આવે છે. ચંતન વસ્તુની એક બાજુ કે અમ કે ધમ હતો, તે વિરોધ લેવા લાગ્યો કે એકને મુખ્ય કરી તેની પાને ઉપર લખેલા વાચ્યો પ્રયોજ અમે વસ્તુના બીજા ધમ પણ સમજાએ છીએ એમ વાચકને ક નોતાન જણાવે છે. અમેરિકાનો મહાપુરુષ એમસન કહે છે કે લોકો વસ્તુના બાદ સ્વપ્નને લેતા લેતા એટલા આગળ વધ્યા છે કે હવે મનુષ્ય ભુદ્ધિ ધર્મો કે પથોના ગમદને ભેગી વસ્તુધર્મને પહોંચવાની.

નયનું ઉદ્ભવ (ગૌણ-મુખ્યતાપૂર્વક)

આપણે એક હાલીના સમયમા ઇ આધળા અને એક દેખતો એમ નયાભાસનું ઉદ્ભવ જોયું હવે આપણે નયનું ઉદ્ભવનું હાથી અને ઇ દેખતા મગન પુરો તથા એક દેખતો વિચિત્રનું પુરુષનું જોઈએ એક ગામમા પૂરો હાથી ન આવેલ અને આગ્યો ગામની બહાર તેને જતા સાત પુરુષોએ જોયો. ઇ પુરુષો દેખતા અને સરલ સ્વભાવી હતા અને બીજે એક દેખતો અને વિચિત્ર હતો હાલીને જોઈને એ માત જણામાથી પદેતાને કહ્યું કે એ પ્રાણી 'દ્વિપ' છે કારણ કે તે બે મોંદેથી (મુઢવી તેમજ મુખથી) પાણી પીતો હતો બીજાને કહ્યું એ "હતી" છે, કારણ કે એના હાત બહાર દેખાતા હતા ત્રીજાએ કહ્યું એ "હાથી" -હરતી છે, કારણ કે એના હાથ ને મુઠ તે વડે સન કામ કરે ઇ ચોથાએ મદ જરુ જોઈ કહ્યું કે

૧ અથ અપેક્ષાને આધાર ન જાને એવી રીતના મી અને સ્તનના આકારો અને રેખા તથા હાથ રે સરના રેખામા ધ્યાનથી વાચનાએ આ શૈલિ વિશેરે દેખાતે

તે ' મજ ' છે પાચમાએ બે દાતપર લશ્ આપેવ તેથી કહ્યું કે
આપો એને દ્વિર કહેવો ૭૦ કહે આપો એને મુંડર હડ
પત્ની છે તેથી ' કુશ્વર ' કહેવો

તે નિય નયાસાનાબિવાથી બહુઓ અને હદેનો । બહુઓ કે
હાથીને આ બધા દેખતા માલસ કાઠ દેખે છે છતાં હાથીરૂપી એક
પ્રાણી (પદાચ) મા નાના પ્રકારના ધમ રહેલા હોવાથી કોઈને મુખ્ય
નો ધમ દેખાય છે અને કોઈને ક્યો તેથી તેને જે ધર્મ હાથીનો
મુખ્ય લાગે છે તે પ્રમાણે એ અમાન પ્રાણીનું નામ આપે છે આ
ઉપરથી એમ નથી સમજવાનું કે બીજા ધમ બીજાઓને નહીં દેખા-
યા પણ મુખ્ય ધમ કોઈને કોઈ અને કોઈને કોઈ લાગે, એ મુખ્ય
સ્વભાવ છે અને જેમા બધા ધમ આપે એવો શબ્દ આપણે બના
વીએ તો તે ઘણો લાગો થાય અને બ્યવહારમા પણ અડચણ પડે
જેનેમાટે હવે પછી C હરણ આપવામા આવશે હાનતો સાતમો
સરવ અને નિવિધ રીતે હાથીને જોતા કુ કહે છે તે આપને જોઈએ તે
કહે છે કે લાઈઓ તમે બધા સાચા છો જે અમુક લાઈ જે હા
થીને બે મુખે પાણી પીતા જુએ છે અને દ્વિપ કહે છે જે હાથીના
મુસ્થળમાથી મઠ જરૂર જવારે જુએ છે તે તો તેને મતમજ પત્ત કહે
જ આ પ્રકારે જવારે એક એક ધમ તે છ સરળ પુરથી જાણના
છતાં તેને બીજા ધર્મોનું પણ મુખ્યપણું હોય છે એવું સમજવતા તે
છએ હવનાક ક્યો અને જેને એક નધનું મરણ સ્વભાવે સાન હડ
તેને બીજા છએ નયનું સાન થયુ આમ પ્રમાણે સર્વ ધમવાળાઓ-
સર્વ દરાનવાળાઓ-સર્વ પ્રવૃત્તિવાળાઓ-સર્વ સદ્ગુણવાળાઓ એક
ગુણને મુખ્ય કહે છે અને હાનતા વિશાળ હૃદયવિકાસના કાળમા
વસ્તુના-પદાર્થના અથ ધર્મોને કયુવ રાખે છે લોકન નયવાનીને
પ્રાથના કરે છે ૮ અર્વાચીન વિદ્વ જગત્ના ઘટમા જોશે તો વસ્તુ
ત કંઠાયક પદ્ધિમ પૂવના વિદ્વાનોમાથી જઈ સરગતા આવવા લાગી
છે માટે સમય જવાન દેતા જ્યા નયાભાસને દૂર કરી નય સ્વીકા
રાવા લાગ્યો છે ત્યાં સવ નયનું સમાનપણુ દેખાડી જગત્ને જોન
જ્ઞાનમહામૂલના પ્રકાશ દેખાડવો સમય ખોવો જોઇતો નથી કહ્યું
છે કે કા દાનિ સમયચ્યુતિ સમય જોવાજેવી બીજા કઈ દાની ને

સમારવ્યવહારમા કોઈ પણ વસ્તુના મુખ્ય ધમને મદવામા આવે છે અને તે વસ્તુનું નામ એ મુખ્ય ધમ જણાવનાર શબ્દ રચીને આપવામા આવે છે જેમ પુરસી છે એના પ્રત્યેક ધર્મો વોરે એ અગ્રો વોરે દશાવતો શબ્દ જોવામા લખવામા કેટલો કઠમો થઈ પડે તેનું એક ગાદરખુ બસ થયે પુરમી માટે કોઈ એવો નબ્બ બનાવે છે—
 ॥ ॐ નમઃ શિવાય ॥ (પાર પમવાગુ મે ટાથવાગુ પીઠવાગુ, જીવાધી જડેનુ નેતરની વખેનુ આમન) તો આપલો મોગે પુરસી શબ્દને માટેનો જોડ જો કે વસ્તુનું વિવિધ નામ આપવાવાળો છે તોપણ જોવામા અને લખવામા ઘણીજ કાળ છે, તે સહેલાઈથી સમજી ગમાય તેમ છે વળી કોઈ ધમ, કે પવ કે તત્ત્વનાન શબ્દનો વ્યવહાર કઈ અપેક્ષાને મુખ્ય કરીને કહે છે તે બરોબર સમજી જોઈને નહીતો તે જીન ધમ કે અગ્રો જાણતો હોય છતાં જો એક અત્તને તેને મુખ્ય કરી કહ્યો છે તે અજ્ઞાના મુખ્ય પદો આપો જો ન જાણીને તો પછી જો જીન અગ્રો તે જાણતો હોય, પણ તે અતો શબ્દથી જણાવે ન હોવાથી તે જીન અગ્રો તો મ્યાવી જાણી શકીએ ? આથી આપાને તેના હૃદયનો પુરો ભાવ સમજી નહિ ઉપર કહ્યું તેમ હાથીને કોઈ દ્વિપ એટલે જે મુખે પાણી પીનાર જલ છે, તેવી તેને હાથી ની એટલે જાતનાનો છે એમ નથી દેખાતું એમ નથી એટલા માટે લાલન ધાટે છે કે દેક દશન-ધમ-પથ-સપ્રદાયની જાણ થયાથ મમજ્યા પડીજ તેમા ખડન મડનમા ઉતરવું સા છે, અને સાતે નય બરોબર સમજનારે કયો ધર્મ ક્યા નયવાળો છે તે સમજી ઉપરના જીલ નયો દેખાડી તેને સવ નયજ્ઞાનનો રમીયો બનાવવો જોઈએ કે જેવી તે જૈન-રાનની જુખીઓ જોઈ તેની અનુમોદના કરી ગએ

સહજાગ્યે પશ્ચિમમા સાય સ (વિદ્યાનો) પ્રકાશ થયો છે ઘણા કે તત્ત્વજ્ઞાનના વિદ્યમા પણ રસ લેવા માલ્યો છે, તેઓ પૂવના દેશનો ઉગે અભ્યાસ કરી પશ્ચિમની પ્રગને અતર રહસ્યો સમજાવવા લાગ્યા છે જટ મોક્ષમુક્ત આદિ પાશ્ચાત્ય નિદ્ધાનોએ પ્રગટ કરેલા પૂર્વાય દશનોના મનનથી તેઓને સ્પષ્ટ થયું છે કે હાથીરૂપ સત્તા ઘણા અગ્રો જુદા જુદા સ્વરૂપમા વિખરાયવા છે સત્યાથ સર્વ ધર્મમા કાર્તને

કાઈ રહે ન છે એક સત્યાગ્રહને બીજા સત્યાગ્રહ સાથે એકત્ર કરવાથી અને તેને યથાક્રમ ઓકવવાથી વતમાન તેમજ ભવિષ્ય જગત્ને અપૂર્વ લાભ થવા સમર્થ છે અને આ વિચાર ઉપગ્રી એક તરફ જગતના તમામ ધર્મચાળાની પાંચામે ટ કરવાના પ્રયત્ન ચાલુ છે, ત્યારે બીજી તરફ તેવા ચોરબોએ અગ્રયાસ કરવાના વચ્ચે જન્મની-અમેરિકા-ગ્નાકમા ઉદ્ધાતા જાય છે પાશ્ચાત્ય પ્રજાની આ સુપ્રવૃત્તિ અને જનદર્શનની નયસજી રીતસુધી આ વિચારો વિરુદ્ધ જતી નથી ને વાત જૈન શામનથી અપેક્ષાવૃત્ત મલ્લ મનાય છે તેજ વાત પશ્ચિમના વિચારો જગતને લહેર કરવા લાગ્યા છે આ મલ્લ સત્યાગ્રહોનું ઉપકારક એકી દરજ્જે કરવા ઉપર કંઈ તેમ કો ફર સો કો મેસો તથા રીલીજિયસ પાંચામે ટો ભરી તેઓએ આ સજવે જિજ્ઞાસુ કરવા માગ્યો છે અલબત્ત તેનાક આનરબોને નીચે ધર્મોપપજ્ઞાને લીધે આ પ્રયત્નને સમ્પૂર્ણતા મળી નથી પણ આ લેખકને પશ્ચિમ દેશના મંજીઓના અનુભવ પરથી તેમજ તેની પ્રવૃત્તિના ધોર આ દેશમાં વહેતા હોવાથી પુરતો ભરસો છે કે નયજ્ઞાનનો જગતમાં પ્રમાર થાય તો સવ સત્યાગ્રહો શ્રી જિન વમમાજ આવી વિરમ્યા છે એવું દાનના વિચારવાનું જગત્ને પ્રતીત થયા વિના રહે નહીં નીચા કરો જી ની વસ્તીમાં તેર લાખ જૈન હાન છે તો તેઓએ જનને જગત્પ્રમ બનાવવાનો બીરથ પ્રયત્ન કરવાનો છે અને તે સરન આજ માત્રથી થઈ મટે જિન રાનની નયની રીતસુધી ઉદાર અને કશ્ણામય દગીથી નગટતી હોવાથી જગતમાં Peace-Parliament શાંતિસ્થાપક સમાજરૂપ જલાય છે

જગતમાં શાંતિનું સ્થાપન કરવાનો અધિકાર ધરાવતી જૈન રીત સુધી પેટનીકવાર પોતાના સમાજમાં અશાંતિ ઉપજવે છે, એ જોઈ કોને જો નહીં થાય? આનું કારણ આપણે ઉત્તર તપાસી ગયા છીએ, તદ્દરિ પુનઃ કહેવું જરૂરનું છે કે આપણે આપણા ધર્મનું યત્કિંચિત્ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી બીજા દલનોને નયાભાર ગણી નિરમ્કારી જાવોમાં એક ગમીર ભુવ કરીએ છીએ આથી કરીનેજ આપણા પોતાના સમાજમાં કંઈ કદી ખેશ અને વિખવાદને અગત્યતા આવકાર મળી જાય છે અમુક અપેક્ષા આપણી અપેક્ષાને મળતી ન થઈ એટલા

ઉપરથીજ તેનો અનાદર કરતા પડેલા ઘણી સાવધાનતા એવવાની જરૂર છે

જે કાલમા એ થો મૃતિરૂપે રહેતા હતા તે વખતને માટે કદાચ એ રૂની ઉપખરડ ગણાય પણ હાનના સવાલ-કાળમા એ રીતિ કહી પણ આવખરડાયક ગવી શાય નહીં લોએમા પરમતમદ્વિષ્ણતા (Principle of Tolerance) અથવા મતાનુકૂળતા ટેટવી છે તેનો પણ વિચાર કુઓ જોઈએ લેખ ને આગા છે કે શ્રી જિનશા મન કે જે સન નયવાનેનો સ્વીકાર કરે છે તે શાસનના અનુયાયીઓ ઉદાર ચરિત્ર-વિરાળ વિચારના થઈ વિમુક્ત મતિ વડે સાત નયના શિખણનો પ્રચાર કરવા ઉદમરીત થયે શાસન બાધવો! આ દ્વારે સસારી છવોને સમ્મગ જનમા સ્થાપવા એ કાઈ નાનો મુન્ના ઉપખર નથી

મવ ધમા સત્યાશને મ્વીકારે છે તે આપને કહી ાયા, પણ તે ટેરી રીતે? એ વિરે અહીંઆ મક્ષિત વિચાર કરીશુ બૌદ્ધા વડે છે કે સન કાઈ-જગન્માન ક્ષણિ છે આ લેખને વડનની બુદ્ધિસ્ટ મો માયટીમા એક વ્યાખ્યાન આપતી વખતે જતા યુ હવુ કે જગત્ જાણિક છે, એ બૌદ્ધ સિદ્ધાંત અપેક્ષાત સત્ય છે હાખવા તરીકે મારા હાથમા આ વાંટી છે તે કોઈ અપેક્ષાએ ક્ષણિક છે તેવી રીતે આ અને બીજી વસ્તુઓ પણ કિતુ જે એમ કહેવુ કે વૌંડી જમરા ક્ષણિકજ છે એ વાંડીજ ની ટેમટે બૌંડી સ્વરૂપે તેનો નાશ વવા પછી મુવતારૂપે તો તે નિલજ રહે છે એટલા માટે એકાન ક્ષણિકતાનો આચ-અસ્થાન તથા વિવકવિરૂદ્ધ છે વસી વૌંડી પણ જ્યારે મુવજની નિ-એવી બીજી વસ્તુ નથી તો પછી તેને એન ક્ષણિક માની લેવી એ વિજનામાન છે એટલા માટે કહો કે વૌંડી નિલ પખ છે અને અનિલ પણ છે (નયવાને કેટનો પ્રભાવ! અનાયામે બુદ્ધ મમા પણ જૈનનાનુ-અનેકાતવાનુ દિયદામ થયુ!) તેવીજ રીતે આટુનિરૂપે અસત્ છે ક્ષણિક છે પરતુ વસ્તુ સ્વરૂપે તે સત્-નિલ છે ક્ષણિકમા કહીએ તો દ્રવ્યરૂપે સવ નિલ-સત્ તથા પચાય રૂપે મન અનિલ-અમન છે જૈનનાની આ વાત, નયની સદાય

તાલી યુરોપીઅન શુદ્ધિસ્ત્રોતો માન્ય થતી વાતને પ્રત્યક્ષ જોઈ યુગ
એવો પ્રવર્તે છે કે જો શુદ્ધિ વિસ્તારના કાળમાં તેઓને અમુક વસ્તુની
નયપૂર્વક પ્રતીતિ કરાવવામાં આવે તો ત-ઓ સત્ત્વને અપવાદ નાનર
અપૂર્ણ નાનવાળા-નાનવવદુર્નિદ્યવ હઠવાનીઓ સિવાય માન્ય કયા વિના
રહે નહીં. ઉપરના નિવાનિલવા ને સાચ સ યત્ર દેકો આપે છે સાચ
ન્સના પિતા સમાન લેખાતો ત્રિસિદ્ધ પ્રા હુમટ રૂપે સર પત્રુ કહે છે
કે આકૃતિ રૂપે છે-નન્તુ નહીં પુદ્ગલ દ્રવ્યના સંગ્રહમાં જેમ આ
વધન છે તેમ હ રતમાં પણ સમજવું

ઉપસંહારમાં આ લેખક સર્વ વિદ્વાન્-જનોને નમ સૂચના કરવા
આશા માટે છે જો પહેલા પ્રત્યેક વચ-માત્ર છે વસ્તુનો નહીં કિન્તુ
પૂન અને પદ્મિમમાં જોટલા દાર્શનિકો યદિ જ્યા છે તે સરળતાના દશ
નો ઉદ્દેશ અભ્યાસ કરવામાં આવે અને પછી કયા દરિનનું બધારણ
કયા મૂલ નયના પાયા ઉપર રચવામાં આવે છે તે અનેકાતવાદથી
એટલે સમગ્રનયવા ની તપાસનામાં આવે અને તેઓ ભક્ષતા અન્ત
ખતા કયા નયને અભ્યાસે છે તે શાંતિથી સમવચવામાં આવે તો
જગદ્વચ તરીકે જૈન શંતને જોવાની જોવગવવાની આપગી મનો
વારંછા ફરીશુત થયા વિના રહે નહીં પુનરપિ પુન કહેતું પડે છે
ક માત્ર નયની ખુબીજ એવી છે કે તેનો રહસ્યાથ સ્પષ્ટ કરવામાં
આવે તો સર્વ જનનાની આના પ્રવત્યા વિના રહે નહીં કાથ
લોને તેને જૈન રાન એના નામથી ન ઓળખે તો પગ તેથી શુ થયું
અન્તલુતા પગ લગે સર્વજીવીર નનુના શાસનનુ અવવજન હોઈ આત્મ
કે વાલ સાધે! આપણે શબ્દ ની સાથે કાઈ તરાર નથી માન સા
ધવનુ સાવન થાય એજ આપણે લક્ષ્ય છે જગદ્માં તો જૈન રાન જેને
પયાય કહે છે તેને કેટલાકો આકાર કહે છે, કેટલાકો ફોર્મ (form)
કહે, છે કેટલાએકે વિકૃતિ કહે છે પણ શબ્દજોડની ભગમાં પગ
સાધ્ય વિગરવાનુ વિજ્ઞાની જનો યોગ્ય ધારતા નથી મૂળ મુદ્દે આ
શય-જો રહેવો ન જોઈએ આરભમાં એ કાયસાધના માટે શબ્દ
નયપર્યવતજ જગતનુ ધ્યાન આકરવામાં આવે તોપણ બસ છે કેમકે
સમલિષ્ટ અને એવજૂત નયો અર્થકાર્યકારી હોઈ ગમે તે વખતે સર્વ
માન્ય થવાનાજ એ નિર્વિવાદ છે

શ્રી વિનયવિજયજી

SHRI VINAYAVIJAYJI

શ્રી વિનયવિજયજીને ઉપાધ્યાય તરીકે આપણે ઓળખીએ છીએ તેઓશ્રીનો ક્યારે અને ક્યા જ મ થયો હતો તેની અને દીક્ષા આદિ અન્ય હકીકતોની માહિતી બીજકુલ મળી શકતી નથી અને તેમના સમયમા જે કંઈ લખવામા કે કલ્પોપકલ્પ સાબળવામા આનુ છે, તે અનિશય અપ છે *

* આના સમયમા તા ૨૪-૭-૧૯૧૦ ના 'જૈન મા' શ્રી વિનયવિજયજી ઉપાધ્યાય' ના મથાણવાળુ એક ચર્ચાપત્ર મેં આપ્યુ હતુ અને તેમા ના ચરિત્રમા આપેલા પહેલા પ ૨ પુસ્તકોની યાની આખી નીચેના શબ્દોમા વિનતિ પ્રવામા આવી હતી —

આપી કૃતિમે તાત્કાલા છે અને તેમાથી જ્ઞાનસુવાસભાવના (કે જે પાઠશાળા લઢારમા છે) તે સિવાય સર્વ જુગી છવાયી મુકાકિત થઇ છે આ સીવાય બીજી જે કંઈ નપ્રકટ હોય તે અને ઉજા શાતમુખા રસભાવના વિષે જે કંઈ સાધુશ્રી અને શાવક મદારાજ ભક્તતા હોય તે કૃપા કરી લખાવી મોકલાવશે તેા મોટા ઉપાર થશે

આ ઉપરાંત શ્રી વિનયવિજયજી મદારાજ તળથી કે કંઈ તકલા આમ્યાયિકા ઇતિહાસ સામગ્રવામા કે વિચારવામા આજ્ઞા હોય તે સર્વ અથવી ઇતિ મુધી વિસ્તારૂર્વક લખાવી મોકલાવવામા આપશે તેા જૈન સાહિત્યપર અને માસપર ઉપજા થશે.

આના મનુવમા હજુ મુધી કોઈએ લખી મોકલવાની કૃપા કરી નથી કૃપા એક મદારાજ અમ ત્વાદમા ૧૮૯૮મા શા બાવાભાઈ જુગાત દાજીએ છપાવેલ આત્મહિનોપદેશ મા આવેલ અપનાતમ-ગીતા કે જેની માવા ૨૪૦ અને પ્રો સખ્યા ૩૩૦ ની છે તે કૃતિઓની યાનીમા ઉમેરવાનુ લખે છે

આ મદારાજનો ઉપકાર આની તે પુસ્તક ઉમેરુ છે પરંતુ તેને માટે જરા સહેલુપે લખાવવાનુ કે તે કૃતિ વપાસના પ્રસરિતની છેહી આમા નીરે પ્રમાણે આરી છે —

એમ અધ્યાત્મ રમણુ દરે પરમાત્મને યાચ નેન

વિનય વિવેક વિચારીને જ્ઞેતશુ જ્ઞેત મીવા નેન

આવી રીતે છેડી દાવના છેડી મગ્ગો આરેથી છે તેમા પોતાનું ના પોતાના ગુરના નામ રા' કે તેથી રાકા ઉદ્ધવે છે િ

આ ઉપરથી ત્રીવિનયવિજયના માતૃશ્રીનું નામ રાજશ્રી (ગજબાઈ) હતું અને પિતાશ્રીનું નામ તેજપાલ હતું ગજબાઈ અને તેજપાલ એ નામો વણિક સ્થાનિ સિવાય બીજી અન્ય જાતિમાં હોઈ ન શકે તેથી કદા સસાર દશાએ વણિક હતા એ પૂરવાર થાય છે તેમની ગુરુપરપરા નીચે પ્રમાણે છે —

તપાગચ્છ,

નિજયચિંદુસૂરિ (૬૧ મી પાટ)

નિજયત્રયસૂરિ (૬૨ મી પાટ)

કીર્તિવિજય ઉપાધ્યાય

નિનયવિજય ઉપાધ્યાય

આ પાંચજી જરાજર છે તેનો નિષ્કુષ કરવાનો છે, કારણકે પ્રથમરે પોતાના ગુરુ કીર્તિવિજયને અકળર બાદમાંકને પ્રતિગ્રોધ ખાનાર ત્રી જગદ્ગુરુ શ્રી હરીરવિજયજીના શિષ્ય તરીકે ઘણે સ્થળે જણાવેલ છે

જૈનધર્મ પ્રમારુ સંજ્ઞાના દેમલ્લુપ્રક્રિયા સ્થળની પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે તે તપાગચ્છમાં અને ઉપકલ્પ વગમા દત્તા તો આ ઉપદેશ વશ સાધુનો કે મૂળ સસાર દશાનો? અને તે જ્યાં આધ્યાત્મ જહેવાયન છે તેનો ખુલાસો થવો લેધને છે

તેઓ ત્રીજે* સવત્ ૧૭૩૮ના અતમા સ્વર્ગમમ । કયું છે

* કે દેમલ્લુપ્રક્રિયા જૈન ન પ્ર સમા લગ્નથી છપાવેલ છે તેની નકલ અને ગુજરાતી પ્રસ્તાવનામાં સવત્ ૧૭૩૪ મા (વેાત્તિમુનિય) થય । તુ સ્વનગમન વડુ છે તેમ લખેલ છે આ સવત્ કદા માવાર લીધેલ છે તે તેમાં જણાવતુ નથી તેથી તે વિરુદ્ધ રહે છે આ સુખથી શ્રીપાલ રાસમાં તને પિતા ત્રીમદ્ સંતોવિજયજી નીચે મુજબ લખે છે —

સુદિ હીર ગુરુની જહડીલ, કીર્તિવિજય ઉવજ યજી

ગિ ૪ તામ નિનયવિજય વર, વાવક મુગુપ સોદાવાજી—

આપણા ચરિત્રનાથે પોને પોતાના 'લોકપ્રકાશ' નામના અ
 દ્વિતીય અથવા ૩૬ સર્ગોમાંના પ્રત્યેક સર્ગની પાછળ એકજ ભાતનો
 શ્લોક આપ્યો છે તેમા પોતાની સસાર-શાના માતૃપિતાના નામો પણ
 આપેના છે, તો નમુનાનો એક શ્લોક લઈએ

વિશ્વાચર્યદકીર્તિકીર્તિવિજયશ્રીગાચકેન્દ્રાન્તસદ્

રાજશ્રીતનયોસ્તનિષ્ઠ ચિનય. શ્રીતેજપાલાત્મજ' ।

કાવ્ય ચત્કિલ તત્ર નિશ્ચિતજગત્તત્ત્વે પ્રદીપોપમે

સપૂર્ણ સન્ન સસર્વિશતિતમઃ સર્ગો નિસર્ગોઽવલ ॥

મથ-વિશ્વને આશ્ચર્ય ઉપજાવનારી કીર્તિવાળા શ્રી કીર્તિવિજય
 વાચકદ્રના શિષ્ય, રાજશ્રીના પુત્ર અને શ્રી તેજપાવના આત્મજ-પુત્ર
 ચિનય (વિજયજી) એ જે કાવ્ય ક્યુ તં પ્રકર્યે ઝંખઝંખતા હોવા સમાન
 અને જેમા જગત્ના તત્ત્વોનો નિશ્ચય કરાયેલો છે તે કાવ્યમા ખરેખર
 સપૂર્ણરૂપે ઉત્તમ એવો સત્તાવીશમો સર્ગ સપૂર્ણ થયો

નામથી ચિનયવિજય ચિનયવિભન અને ચિનયપ્રજા એ ત્રણે જાગી શકાય
 હવે આ નામથી ચિનયવિ-યજ લેઈ રાખય તો કંઈ પાવો રહેતો હોય
 એમ લાગતું નથી કારણ કે પોતે વિદ્વાન્ હતા અને આ કૃતિ વિશુષ્ણતા ખરી
 છે હતા અહીં નિવે ન કરવાનું કે શ્રી ચિનયવિજયજી શ્રી આત્મીય સ્વામીના
 એમ નાનકડા પાય કળીના સ્તનનમા પણ પોતાના ગુરુ કીર્તિવિજયનું નામ
 જૂરી નથી ગયા તો અહીં કેમ લખ્યું નથી તે રક્ષા ઉત્પન્ન થાય છે

અલખત શ્રીપાતરાસના પૂરાવમા રક દાનની નીચે ચિનય એટલું
 નામ આપ્યું છે પણ તે રાસ અરો સ્થો છે તેમજ બીજી દાનવાળા સ્તવ
 મોમાંની છેલી દાવની છેલી કળએમા ચિનય નામ આપે છે હતા તેની નીચે
 એક કલશ કરી પોતાની પદ્મપરસ યોગમાડી જણાવે છે ચિનયવિનાસ
 તરીકે સિદ્ધ થયેના નાના નાના ઉત્તમ આત્માત્મિક પદોમા પોતાના ગુરુ
 નામ લેકવાથી લાગુ થઈ નય અને તે દરેક પ મા લાવતું અગવ મતુ
 થાય તેથી પ મા તેનો ઉપયોગ કરવામા ન થયો નથી

આટલું મી કહાય છેહી નાની છેહી કળમા ચિનય એ નામ નાખ્યા
 પ ન કને કલશ નાથ ન આવતા નહપાવો દોષ એમ ચારી તે મ નામે
 અત્માત્મ-ગીતા ના નામને અહીં સ્થાન આપવામા આ તુ છે આસનથી
 વિગેષ યુવારો કરત રવો ઉપકાર થશે પાછળથી મળી આવે ન મોનીથી તથા
 વીશને અવ્ય ત્મ-ગીતા પછી ઉમેરવામા આવે ન છે

આ ઉપરથી નીચિનયવિજયનાં માતૃશ્રીનું નામ ગાજશ્રી (ગાજબાઈ) હતું અને પિતાશ્રીનું નામ તેજપાલ હતું રાજબાઈ અને તેજપાલ એ નામો વલ્લિક્ષિ સાતિ સિવાય બીજી અન્ય ભતિમા હોઈ ન શકે તેથી કતા સસાર દશાએ વલ્લિક્ષિ હતા એ પૂરવાર થાય છે તેમની ગુરુપરપરા નીચે પ્રમાણે છે —

તપાગચ્છ.

નિજયમિહસૂરિ (૬૧ મી પાટો)

વિજયપ્રભસૂરિ (૬૨ મી પાટો)

કીર્તિવિજય ઉપાધ્યાય

નિનયવિજય ઉપાધ્યાય

આ પાત્રો બરાબર છે તેનો નિર્ણય કરવાનો છે, કારણકે અથકારે પોતાના ગુરુ કીર્તિવિજયને અકબર બાદશાહને પ્રતિનોવ પાડનાર શ્રી જમદગુરુ શ્રી હીરવિજયજીના સિધ્ધ તરીકે મળે સ્વયં જણાવેલ છે

જૈનધર્મ પ્રસારક સભાના હેમવલ્લુપ્રક્રિયા અધની પ્રસ્તાવનામાં લખે છે કે તે તપાગચ્છમા અને ઉપદેશ વશમા હતા નો આ ઉપદેશ વશ માધુનો કે મૂળ સસાર દશાનો? અને તે જ્યાં આધાર કહેવાયેલ છે તેનો ખુનામો થવો બોધ્યો છે

તેઓશ્રીએ* સવત્ ૧૭૩૮ના અતમા સ્વગમમન ગ્યું છે

* જે હેમવલ્લુપ્રક્રિયા જૈન ધર્મ પ્ર સસાર વરક્ષી ઉપારેલ છે તેની સ્મૃતિ અને ગુજરાતી પ્રસ્તાવનામાં સવત્ ૧૭૩૪ ના (વેદાન્તિમુનિચ) અથ ૧૭૩૪ સ્વગમમન ગ્યું ૭ જેમ લખેલ છે આ સવત્ કયા આધારે લીધેલ છે તે તેમાં જણાવેલ નથી તેથી તે વિષે સંદેહ રહે છે આ સબધી શ્રીપાવ શાસમા તેને પૂરો કરતા શ્રીમદ્ યશોવિજયજી નીચે મુજબ લખે છે —

સૂરિ હીર ગુરુની બહુશ્રીતિ કીર્તિવિજય ઉવગયાજી

શિવ તામ વિનયવિજય વર, વાયક મુખ્ય મોહામાજી—

વિદ્યા વિનય વિવેક વિચક્ષણ લક્ષણવશિત ફેલાય
 મોભામી મીતારથ સારથ, સમત સખર સનેહાય—
 સવત સત્તર અડઝીસા વરસે, રહિ સદેર ચોભામેય
 સનળા આયદથી માલ્યો, રાસ અધિક ઉ વાસેય—
 તાદ્રમસસત ગાથા વિરચી, પહોવા તે સુરલોકેય
 તેહના ગુણુ માવેછે જોરી મલિમનિ થોડ ચોકે ય—

જાનો અથ ગામ્બરીતે સ્વ બીચારી માલે છે ઉપાવેવ તે રામમા નીચે
 પ્રમાણે આપે છે તે પૂર્વોક્ત બહુ કીર્તના ધરનાર મુરિ શ્રી હીરવિજય ગુરની
 સામાન્ય રૂપથી બહુ પ્રીતિજ બાળ દોર નહિ મેવા થી કીર્તિત /૪૭ ઉપા
 યાય થયા તેમના (વરકે) પ્રધાન સિધ્ધ (વાચકે) ઉપાધ્યાયપણાના
 ૧. ગુરે કરી મોભામીમાન શ્રી વિનયવિજયયથ થવા

તે વિદ્યાએ કી વિનયે કરી તથા વિવેકે કરી વિચક્ષણ થયા ૭૭
 (૬૬ કે) સરીરતે ઉત્તમ લમણે કરી લખિત હુડ વરી સૌભાન્યન ધિતા
 થના લગુદને વિરે સાચકપણુ છે ૭૭૭ એના અને મીતારથપણાન સાચકતા
 મનાજા વરી જેની સખત જેને સોખન તે સખર જે દે નારી છે રૂડી છે
 વળી ૩. ૧. સનેહવાધા દ્વારા

તે શ્રી વિનયવિજયયથ ઉપા યારે સવત્ સત્તરસે અને આગ્રીશાન
 વપમા શ્રી રા? મામને વિય ગોમાનુ રીને શ્રી સરના આયદ થગી અ
 રાસને અધિક ઉ-ઘાસે કરેવા મા છે

તેની (સાજ) પચાસ અને (સમસત) નાતસે એટલે સાતરે
 પચાસ ૧૧૫ (વિરચી) ૧ રીને શ્રી વિનયવિજયયથ ઉપા યાય ફેવદોરી
 પહોંચ્યા જેના ગુણુ (ગોળી કે) સીચોતે ઘોડે ઘોડે મરી માન છે

આ ઉપરની રૂપરીને સમ વસ કે મવન ૧ મા મોભામી કે જે આ
 યા થી માતમાત સુધીનું દોષ છે તે દ્વારા લખ
 ના ૧૨૧મા શ્રી વિનયવિજયયથના મ

તેમની વિરચિત સંસ્કૃત અને ગુજરાતી કૃતિઓ, રચનાની સાં
લવાર જગ્યા તથા તેની શૈલિકસખ્યા સાથે નીચે પ્રમાણે આપવામાં
આવે છે આમાં બેની સાથે મળી છે તેને ને પ્રમાણે ગોઠવી, સાત
વગરનીને છેડે ગોઠવી છે

સંસ્કૃત કૃતિઓ

- ૧ શ્રીકૃત્યુત્તર મુખ્યોધિકા દીકા રચ્યા મવત ૧૬૮૬
જેઠ ૧૦ ૨ ગુરુ શ્લોક ૬૦૦૦
- ૭ લોકપ્રકાશ પૂર્વે કચ્છે સવત્ ૧૭૦૮ જેઠ શુક ૫ જુના
મઝા શ્લોક ૧૭૮૧૧
- ૭ હૈમવદ્ધુપ્રક્રિયા સવત્ ૧૭૧૦ મૂન ૨૫૦૦ ગ્રંથો સ્તોત્ર
દીકા ૩૫૦૦૦ ગ્રંથોની છે રામધ ય (રાધન) પુરમા
- ૪ નયમર્મિખ ૨૩ શ્લોક દ્વિગ્ન૦૨
- ૫ ન્યાતિમુવારસમાવના શ્લોક ૩૫૭

ગુજરાતી કૃતિઓ

- ૬ શ્રી લમનાથજીનું સ્તવન-લઘુઉપમિતિલવનપય સ ૧૭૧૬
સુરત ચોમાસુ
- ૭ પાંચ કારણનું સ્તવન સ ૧૭૨૩
- ૮ પુણ્યપ્રકાશ (શ્રી મદ્દાવીર ચ્વામિનું-આરાવના) સ્તવન
સ ૧૭૨૮ વિજયાદશમી રહેર ચોમાસુ
- ૯ શ્રીપાદ રામ (પૂવાધ) સ ૧૭૩૮ રહેર ચોમાસુ
- ૧૦ શ્રીભગવતી સૂત્રની સજાય સ ૧૭૩૮ રહેર ચોમાસુ
- ૧૧ પદ આનંદ્યકનું સ્તવન
- ૧૨ જિન પૂજનું ચિત્યવન
- ૧૩ આર્તિ જિન વિનતિ
- ૧૪ આગીનની સજાય
- ૧૫ નિનય વિલાસ (૮૭ પદોનો સમ્રટ)
- ૧૬ અધ્યાત્મગીતા ગાથા સખ્યા ૨૪૨ શ્લોક ૩૩૦
- ૧૮-૧૯ જિનચોવીશી અને નિહરમાનવીશી

આ ચના ઉપરિચિત મરવાનું કાલજીન ધમ ૨, સજાના જ ૧૧૫ પ્રમાણ
મથની પ્રસ્તાવનામાં લખેલી ૧૭૪૧ની સાલ છે

આટલી કૃતિઓ બળવામાં છે અને તેમાંથી ગાત્રધારસ-
ભાવના (જેને પાટણના બકારમાં છે) તે સિવાય સર્વ છુટી છવાયી
મુદ્રાકિત થઈ છે આપાણનો રાસ પૂર્વાધ કરી સકયા અને ઉતરાધ
પૂર્ણ કરવા જેટલી આયુ સ્થિતિ નહિ રહેવાથી અવસાન મમથે
શ્રીમદ્ યશોવિજયજીને તે કાવ્ય મુગ્ધ કરી ગયા અવસાન પહેલા
નાદેરમાં ચોમાસુ હતુ તે પરથી અનુમાન થાય છે કે તેઓ રાદેરમાં
કાનધમ પામ્યા હશે

શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયના તેઓ કાકા-ગુરુ હતા તે
તેમની ઉક્ત ગુરુપરપરા અને યશોવિજયજી મહારાજની નીચેની ગુરુ
પરપરા સરખાવતા જણાઈ આવે છે

તપાગરજી,

વિજયસિંહસૂરી (૬૧ મી પાટ)

નિનયત્રજસૂરી (૬૨ મી પાટ)

હથાલુવિજય ઉપાધ્યાય

સાજવિજય ગાંધી

જિતવિજય

નયવિજય

યજ્ઞોવિજય ઉપાધ્યાય

પરંતુ જો નિનયવિજયજીના ગુરુ કીર્તિવિજયને શ્રી હીરવિજય
સૂરિના શિષ્ય તરીકે ગણવામાં આવે તો વિનયવિજયજી શ્રી યશો
વિજયજીના કામગુરુ કેવી રીતે થાય તે સવાલ ઉભો થાય છે આનો
પુનાસો કોઈ પૂરો પાડે તો ઉપગ્રસ્થ થશે

આ રીતે શ્રીમદ્ યજ્ઞોવિજયજી અને વિનયવિજયજી બન્ને સમ
કાલીન હતા એટલુંજ નહિ પરંતુ બન્નેએ કાલીમાં જઈ અ ય સવ
દર્શનનો અનુભવ સાથે કર્યો હતો તે સમયે નીચેની દત્તકથાઓ છે,

અને તેથી તે પણ સત્યતાનું કેટલું પ્રમાણ મૂકવું તે તો નન-
શક્તિવાળા વાચકોને ગિરે છે

૧ અનેએ જૈનદંતનનો અભ્યાસ પોતપોતાના ગુરુપાસે પૂરું કર્યા પછી કાશીમાં જઈ ત્યાંના ગ્રાહ્ય પડિતો પાસેથી અન્ય ગવ દર્શનનો અભ્યાસ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. સ્વગુરુ પામેલી આના વીધી અને પાંચવિદારે કાશીમાં ગયા આ સમયે પણ ગ્રાહ્યો જૈનદંતિપ્રત્યે અતિરાય તીવ્રવિરોધ ધરાવતા હતા અને તેથી તેઓ જનધર્મિઓને જ્ઞાન આપવાનું કર્પાતકાગે પણ સ્વીકારે તેમ ન હતું. જોકેએ વિચાર્યું કે જૈન માધુર્યનો અભ્યાસ ત્યાં મુખી પરિહાર કરી જૈન તરીકે બહાર ન પડાય તોજ છટ કાય સાવી રાકાય તેમ છે તેથી ત્યાંની એક જૈન પેનીપર પોતાના માધુર્ય રાખી અથવા વસ્ત્રનું પરિવાન કર્યું જશુવાદ અને વિનયવાદ એવા બનારસીનામો પોતાના નામ ઉપરથી ઉપજાવી ધારણ કર્યા ઉત્તમમાં ઉત્તમ ગણાતા એક ન્યાયવિત્ પૂજ્ય ગ્રાહ્ય-ગુરુના નિદા અર્થે શિષ્ય થયા અનેએ અભ્યાસ પૂર્વે થયા પહેલાં ગુરુને બળવા ન દીડું કે પોને જન છે અને ગુરુનું જાતુમાન અને સુશ્રુતા કરી તેમને મતોડ પમાડતા આથી તેમની પ્રીતિ સપાળ કરી અને તેમની પાસેથી સવ દર્શનોનું જ્ઞાન મેળવ્યું એવું કહેવાય છે કે કુલકમાગત એક ૧૨૦૦ શ્રોકના ગ્રંથનું જ્ઞાન ગુરુએ તેમને આપ્યું નહિ આથી જોકેએ વિચાર્યું કે જ્યાંમુખી તે ગ્રંથનું જ્ઞાન મેળવવું બાકી રહે છે ત્યાંમુખી તેઓએ ગુરુ પાસેથી સંપૂર્ણ જ્ઞાન સપાળ કર્યું કહેવાય નહિ, અને નિશ્ચય કર્યો કે તેનું જ્ઞાન અવશ્ય મેળવવું ગુરુ તે ગ્રંથનું જ્ઞાન કુલાચાર પ્રમાણે પોતાના પુત્રને શીખવતા હતા, ત્યારે જશુવાદ ત્યાં બેસા હતા ગુરુએ અમુકનો અમુક અથ કર્યો ત્યારે જશુવાદ તેનો બીજે અથ કરી એક જ વિનયપૂર્વક બોલી ઉઠ્યા કે 'મહારાજ! તેનો આ અર્થ ન થઈ શકે? ગુરુ તે અથ સાંભળી નિમ્ન થઈ ગયા અને જશુવાદને વધવા આપી કહ્યું કે તું હમેશા મારી પામે જ્યારે હું આ ગ્રંથ શીખવું ત્યારે બેસને હું તને તે શીખવીશ' ત્યારે જશુવાદે નમ્રતાથી કહ્યું 'મહારાજ! એક દિવસને માટે બે ગ્રંથ મને બેવા આપો તો મોટી કૃપા' ગુરુએ પ્રસન્નતાપૂર્વક તે ગ્રંથ એક દિવસ માટે આપ્યો. આ ગ્રંથ જશુવાદે

વિનયવાળને બતાવ્યો અને બનેએ એક દિનમાં તે મ્હોડ કરી નાખવાની સત્તા સ કરી જુનાયે ૭૦૦ રોક અને વિનયવાયે ૫૦૦ રોક મ્હોડ કરી બીએ ફિવમે તે ગ્રથ ગુરુજને આપી દીધો ત્યારપછી જુનાય વિનયવાળને સાથે લઈ જૈન સાધુવેળ પુન પહેરી લા આવેલા પ્રજા વાળને જીતે છે તે વાત શ્રીમદ્ યશોવિજયજીના ચરિત્રમાં સમય આ થે લેખ્યું

બનેએ કાશીમાં બાર વડ સુધી અભ્યાસ કર્યો કહેવાય છે અને સવત્ ૧૭૧૦-૧૧ માં કાશીમાં તેઓ બને હતા એમ 'જૈન કાવ્ય' 'સારસંગ્રહ'માં જણાવેલું છે પરંતુ આ વાત જ્યારે લોકપ્રકાશ ૧૭૦૮ માં જીવદુગ (જુનાગઢમાં) દૂરે કર્યો એ તેની પ્રશસ્તિપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે ત્યારે બધે બેસતી નથી કાવ્ય ૧૭ ૮ પહેલા કાશી છોડી વિહાર કરતા ૧૭૦૮ માં જુનાગઢ પવિન શ્રીગિરનારપર ચાના અર્થે આવ્યા હોય એમ માની શકવાનો સંભવ છે કાશીમાં અધ્યયન પૂર્ણ કર્યા પછી જૈન સાધુ તરીકે બને સ્વ સ્વગુરુપાસે આવે છે અને જુદે જુદે સ્થલે વિહાર ચોમાસા કરી જિનોપદેશામૃતનુ પાન લોકને કરાવે છે

૨ એક સમયે શ્રી વિનયવિજયજીનું ચોમાસુ ખખાતમાં થયું ખખાત બદર આ સમયમાં વ્યાપારકલામાં અવસ્થાન ધરાવતું હતું માવડો પૈસે ટકે બહુજ સુખી હતા અને તેની સાથે જિનપ્રીતિમાન અને ગુરુમત્યે વિનયવાન હતા આ વખતે ત્યાં પ્રાક્ષલ પડિતોનું ભેર હતું શ્રી વિનયવિજયજી સવારના વ્યાખ્યાન આપવાનું રીઝ કરતા ત્યારે પ્રાક્ષલ પડિતો હમેશા આવી શાસ્ત્રાથ અને વાદવિવાદ ચલાવતા ત્યાંની ઉપાધ્યાય વ્યાખ્યાન કરી શકતા નહિ અને આવડો કઈ સ્વલ્પ કરી રહતા નહિ તેથી નિરાશ થતા શ્રી વિનયવિજયજીને લાગ્યું કે પ્રાક્ષલ્યે નિરમક કરાવે આપે છે, અને પોતાનું ઉપદેશવાનું સાધુ કંઈ થઈ શકતું નથી, તેથી તેમને શ્રીમદ્ યશોવિજયજી ૧૦૦ કરવા અને જોલ આ શ્રીમદ્ આવ્યા અને એક દોષી કહેવાની તેઓએ એક મ્હોડ એવો રચ્યો

અધરો નામે ષ, ફ, જ, ભ મ લગભગ ચાલ્યાજ નાવે આ સ્લોક
 ઉપાશ્રયના દ્વાર ઉપર ચોટાકો, અને તેની નીચે જે ભાવાર્થની
 સૂચના કરી કે 'જે જોઇ શાસ્ત્રાથ દે વાંચિવાં કરવા ઇચ્છતો હોય
 તે જે ઉપરનો સ્લોક પોતાના જે હોય એક બીજાને અગાધ વગર
 જો રી શકે, તોજ ઉપાશ્રયના દ્વારની અંદર આવી શકે અને શાસ્ત્રાથ
 કરી શકે અને એક મીઠાના હોક રચોક જોનતી વખતે અદ્ભુત નવી
 તેની પરીક્ષા એજ કે નીચેના હોકને સિદ્ધુર લગાડી તે રચોક જોનવો
 અને તે જોરતા ઉપવા હોકને સિદ્ધુર ન લાગવો જોઇએ સવાર પડતા
 બાજ્યાન ગર થયુ, અને બ્રાહ્મણ પડિતો બાળ્યા તેઓએ દ્વારપરની
 સૂચના વાંચતા જોયુ કે પોતે સરત પ્રમાણે સ્લોક જોવી શકે તેમ નથી
 તેવી ચાલ્યા ગયા આ વિવેકે બાજ્યાન નિરાખાધ ચાલ્યુ, અને શ્રાવકો
 જાન. પામ્યા ત્યારપછી શ્રી યશોવિજયજીને સરત પ્રમાણે સ્લોક
 જોઈવાનુ કહેતા તેઓ પોતાને તેમ જોવવાનો અભ્યાસ હતો તેથી નીચેના
 હોકને સિદ્ધુર ચોપડી ઉપના હોકને સિદ્ધુર ન લાગે તેવી રીતે કડકડા
 જોની ગયા આથી બ્રાહ્મણો ખિન્ન થઈ ગયા આટલેથી વાત અટકાવી
 શકાની હોવા છતા પત્ર શ્રીમદ્ યશોવિજયજીએ યથાથોગ્ય શાસ્ત્રાર્થ
 વાદ કરવાનુ કહ્યુ બ્રાહ્મણોએ હા પાડી - રાજ્યસલામા તત્સમથે નિય
 મિત તામ્રરેખ થયો, અને તેમા શ્રી યશોવિજયજીએ એવી સરત
 નાખી કે પોતે હારે તો જૈન સાનુવેર પરિતજ બ્રાહ્મણ ધર્મ સ્વીકારે
 પોતે જીતે તો ૫૦૦ બ્રાહ્મણો જૈન ધર્મ અમીકાર કરે શાસ્ત્રાથ વાદ
 થયો બ્રાહ્મણ પડિતોના કહેવાથી પૂવપશ્ચ કરવાનુ શ્રી યશોવિજયજીને
 શિરે આનુ તેમણે પૂવપશ્ચ શરૂ કર્યો સસ્કૃત વાલ્મીકી અવિચિત્રજ
 પ્રવાદે વાંચવા યો, યાયપૂવ એક પછી એક દૃષ્ટીતો ચાલી એક
 દિવસ થયો, જે દિવસ થયા નજ દિવસ થયા પરંતુ પૂવપશ્ચ પૂણ
 થાય નહિ અને ટુક સમયમા પૂણ થવાની વડી પાત જલાય નહિ
 બ્રાહ્મણો હતાશ થયા, જાણ્યુ કે આ કોઈ શાસ્ત્રપારગત સમય રાની
 છે અને તેને પહોંચી ગયાય તેમ નથી તેથી તેઓએ શ્રીમદ્ને
 પોતાનો પૂર્વપશ્ચ બવ રાજાને વિનયુ, પોતાની દાર કચુક કરી અને
 સરત પ્રમાણે ૫૦૦ બ્રાહ્મણો જૈન થયા (કહેવાય છે કે ઉડા તામ
 લેખ ખખાતુમા મેઘ ઉપાશ્રય, મંદિર કે બહારમા હજુ મોજી. છે
 આવી રીતે

શ્રીવિનયવિજયજી અને શ્રીયરોવિજયજીની તુલના.

આ ઉપરથી જણાવે કે શ્રીમદ્ યરોવિજયજી સમય જ્ઞાની અને યાચવેતા હતા ત્યાંથી તેમનો જ હતો પ્રજ્ઞવાની હતા, અને જૈન શાસ્ત્રના આધારભૂત તે સમયના મુખપ્રધાન હતા ત્યારે ત્રી વિનયવિજયજી વ્યાકરણમાં વધારે નિપુણ હતા જૈન સિદ્ધાંતોનું રહસ્ય બંનેએ મનન પૂર્વક ગવેશ્યુ હતું એકના ૩૫૦ ગ્રંથોના સ્તવનાદિ અને અ ય જ્ઞોમા વળા વળા પુસ્તકોની શાખ આવે છે, ત્યારે બીજાના એક લોકપ્રકાશ ગ્રંથમાં લગભગ ૭૦૦ થ યોની શાખ આવે છે બંનેને ગુજરાતી ભાષાનું તે સમયને અનુસરતી રીતે વર્ણ સાર નાન હતું અને તેનો ઉપયોગ તે સમયના લોકને સરલગીને સમજાવવા માટે બંનેએ કર્યો છે પરંતુ શ્રીમદ્ યરોવિજયજીએ સંસ્કૃત ગુજરાતી ભાષામાં જેટની કૃતિઓ બનાવી છે તે પ્રમાણમાં ત્રી વિનયવિજયજીની કૃતિઓ ઘણી અ ય કહી શકાય અને અ ધ્યાત્મમસ્ત જન્યા હતા તે તેઓના જગવિદ્યામ અને વિનયવિદ્યા સમાના પદોપરથી પ્રતીત થાય છે

સમકાલીન વિદ્વાનો.

શ્રી વિનયવિજયજીના સમકાલિન જિનધર્મમાં શ્રીમદ્ આનંદ ઘનજી જ્ઞાનવિભવ સૂરિ માનવિજય ઉપાધ્યાય લાલચંદ્રમુદર, ધર્મભરિ ગણિ આદિ અનેક વિદ્વાનો હતા તેમણે ગુજરાતીમાં પદસ્તવન આદિ કરી લોકસમાજને વિશેષ ઉપકારી થવાય છે એ નિયમપ્રમાણે વર્તી ગુજરાત કાઠિયાવાડ મારવાડ આદિ પ્રદેશોમાં જુમી ઉત્તમ ઉપદેશ આપ્યો છે અને લોકોને ધર્મમાં પ્રીતિવાન કયા છે આથી સાહિત્યધારા વિકસાવી છે શ્રીવિનયવિજયજીને ઉપરોક્ત જૈન સમકાલિન વિદ્વાનો સાથે દૃઢ પરિચય થયો હોય એવું બાલુવામાં નથી જન્ય હત્યોમાં તુકારામ, રામલાસાદિ હતા કે જેમણે પ્રજા શમ્ભિ સ્કુરાવી સમાજ સુધારણા અને ધર્મનો રંગ ચડાવવા વિજયી પ્રયાસ કર્યા છે અને ગુજરાતમાં કનિ પ્રેમાનંદ, રામજી અને અખાજે પોતાની કાવ્યવાણીથી ગુજરાતને ગભવી છે

વિહાર

તેમણે મુરત અમળાનાદ જીનામદ રાધનપુર, દીવ આદિ ગુજરાત કાઠિયાવાડમાં રચેને રચેને વિહાર કર્યો છે ચોમાસા મુરત અમળ

વાં, ખમાન જ્યો છે પરંતુ રહિરમા અનેક વખત ચોમાસા કરેલ છે
અને ત્યાજ દેહવિદ્ય થયા હોય એમ ત્રીપાદ રામચી સમજાય છે
ગિર્યપરપના.

શ્રી વિનયવિજયજીની વિષયપરપગ મળી રહી નથી તેમના
ગિર્ય શ્રી રૂપવિજયજી નામે હોય એમ લાગે છે કારણ કે શ્રી રૂપ
વિજયજીએ બનારેની નાની નાની સત્રયમા પોતાના શુકનુ નામ
વિનયવિજય ઉપાધ્યાય કહેલું કે તે નામ બે આપગા ચરિતનાયને
લાગુ પડી શકે તેમ હોય તોજ રૂપવિજય શ્રીવિનયવિજયજીના
શિષ્ય હોઈ શકે શ્રી રૂપવિજયજીની સત્રાયોના નમુના સ્વ ભીમથી
માણેકની સત્રાયમાના ભાગ ૧ જાની સત્રાયોમાથી લઈએ

ગોરી સઘવીનને જાહેરે ક્રીધ સત્રાય
વિનયવિજય ઉવત્રાયનો રૂપવિજય ગુણ માય કહે
(શ્રીખામાની સત્રાય પૃ ૪૦)

આમા બે ગોડીનાસ સઘવીનો કાલ બાળી સકાય તો રૂપવિ
જયનો કાલ બાળી સકાય તેમ છે

મદ્દ ઉમી સતી જધિરે સોદ
જિમ વહિયે રૂદ્ધિ વૃદ્ધિ ઘૃત જોન
શ્રી વિનયવિજય વાચક મુપસાય
રૂપવિજય બારે ગુણ માય
(સોવ સતીની સત્રાય પૃ ૬૨)

નેમ રાણુન ગિવપુરિ મયા, પૂગી તે મનકેરી આસ
શ્રીવિનયવિજય ઉવત્રાયનો ગિર્ય રૂપ સદા મુખરાસ વહેવા.
(શ્રી નેમરાણુવનો પત્ર પ્રારબ પૃ ૧૫૧)

આ રૂપવિજય ત્રીપત્રવિજયના શિષ્ય રૂપવિજયથી જુદા છે
આટલું કહી દેવે તેમની કૃતિઓ લઈએ.

તેમની કૃતિઓપર ટુક નિરેચન.
(અ. મસ્કૃત કૃતિઓ.)

૧ શ્રી કંટપસૂત્રપર મુખોધિકા ટીકા
મૂળકંટપસૂત્ર શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીએ નવમા પૂવમાલી રચ્ય છે

આમા ધી ચરમ તીર્થપર મહાવીર સ્વામિનું વિસ્તારધી ચરિત્ર છે અને સાથે જી ન તીર્થપરના ચરિત્રમાથી ધી પાશનાથ, નેમનાથ અને આદિનાથના ચરિત્ર પણ વિગતથી આપેલ છે આ સિવાયના તીર્થકરો ૧૧ કાલ અતરમાન અને નામ પુત્ર વાચના આપેલ છે તેમજ ચૌ પૂર્વ મુગપ્રધાન મહાનીરના પછીના ચરિત્રોના ચરિત્ર દુકર્મા વૈદ્યગણિ ક્ષમાત્રમણ સુધી આપેલ છે અને સાથે સામાચારી (આચાર) સારી રીતે આપેલ છે આનું અંગ્રેજી ભાષાંતર *The Secret Book of the East* પૂતના પવિત્ર સાહિત્યની ક્ષમાનામા થયું છે આ મુલસૂત્રપર આપણા ચરિત્રનાથકે નુખખોનિકા નામે ટીક કરી છે ટીક જદુ પ્રાચારિક છે, શ્રાવિ સુરવ છે, અરે કા યન્વ અનકાર ને રસથી પૂજ છે વા વિવાદ સારા રૂપમા લખ્યો છે જ્યા પ્રમાણે ભેદએ ત્યા પ્રમાણે મૂળે વિગતોને વિશેષ સ્કુટ કરી છે આ નાચારીમા સૌથ પાશનાથ સગની કેટલોક નિખર જતા થો છે આમા સવત્ ૧૮૨૮મા શ્રી ધમમાત્રોપાધ્યાયે શ્રી કૃષ્ણસૂત્રપર રચેલી કિરણાવલી નામની ટીકાના કેટલીએક જૂનો કાઢેની છે,

આ ટીકા સમજાનીન શ્રી ભાવનિયે (કે જેણે 'લોકપ્ર કાલ' પણ શોધ્યો છે) શોધી છે અને આ લખવાનું પ્રયોગન શ્રી રામવિજય પડિતના સિમ્ધ શ્રી નિયમવિશુધનો આચાર્ય પણ છે એવું પ્રશસ્તિમાથી જણાય છે

આ ટીકાનું ગુજરાતી ભાષાતર જામનગરવાળા હીરાલાલ હસ રાજ પામે કરાવી સ્વ લીમશી માનેડે છપાવ્યું છે આમા ઘણી જૂનો થયેલી છે અને કેટલાક સ્થાને કડિન વિરચના અર્થે મૂઢી દીધા છે તો તે સુધારવા વિાતી છે કે જેથી અચનો અનધ ન થાય

૨. લોકપ્રમશ.

આ ગ્રંથ ઘણો મોટો છે તેમા ૩૬ સર્ગની વ્યવસ્થા કરી છે આ ગ્રંથ પૂરું છપાયો નથી, તેથી તે દરેક સર્ગમા આપેલી હકીકત યોગસ મુજ મૂકવાની આવશ્યકતા છે કે જેથી કોઇ વિરલ મળી આવતા ગ્રંથનું ભાવાતર જાદિ થઇ લોકને હસ્તપ્રાપ્ય થાય સર્ગ ૧ થી ૧૦

(૧) પ્રજાધનુલ્લેખ સાથે અગ્રવ યોજન રાજ પ થઈ

મની વ્યાખ્યા સખ્યાના અસખ્યાતા અને

- (૨) લોકના સ્વરૂપનું દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાગળ બાવળી મ્થન, ધમ-અવમા
રિતકાવનુ સ્વરૂપ
- (૩) સસારી જીવોનું ૩૭ વર્તિનુ વિસ્તારથી સ્વરૂપ
- (૪) સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયાદિ પાંચ સ્થાવરનુ સ્વરૂપ
- (૫) બાહ્ય પૃથ્વીકાયાદિનુ સ્વરૂપ
- (૬) દ્વિત્રિય આદિ તિથ્યોનુ સ્વરૂપ
- (૭) મનુષ્યનુ સ્વરૂપ
- (૮) દેવતાનુ સ્વરૂપ
- (૯) નારીનુ સ્વરૂપ
- (૧૦) સર્વ જીવોનો જન્મસંબંધ
- (૧૧) કમની મર્વનકૃતિનુ વર્ણન અને અરૂપનકૃત, પુદ્ગલારિતક
યનુ સ્વરૂપ
- (૧૨) કંચકો સંત્રોકમા લોકાકાશનુ સ્વરૂપ વિશાલોનુ નિરૂપા
તથા લોકમા શાન્તના અનુ વાન સંવર્તિત લોકનુ સ્વરૂપ
રૂપાત અને રમ્યપ્રકારનું વર્ણન, જ્યોત્સ્નાના નારીની સમૃદ્ધિ
- (૧૩) જીવનપતિથી હસાન ગેવલોમુવીના ઉદ્ધો તેમના સામાનિક
અમમદિતી આદિ મથતિનું સ્વરૂપ
- (૧૪) સાત નકતુ વાન તેમના પાશ્વર્ય ક્ષેત્રના આકૃષ્ટ, અને તે
નાનુ ધુક્તિપૂર્વક વર્ણન
- (૧૫) તીર્થ લોકમા દ્વીપસમુદ્ર જમ્બુદીપની જમ્બુદીપ નાર અને તેમના
સ્વામીનુ વર્ણન
- (૧૬) બરતમેનના વેતાન્યાદિ પવત મહાદિમવત પવત અને ૧૧
નગી હરિવર્તન ક્ષેત્રના નૈરમાર્ગિ પર્વત ગ્રંથો અને શિખરો
સંક્લિત હેમવત પર્વત પદ્મદ્વ આદિ ગંગાદિ નગીઓ
ગંગો તેમા રહેલા અત્યંત પા તથા જુગરીઆ લીમવત ક્ષેત્રના
વેતાન્યાદિ મહાદિમવત અને તેના દ્રુ હરિવર્તમેત્ર અને
તેમા રહેલા નૈરમાર્ગિક પવત સીતા સીતોત્ત નગીઓ અને
પાંચ દ્રુઓનુ વર્ણન
- (૧૭) દેવર ઉત્તરકરે રૂર્વવિદેહ પશ્ચિમવિદેહ સામા પેચાર પ્રકારે
મહાવિદેહનુ વર્ણન વિજયાદિ પર્વતો નગીઓ ખંડો નગરી
ગોરે ગવમાદન માલવત મજ તા ઉત્તરકરેનુ વિસ્તારે વર્ણન
ચમકપર્વત દ્રુ અને મૈરપર્વતો જમ્બુદીપ શિખર અને તેના
અધિપતિનુ નિરૂપણ, સૌમનસ્વ, વિદ્યુતપ્રભા તથા ગજદા,

દેવકુરના ચિત્રવિચિત્ર પર્વતોની દિશતિ કાચનાદિ દ્રઢ
સાક્ષમની રૂક્ષ આદિનુ વણન

- (૧૮) મેરૂપવતના ચાર વન તેના શિખર, મેખલા અને ચુલિકા અભિ
ભેદની વિધાનુ વણન
- (૧૯) નીલવન પવત તેના શિખર-દ્રઢ દેવી સીતા અને નારીકતા
ની એનુ નામમાને વણન રમ્યક ક્ષેત્રનો રૂઢિમણી પર્વત
હિરણ્યવદ ક્ષેત્ર અને શિખરી પર્વત ઔરવત ક્ષેત્ર અને તેના
પ્રખર તેમની નારી અને બીજ ક્ષેત્રાદિ હેમાદ્રિ પવતના
શિખર વિદ્યાધમ્ના નગરોની પ્રેણી, નદિ દ્રઢ ચક્રવર્તી અને
અરિહનો જદ્રસૂર્યઆદિ જજુદ્રીપમાના મહાદિ—નુ વણન
- (૨૦) વિસ્તારથી પાચ દારે કરી સૂચના મ નાદિ કરી વાર સ
ક્રાન્તિ ધોમ દિવસનુ વધતુ ઘટતુ મુવ રાદ, ત્રણ પ્રકારના
રાદુની ઉત્પત્તિ પદરજારે નક્ષત્રોનુ નિરૂપણ
- (૨૧) લવણો મિ તેના પાતાન કરસા કલસાની શિખા વીપ,
સુસ્થિતાદિ દેવ ચદ્રસૂર્યાદિના તાપ પ્રકાશ ક્ષેત્રનુ વણન
- (૨૨) વાતકીખડ તેના ખ મળતુ વાન
- (૨૩) પુરુ રાવ માનુષોત્તર પર્વત નિખિલ મનુષ્યક્ષેત્ર તે વિષે રહેલા
પર્વતાદિનો સમદ તેમજ સામતા સર્વે ચેત્યોની સમ્યાનુ
વિવચન
- (૨૪) નીશ્વર વીપમા રહેલા ચેત્યાદિનો વિસ્તાર
- (૨૫) અવધસુરમણ સમુદ્ર સુધીનુ વણન
- (૨૬) ચિત્ર જ્યોતિર્ની જ્યોતિર્ ચક્રની અવસ્થા રૂપવેદોમા માધર્મ
હતાન દેવવેદોકના વિમાનો અને આહારસ્થિતિ માન પરિ
પાત્રી અને રાના વેવતાનો સિદ્ધાચંતનની પૂજાઓ કરે છે તે
તેમના મુખ તિલ્લિ બાસ અને મમન આદ્ય અવર મનુ
ષ્યવેદોમા પૂજના સ્તોત્રને લઈને આવણ પ્રેમકરી નીચરી
કૃત્રીમા સામુદ્રી જઈ શરે લોખાત અથમદિધી સામા
નિક દેવતા અને તેમની રક્તિ સપતિ વગેરે સૌવર્મ હતાન
દેવવેદોક સુધીનુ વણન
- (૨૭) રીડ ચોથી નારકી જલવેદક તમઝકાચના મૂળથી કૃપારાજ
તથા તેમા આવેના વેદાતિક દેવો લાનક દેવવેદો કિવિવ
દેવો વા જમાલિનુ અરિતરુદિત વણન, શુક રાદસાર

અનુત્રેવેલોક મુધીનુ વલન તથા સમલીતાનુ ચિત્ર, ક્રેને
યન્ અનુત્ર દેવલોક સિદ્ધસિદ્ધા ડોકાત વોરેના વર્ણનથી
મેત્રલોકનો અધિકાર સમાપ્ત થાયછે

(૨૮) દેશકાળ યુક્તિ બાધિત બને મનનુ વિચેચન ■ જનનુ કાવ
ગોચર (આશ્રિત) નિમિષા સમય આવલિકા લુફલક બાવ
વટિ, મુદ્દત દિવસ પક્ષ માસનુ વલન ગ્રય, ચન્ નવત્રા
દિથી વધતુ-પાતુ માસ અને વર્ષોની ઉષવસિ યુષ આદિનુ
નમા માસ અચન અને અધિકમાસ રાત્રિનુ વલન કરન
ઉદર આદિ નક્ષત્ર સૂચવ, અને તેના કરલુ વિધિ આ
પિનો નિશ્ચર

(૨૯) જુનથી સોહબર વરસ એમ કહે ગૃધ્રપ્રદેવિકા મુધી ૮૪ શુચોનુ
વલન આ અવસારોનીમા સ્થિતિ પરમ જન્મલીઆનુ વલન

(૩૦) ત્રી મરિદાનની પદ્ધતિ તેમનુ અજવિદ્યાન જન્મથી હોય છે તે

(૩૧) ચક્રી તેનો દિવિજય સ્થપિતિ વિધાનરનો અને વાસુદેવ
બાસદ્ર પ્રતિવાસુદેવનુ વલન

(૩૨) જન્મસાપિ તીથકરોના મયિસ વારિયો અવસાપત્રીમા ઉત્પન
થેસ પ્રાપ્તિયોનુ વલન

(૩૩) ચક્રવર્તી વાસુદેવ, બજવેવાકિ

(૩૪) પાચમા આસનુ સ્વરૂપ આ પાચમા મારામા જે ઉ થ યરો
તે અને તે ઉ થમા ૭ જે આચાચ થમે તેમના નામો સર
નહાન આચાર્યોની પ્ર્યાતિ, તેમજ ૭કા મારામા ધર્મની ઉચ્છે
સ્થિતિ સતુજયપર્વતની હાનિશ્ચિ તેમજ આ અવસારોનીમા
બીજવાસી લોનુ વલન અને ૭ આસનેલી પવાયની રીતિએ
થવાકમ ઉત્પાપનીનુ થતુ અને તેમા વીર ૧ ચક્રવર્તી આનિ
થતુ ઉત્પાદિ સર્વે વાત છે

(૩૫) ચાર પ્રકારના મુદ્દત પદ્ધતીન ઔદારિક કામલ બાપા વારે
આક વજના અને અનુભાગ કમપરમાણુઓને વિરે કટોર
રૂરો તે અને એમનુ સ્વરૂપ બનાવનમાણુ સ્વરૂપ આ રીતે
ડોકનુ સ્વરૂપ સહા થતુ

(૧) બારડોને વિરે છે બાવનુ નિરૂપન

એમ કલા પ્રસન્નિમા કહેછે તેમ વિનિશ્ચિત્તને પ્રાપ્ત
પોપમે કાચ એને તે એવુ કાવ્ય છે જેમા જન્મના તત્વો
નિર્ણિત કરવામા આવ્યા છે અને ૭ ૧ ૫ કીને અગડગના

દીવા સમાન છે આ ગ્રંથ સરૂપમા રજોકળદ્ર છે કમલની
 1મત્રી ચતુરાર આપેની છે આમા મુદ્રાિ ગ્રંથોની શાખો
 ૭૫૦ કરતાં પણ વધુ થાય છે અને તે દરેક પા સદિત
 આપેન છે આ ગ્રંથનો ધાના થાડો જામ દમનચરના જાવક
 હીરાવાલ હુસારાને પ્રમટ કર્યો છે આખો ગ્રંથ પ્રકાશમા
 સત્તર લાવવા તેઓ દાવ છાપે છે આ ગ્રંથની પ્રશસ્તિથી કલાના
 સંસાર દશાના માનખિતાના નામ મળી આવે ■ દૂન કર્યાની
 સાન તથા જગ્યા છેલ્લા રોડોમા એક રોડક દર્શાવે છે

**ઘસુર્યાસ્વેદુ પ્રમિતે, ૧૭૦૮ વર્ષે હપેળ જીર્ણદુર્ગપુરે ।
 રાધોજ્વલપચમ્યાં, ગ્રયઃ પૂર્ણોઽયમજનેષ્ટ ॥ ૩૯ ॥**

આ ગ્રંથને સર્વ શાસ્ત્રમા નિપુણ એવા સ. ૧૬૭૮મા શ્રી ઉત્ત-
 રાધ્યયન સૂત્રપર વૃત્તિ રચનાર શ્રી જ્ઞાવલિજય ઉપાધ્યાય અને શ્રી
 જિનવિજય (કે જેનો સવત્ ૧૭૧૦મા એટલે આ ગ્રંથ ગ્યાયા પછી
 ક'યાણુમરિ રતોત્ર પર વૃત્તિ રચી છે) તે બનેએ શોધ્યો છે,
 એનું પ્રશસ્તિમા લખેલ છે

૩. હૈમચક્રપ્રક્રિયા

ત્રિકાલસવર એ ગિરં ધરાવનાર શ્રીમદ્ હૈમચક્રાચાર્યે જેને
 દ્ર વ્યાકરણને આધારે શબ્દાનુશાસન નામે વ્યાકરણ કે જેને હૈમ
 વ્યાકરણ સિદ્ધદેમ સિદ્ધદેમ શબ્દાનુશાસન એવા નામોથી જોળ
 ખવામા આવે છે તે રચ્યુ છે અને તે વ્યાકરણ ઉપર હલ્લરો રંગેક
 પ્રમાણ ટીકાઓ વૃત્તિઓ અવનૂરિઓ આદિ પોને તેમજ અ ય
 કતાઓએ લખેલ છે તે પૈકીમાની આ પ્રક્રિયા તેના મૂલ્યમૂલોને અ-
 નુસંગી રચાયેની છે આ પગ ૩૪૦૦૦ રજોકળા પૂરવાગી સ્વોપજ
 (પોતાની-વિનયવિજયજની કરેની) ટીકા છે

આ વ્યાકરણ વ્યુત્પત્તિ મેળવવાને ઇચ્છનારા જનોને મુખેથી
 બોલ કરનાર અને ચોડા વિસ્તારવાગુ છે તેની રચના એવી છે કે
 પ્રથમ સનાધિકાર મનસૂત્રોની સાથે કારિકાઓથી રચેલો છે સધિવિ
 ચાર મુગમ અને અષ્ટ છે અને વર્ણિયોની અંર રહેલા શબ્દોનો
 ક્રમ અકારાલિકના અનુક્રમે સાધ્યો છે અગ્યયથી તે તદ્દિતમુધીના

પ્રકરણો તથા ઉત્તરાર્ધમાં ધાતુ તથા દ્વિત્વ પ્રત્યયોનો જે ક્રમ રચેલો છે તેવો પ્રસાધાન ક્રમ બીજા જોઈપણ વ્યાખ્યાનમાં લેવામાં આવતો નથી *

આ અથ રચાયાનો સર્વત્ પાટલુની ટીપમાં ૧૭૩૭ છે પણ ખુમાતની ટીપમાં સ રહ પ્રક્રિયા સ ૧૭૦૨ માં રચાઈ છે એમ જણાયું છે જુઓ જૈન ગ્રંથાવલિ પૃ ૩૦૩ કુટનેટ, પરંતુ જૈનધર્મ-પ્રસારક સભા તરફથી ઇપાયેટ મૂલ્ય પ્રક્રિયામાં આપેલી પ્રશસ્તિના છેલ્લાં આગળનો રોક નીચેપ્રમાણે છે —

સેંદુમુનીન્દુ મિતેડન્દે નિકમતો રાજધન્યપુરે નગરે ।
શ્રીહીરવિજયમૂરે. પ્રમાવતો ગુરુરોવિપુલાત્ ॥

આ ઉપરથી-આમ લેતા અષ્ટ માધ્યમ પડે છે કે આ અથ સર્વત્ ૧૭૧૦માં રાજધન્યપુર (ગધનપુર)માં રચાયેલો છે

૪. નયકર્મિયા.

આ અથ ઘણોજ નહાનો છે, અને તે વાચકો સમક્ષ આ ચરિત્ર-સાધેજ નોજૂ ॥ તેથી તેમાં શું છે વળે લખતું પુનરુપિરૂપ છે આમાં વધમૂલ્ય, શ્રી જૈનયશોવિજયગ્રંથમાલા (૭) નામે જૈન સ્તોત્રસમહના પ્રથમ ભાગમાં, હાલમાં વિચરતા સંસ્કૃતપ્રત્ન વિદ્વાન સાધુ નામે શ્રી જામીરવિજયની સંસ્કૃત ટીકા માંથી ઇપાઈ મળેલ છે

૫. આતમુધારમભાવના.

આ અથ હસ્તમત થયો નથી તેથી અથનું નામ જે જણાવે તે ઉપરાંત તેમાં શું સમાવેશ કરેલ છે તે કહી શકાય તેમ નથી આ અથ પાટલના બડાગમાંથી મળાવી તેને શુદ્ધ રીતે બાપાંતર સાથે ઇ પાવાય તો સમાજ ઉપર ઉપખર થાય તેમ છે

* આમ હૈમવ્રતપ્રક્રિયા કે જેનું મૂળ જૈનધર્મપ્રસારકસભા તરફથી ૫ વર્ષ અને ઉત્તરાધ એમ બે બાનમાં સર્વત્ ૧૮૪૬માં છપારેલું છે તેના ૫૫૫ પાની પ્રસ્તાવનામાં જણાવેલું છે

અ ગુજરાતી કૃતિઓ.

૧. લઘુ ઉપમિનિલવપ્રપચનું સ્તવન.

આ શ્રી ધમનાથજીના સ્તવનરૂપે છે અને તેમાં શ્રી સિદ્ધર્ષિ-
મણિદ્રુત સંસ્કૃત ઉપમિતિભવપ્રપચરવી થયેલ લઘુ ઉપમિનિલવપ્રપચ
નામે સંસ્કૃત ગ્રંથ છે તેનું ગુજરાતીમાં અવતરણ છે મૂ. ગ્રંથ બહુ
ઉપકારી છે તેથી ખાસ મનન કરવા યોગ્ય ॥ અને તેને બ્રહ્મનૃત
Program's Progress નામે Parable-ઉપમારૂપી શ્રીસ્તીઓમાં ઉત્ત
મોત્તમ ગણાતા ગ્રંથ સાથે સરખાવવામાં આવે છે શ્રી સિદ્ધર્ષિદ્રુત ધ
યના પ્રથમના ચોડા શામનું રા મોનીય. ગીરધર કાપડીઆ. બી
એ. એવ. એનું બીએ કરેલું ગુજરાતી ભાષાનર જૈનધર્મપ્રસારક
સમાચે છપાવેલું છે આમાં ભવરૂપી નમરનું વિસ્તારવી વર્ણન કર
વામાં આવ્યું છે અને ધમના દરેક અંગે તથા ધર્મમાં નિમ્નરૂપે કાવ
કરનારાને યથાયોગ્ય સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે

૨. પાંચ કારણનું સ્તવન.

જૈનમત પ્રમાણે સર્વે દષ્ટ અથવા અદષ્ટ કાલ, કાળ સ્વભાવ
નિયતિ, પૂર્વકર્મ અને પુરુષાથ એ પાંચ કારણોવડે સિદ્ધ થાય છે
આ પાંચ કારણો માટે જે વા ॥ તે ટુકમાં પાંચ તાળથી જણાવી
તેનો ઉપસહાર છૂટી દાળમાં કતા કરે છે આ સ્તવન શા હીરાચર
કમ્બલાર્ધના પચપ્રતિકમળના પૃ ૭૮૦ થી ૭૮૮માં બોધેલું પાંચ
કારણોનું વિશેષ સ્વરૂપ શ્રી ઉપદેશપ્રાસાદના ચતુર્થ ભાગના પૃ ૧૦૭
એ આગેશ વ્યાખ્યાન ૨૨૮માં બોવાની વાચકને વિનંતિ છે

૩. પુણ્યપ્રકાશનું સ્તવન.

આ શ્રી મહાવીર સ્વામિના સ્તવનરૂપે છે અને
ધના-સ્તવન' પણ કહેવામાં આવે છે આમાં શ્રી
નિમાન કેવી રીતે આગધરો? એ પ્રશ્ન
ઉત્તર આપે છે કે '૧ અતિચાર
અણુ કરવાથી ૩ સકલ
નકને વિનિપૂરક તત્ત્વવાળું

દુષ્ટિ આચારને નિવાધી ૭ શુભ કચ્છી અનુમોદવાથી ૮ શુભ
ભાવ રાખવાથી ૯ અનશન મૃત્યુ વખતે આદરવાથી અને ૧૦ ન
વપદનો ભય જાળવવાથી એમ દશ અધિકારથી મુસજન મોગમાગ
આરાધી શકે છે* આ દશ અધિકારનું આમા દુક વર્ણન છે મોક્ષ
માગની કૃતીરૂપ આ દશ અધિકાર હમેશા દૃષ્ટિસમીપ રાખી ભાવના
મોખ્ય છે

૪. શ્રીપાદરાસ (પૂર્વાર્ધ)

આ ગાસના બે ખડ પૂરા કરી અને ત્રીજા ખાની ચાર પૂરી
અને પાંચમી અધૂરી ૧૪ સવન્ ૧૭૩૮માં રાદેર કરવા ચોમાસામાં
લખી રાસ પૂરે કર્યા પડેલા આપણા ચરિતનામ, કાલધમ પામ્યા છે*
સ્વારપછી તેમનાજ કહેવાથી શ્રી ચંદ્રોવિજયજીએ આ રાસને ઉત્તરાવ
કરી સપૂજ કર્યો છે એટલે આમા દાઘ ૪૧ છે અને માયા ૧૦૫૧ છે
તેમાંની ૭૫૦ રથી શ્રી વિનયવિજયજી વડોકે પહોંચ્યા તેના વિશ્વાસના
ભાજનરૂપ શ્રી ચંદ્રોવિજયજીએ વિનયવિજયજીના કહેવાથી બાકીભાગ
સપૂજ કર્યો (આ માટે જુઓ પૃ ૩૬ની ફુટનોટ) નવપદની પૂજારૂપ આ
રાસ છે નવપદની ઉત્તમગીતે પૂજ કરનાર તરીકે મુખ્ય ઉદાહરણ શ્રી
પાળ રાજ ■ શ્રીપાદ રાજનું ચરિત આ કૃતિની પૂર્વે સન્નિધિમાં અને
પ્રાકૃતમાં અનેક આચાર્યોએ લખેલું છે તો તે સવતો આધાર લઈને
આ રાસ રચનામાં આચાર્યો દ્વારા નવપદ ને ત્રી અરિહત, સિદ્ધ, આ-
ચાર્ય ઉપાધ્યાય સવ સાધુ દર્શન, ગ્રાન, ચારિત અને તપ છે આ

* આ પાંચમી દાલની ૧૬ માયા પૂરી કરી ૨૦ મી બાધામાં ક્તાએ
નીચેપ્રમાણે સંખ્યા મૂક્યા છે

વીણા એ અનુપમ દીધી તસ કરે દો લાલકે
દેખાડે રવર નાદ ઠેકાણા આ રે ટો લાલકે
તટ તટ તૂટે તાલ, ગમ્યા જાયે જસી, દો લાલકે
તે દેખી વિપરીત સત્તા સપલી દસી દો લાલકે ૨૦

આ શ્રી વિનયવિજયજીએ લેલી છેલામાં છેલ્લી માયા છે તેમાના
‘તટ તટ તૂટે તાલ, ગમ્યા જાયે જસી’ એ સંખ્યા શ્રી વિનયવિજયજીએ
પ્રેરવાના સાધા સ્વનજમન નજીક દોવાને લીરે વગ્ના દતા તે વખતે નીકળ્યા
છે એમ કોઈ અનુમ.

નવપદનો મદિમા અમાધ છે અને તેવી તેનું આ શ્રીપાલ રાસમા
જણાવ્યા પ્રમાણે યથાવિધિ અનુસરણ કરવાથી મુક્તિમાર્ગ સાધી
શકાય છે આ રાસ સંપૂર્ણ સ્વ આ લીમથી માથેદે અધસદિત
છપાવેલ છે

૫ ભગવતી સૂત્રની આધ્યાય.

શ્રી ભગવતી સૂત્રમા શ્રી મહાવીર ભગવાને પોતાને જોનમ
સ્વામિએ પૂછેલા ૩૬૦૦૦ પ્રશ્નોના ઉત્તરો છે તેથી તેમા દ્રવ્યાનુયોગાદિ
તાત્વિક વાતો આવવાથી સમાજમા પવિત્રમા ધર્મ સૂત્ર છે આ સૂત્ર
શ્રી વિનયવિજયજી મહારાજે ૧૭૩૮ માં નદેરમાં ચોમાસુ કર્મ
ત્યારે સધને વાચી સમજાવ્યું હતું, અને આ સંગ્રામમા તે સૂત્ર આ
ભગી કરવા ભેદતા કાવો, અને તેથી થતા રૂઢ રૂખ ૨૧ માસમા
જણાવ્યા છે આ સંગ્રામ, મંજામંજા, સંગ્રામપદસ્તવનસમૃદ્ધ આદિમા
છપાઈ ગયેલ છે

૬. ૫૬ આનંદમંજુ સ્તવન

૭ આવશ્યક એટલે સામાયક, ચતુર્નિસતિસ્તવ (ચોવીસધ્યો)
વદન (વાદણ), પ્રતિક્રમણ કાયોલસમ અને પ્રત્યાખ્યાન (૫
મ્યખ્યાણ) એ છ કે જે હમેશાં કરવાયોમ્ય જરૂરની નિલક્રિયા છે તેનું
કે વજન છ કાવથી આપે છે આ સ્તવન આ હીરાચક્રના પ્રતિ
ક્રમણમાં તેમજ આ ધર્મા છપાઈ ગયેલ છે

૭. જિનપૂજનનું ચૈત્યવદન

આ જટુજ નાનું ચૈત્યવદન ૧૦ ચૈત્યવદન એટલે જિનાલયમા
જતા જિન પ્રશુને વંન કરતાં જોડવાનું સ્તવન

૮. આદિજિન વિનતિ.

શ્રી ઋષભનાથ પાસે દીનતાથી પોતાના દુશુણો નિવારી તસાર
સમુદ્રથી તારી જાવક જેમ પિનાને વિનવે તેમ આમા વિનતિ કરી છે
આ સંગ્રામપદ સ્તવનસમૃદ્ધ આદિમાં છપાયેલ છે

૯ આભિવંની સંગ્રામ

આપનિક તપમાં શેના શેનાં પચ્ચખ્યાણ હોવા બેઈએ તે આમા
૧૧ ગાથાથી કર્મું છે

૧૦. નિનયવિવાસ.

આમા ૩૭ પરબોનો સમૂહ છે ભાષા મજ છે, આ પદો બધા અધ્યાત્મના છે અને એકે એક મનન કરવા યોગ્ય છે આપરથી શ્રી ઉપાધ્યયજીની ઉત્તમ અધ્યાત્મ-દશા હતી અને અપૂર્વ ભયત અનુભવી હતા એ પ્રત્યક્ષ જણાઈ આવે છે ખરૂં કે યત્ન અને હૃદય ઉર્મિઓનું પ્રકટીકરણ આમાથીજ મળી આવે છે, અને તે પરથી શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજની કવિતરીકે ગુણના અને ભજના કરી શકાય તેમ છે આ પદો સ્વ લીમયી માલેક તરફથી તેમજ મજાપ પંસ્તવનત્રયદર્માં છપાયેલ છે

૧૧. અધ્યાત્મગીતા

આ કૃતિમા અધ્યાત્મ શુ છે તે બહુ સારા સ્વરૂપમા જણાવેલું છે આ કૃતિ પ્રસ્તાવમા જણાવ્યા પ્રમાણે શ્રીમદ્ દુરિભદ્રમૂરિદ્વત 'યોગપ્રદીપ' ઉપરથી ચેતન-આત્માના વિચારરૂપે કરવામાં આવી છે 'યોગપ્રદીપ' જેમ મનનીય ઉત્તમ ગ્રંથ છે તેવી રીતે તેનું આ અનુકરણ પણ પ્રાકૃતજન્મેને મનનીય થઈ પડે તેમ છે આ અમ કાવાન્મા સને ૧૮૬૮ માં સા. બાનાભાઈ ખુશાલ દ્વારાએ છપાવેલા અધ્યાત્મહિનોપદેશ' નામે પુસ્તકમા છપાવેલ છે એ કે તે અથુદ છે, છતાં તે ભજવી રાખવામાટે શા હાથનો ઉપકાર છે

૧૨-૧૩ નિનયોવીશી અને વિદુગ્માનવીગી

આમા ચોવીસ ઋક્ષાભાષિક જિનનાં અને વીસ વિદરમાન રી મધરાદિકના સ્તવનો છે આ ચોવીસીવીશીસમદર્માં છપાયેલ છે

આવી રીતે સંસ્કૃત કૃતિઓ પાંચ અને ગુજરાતી કૃતિઓ તેર મળી અગર કૃતિઓ એકદરે નાની મોટી વાચ છે

પ્રાતે.

આ ચરિત લખતા મને મુનિશ્રી ચારિત્રવિજયજી તરફથી ઘણી સહાય મળી છે તેથી તેમનો અને શ્રીદર્શમુનિજી તરફથી હસ્તલિખિત ગ્રંથ મળ્યો હતો તેથી તેમનો ઉપકાર માનું છું આવી રીતે અનેક મુનિમહારાજઓ અને મુગ્રાવો લેખકોને સહાય અને તેટલી આપતા રહે તેમજ રહેશે કે લેની હાલમા છે

૧૫ ખોટ છે એવા નૈન દનિદાસની રચના ભવિષ્યમાં મુઃ
અનુપમ થવા પામશે

આમા ને કઈ સત્યથી અન્યથા લખાયુ દોષ-કઈ દોષ
દોષ-અશુદ્ધતા રહી નઈ દોષ તો તેને માટે મિત્રગામિ હુક્ક
વિનતિ કરે છુ કે તે દોષ-અશુદ્ધતા પીઠાનનારા સર્ગનો અને
બૂલ બતાવશે, તો શ્રી વિનયવિજયજી કૃત મુગરાની કાવચકા
ને આ લેખક તરફથી બહાર પડનાર છે તેમાં વિનયવિજયજી
નારા શ્રીવિનયવિજયજીના ચરિત્રમાં મુધારો થઈ શકશે વળી જ
ચરિત્ર ઘણુંજ અપૂર્ણ છે તો ને મહાસયો પરમાય દરિ
રાખી આમા વધારો કરવામાટે શ્રી વિનયવિજયજીસમક્ષી નહીં
તત્કાલો, આખ્યાયિકાઓ, દત્તિદાસ કૃતિઓ આદિ જયથી
લખી જણાવશે તો તેમનો અનકલ હિયકાર નૈનસમાજ અને ને
મત્તે થશે

નોટ-કપાલુ સર્વ જાણ રચા પત્ર લાવનવરના થોડા કુવચ આવુ
વચ્ચથી ખબર મળી છે કે શાસ્ત્રમુધારસમાવના એ પુસ્તક પ્રકાશના
બાદ બીજામા હપારેલ છે, તેમા અનિત્યાદિ બાર અને મૈત્ર્યાદિ બાર મળે
સોજ લાવના સરૂવમા હાજનમ આપેલી છે

શ્રેઢી ગોકુલનાઈ મુલવદ
નૈન વિદ્યાર્થી આશ્રમે
પરેલ-મુળઈ
વીરાત્ ૨૪૩૬ આનાડ વડિ ૧૪ સુધ

વીરભામિ
મોહનલાલ દવીચ. દેશાઈ
જી એ એવ્ એવ્ જી

સ્કુટ વિવેચન.

EXPLANATORY NOTES

આ નવ િજના પેલીશ રહોછે છે નેમા આપેવ નયની વ્યાખ્યા અને હાદરણી નય જેવા કદિન વિચરનો બોધમાર્ગ થવો પછો મુશ્કેલ મને લાગેછે તેડી કેટલાએક આધારની સત્યાયથી ને અન્યમા જે આપેવ છે તે કમ, વ્યાખ્યા આદિ એમને એમ બળવી તે વિરોધ સ્પષ્ટતાથી સમજી શકાય તે હેતુથી આ સ્કુટ વિવેચન લખવાની પ્રવૃત્તિ થઈ છે

૧.

મોક્ષમાર્ગ સર્વ પ્રાણીઓનું સલસીને અતિમ લક્ષ્ય છે આ મોક્ષ માર્ગની પ્રાપ્તિ સમ્યગ્ગન, સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્ર નયનુ સ્થાન જે ત્રણના સમુદાયથી થાયછે સમ્યગ્ગન એટલે તત્વાધ્યાસ શ્રદ્ધાન તત્ત્વ સાત છે—જીવ, અજીવ, આત્મેવ, બધ, સ્વર, નિઃસ્વર અને મોક્ષ અને આ સાતમાં આશ્રવના ચેદ પાપ અને પુણ્ય જે બેને પૃથક્ પૃથક્ ગણવાથી નહીં તત્ત્વ થાય છે હિન તત્ત્વોનું જ્ઞાન પ્રમાણ અને નયદારાએ થાય છે, અને તેનો સમાવેશ સમ્યગ્ગનમાં થાય છે

શ્રુત એટલે આગમ નવ પ્રકારના છે—

- ૧ મિથ્યાશ્રુત—મિથ્યા એટલે અસત્ય આ શ્રુત હુનંત (અસત્ય-હુત નય)ના અભિપ્રાયથી પ્રવતાય છે અને ને કૃતીયિકના શ્રુતમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે
- ૨ નયશ્રુત—નયથી પ્રાપ્ત થતું શ્રુત આ જ્ઞાનગમમાં અતગત થયેલ છે અને તે એક એક નયના અભિપ્રાયથી પ્રતિબદ્ધ-સકળાયેલ-ગુણાયેલ છે
- ૩ સ્વાદ્વાદશ્રુત—સ્વાદ્વાદથી પ્રાપ્ત થતું શ્રુત તે જ્ઞાન આગમ-માંથી સર્વ નયના અભિપ્રાયથી પ્રાપ્ત થાય છે

સામાન્ય ધર્મથી અનેક વ્યક્તિઓમાં એક ભતિવી એકતા શુદ્ધિ થાય છે

ઉ. ૧.—મનુષ્ય વ્યક્તિ લઈએ દબરો મનુષ્ય લિખ લિખ છે પરંતુ તેમાંના દરેકમાં એક ભતિ-મનુષ્યત્વ છે તેથી તેઓ સર્વ એક સપાટીપર છે આથી એકતાશુદ્ધિ થઈ

વિરોધ ધર્મથી નરેક વ્યક્તિ લિખ બિન ઓળખી શકાય છે, વ્યક્તિ એ પોતે વિશેષ છે અને તે વ્યક્તિમાં રહેલા વ્યક્તિગત ગુણો પણ વિશેષ છે અને તે વિશેષથી-વિશેષ ધર્મથી એક વ્યક્તિને બીજી વ્યક્તિથી ભિન્ન તરીકે ઓળખી શકીએ છીએ

ઉ. ૨.—દબરો મનુષ્ય છે, અને તે યદા મનુષ્ય તરીકે સામાન્ય ધર્મથી એકજ છે તથા આપણે તેમાંથી દરેકને બિન્ન બિન્ન તરીકે વ્યક્તિગત ગુણોથી ઓળખી શકીએ છીએ આમ બનવાનું કારણ વ્યક્તિગત ગુણો નરેકને વિશિષ્ટ હોય છે તે છે —જેવા કે ઠ (ઉચ્ચો ઈંમળો) વર્ણ (ઉજળો, કાળો નીલ) આદિ વગી એક સરખા, એક રૂપના, એક અવસ્થાના માત્રસોમાં પણ કઈ વિચલણ ધર્મ હોય છે તેથી એક, બીજાથી જુદો પડે છે આવી રીતે જે ધર્મથી એકથી બીજાને જુદો પડી શકે છે તે વિશેષ ધર્મ

આ ઉપરથી સમજી શકાય છે —વિરોધ વિના સામાન્ય નવી સામાન્ય વિના વિશેષ નથી વસ્તુમાનમાં સામાન્ય ધર્મ છે, અને વિશેષ ધર્મ છે વસ્તુમાં આ બંને ધર્મ છે જે માન્ય રાખનાર નૈમ-મન્ય છે વસ્તુમાં આ બંને ધર્મમાંથી એક સામાન્ય ધર્મનેજ માન્ય રાખનાર સમઘન્ય છે અને વસ્તુમાં આ બંને ધર્મમાંથી એક વિશેષ ધર્મને સ્વીકારનાર વ્યવહારન્ય છે

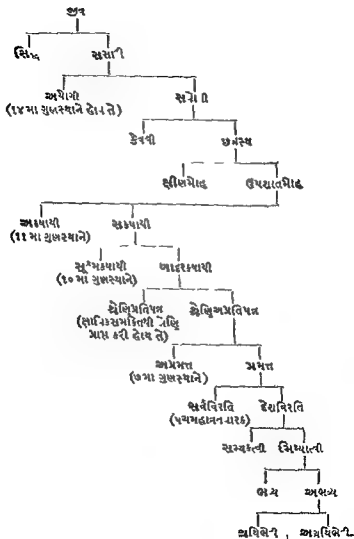
૪.

નૈમન્ય નયનો વ્યુત્પત્તિ અર્થ એ છે કે (ન જાણે વસ્તુ યસ)

એટલે જોને એક ગમ એટલે વિકલ્પ નથી-જોને જલ

૧ નૈમન્ય વિકલ્પ કે જો છે (આ શબ્દ જૂઠા પાડવ.

૩ વ્યાકરણ શાસ્ત્રના નિયમને લઈને લુપ્ત થયો છે પ્રયોદશ

આવી ગીને સમઢનયે મહણ કરેની વસ્તુને બેદાતરે વ્યવ-
હારનય વહેરે છે—વિધિપૂવક જેની સાથે જેમ સબધ
હોય તેમ તેનીસાથે જોડીને જોરે છે

ખ. કોઈ માણસને ‘વૃદ્ધ’ લાવ, એમ કહેવામા આવે તો
શુ તે સામાન્ય રીતે વૃદ્ધ લાવમે ? નહિજ તે કોઈ અ-
મુક વિશિષ્ટ વૃદ્ધ જેવુ કે જાગો, લીંગો અથવા વાસ
લાવમે કારણ કે નિરોપજ વ્યવહારમા કામે આવી રહે
છે ‘વનસ્પતિ’ લાવ એમ વ્યવહારમા જોગી સજારે નહિ

આનો દરાન આ નયનેજ માન્ય કર છે

૭

જન્મસૂત્રની વ્યુત્પત્તિ આ પ્રમાણે છે (જન્મ = સર + સૂત્ર =
બોધ) જે સરલ એવે જે વર્તમાન તેનેજ સૂત્ર ત
જન્મસૂત્ર રીતે માને છે અથવા જેમાથી સરલ એવે જે વત
જન્મ માન તેનો બોધ થાય છે તેનુ નામ જન્મસૂત્રનય આ
મતીત (જૂત) અને અનાગત (અવિધ્ય) કાલની અપેક્ષા કરનો
સ્વીકારતો નથી વસ્તુના અતીત પર્વાય નામ થવાથી વર્તમાનમા
અભાવ છે, અને અવિધ્યકાલના પર્વાયની ઉત્પત્તિ થઈ નથી
વતમાનકાલમા વસ્તુમા જે પદાય હોય તેને માન્યુ તે નહુ
નયનુ કથન છે

હરણ—ક. પૂર્વ જન્મનો પુત્ર અથવા અવિધ્યમા થનારો પુત્ર
હમણા રાજપુત થયો આ અસત્યવિન રોવાથી
જન્મસૂત્ર નય તેને સ્વીકારતું નથી, કારણ કે તેમાં
અતીત કાલની અને અનાગત કાલની અપેક્ષા આવે છે

ખ. એક પરમાણુ પૂર્વ કાળુ હતું હમણા લાલ છે,
અને અવિધ્યમા પીગુ થયે આ ઉદાહરણમા જે
કાલ (જૂત અને અવિધ્ય) નો લ્યા કરીને તે પર-
માણુને વર્તમાનમા લાલ દેખીને લાલ કહેવુ એ અ-
નર્થ હમણ છે

આ નય અતીત સ્વીકારતો નથી, કારણ કે તે કાવ વીતી ગયો છે (નાશ પામ્યો છે), બિંબ સ્વીકારતો નથી કારણ કે તે કાવ આવ્યો નથી

આથી આ નય વસ્તુ જેવાં ગુણે વર્તમાન કાને પરિણામે-વર્તે તે પ્રમાણે તે વસ્તુને કહે છે

આવી રીતે આ નય પાદ્ય સમયે પરિણામગ્રાહી (ભાવપ્રધાન ગ્રાહી) છે મવત્તિ દ્વિતિયાદ એટલે વર્તમાનમાં અસ્તિત્વરૂપે જે જોય તે છે, તેથી તે ભાવ નય પણ કહેવાય છે તેથી આ નય જીવ જે સમયે જે ઉપયોગરૂપ પરિણામે વર્તે તે સમયે તે જીવને તેવો જોવાયે છે-એટલે તે ભાવનિર્ણયને સ્વીકારે છે ભાવનિર્ણય શુ છે અને તેને કઈ રીતે ઝળુસુન નય માને છે તે નીચેના નિર્ણય સ્વરૂપ નામના મઘાળા તળે આપેલ છે તે જોઈ લેવું

બૌદ્ધ કલન આ નયનેજ કહે છે

૮

હવે નિર્ણય એટલે શુ અને તે કટલા પ્રકારે છે તે જોઈએ- નિર્ણયસ્વરૂપ નિર્ણય એટલે આરોપણ વસ્તુમાં આરોપણ આર ભેદ થાય છે—નામથી સ્થાપનાથી, દ્રવ્યથી અને ભાવની આને અનુક્રમે નામનિર્ણય સ્થાપના નિર્ણય દ્રવ્યનિર્ણય અને ભાવનિર્ણય કહે છે તેનું સ્વરૂપ વિચારીએ

(૧) નામનિર્ણય—વસ્તુમાત્રને તેના આકાર કે ગુણ આદિની ગાઈપણ અપેક્ષાવગર નામ થકી જોવાવધી તે

ઉદાહરણ —

(ક) કોઈને ‘જીવ’ એ નામથી કહેવામાં આવે તે નામ જીવ

(ખ) કોઈને ‘જ્ઞાન’ એ નામથી કહેવામાં આવે તે નામ જ્ઞાન

(ગ) કોઈને ‘સાધુ’ એવું નામ આપવામાં આવે તે નામ સાધુ

(૨) સ્થાપના નિર્દેશ-પદ્યનો આકાર બોધ તેમા તેજ પદ્યનો આરોપણ કરતુ તે

ઉદાહરણ —

(ક) જીવની મૂર્તિ કે ચિત્ર તે સ્થાપના રૂપ

(ખ) પુસ્તકાદિ તે સ્થાપના જ્ઞાન

(ગ) સાધુના બાહ્યરૂપની સ્થાપના, અથવા સાધુનું ચિત્ર તે સ્થાપના સાધુ

(૩) દ્રવ્યનિર્દેશ જે બાવનુ કારણ હોય અને તે કાયરૂપે જ્યામુખી ન હોય ત્યામુખી તે દ્રવ્ય કહેવાય વળી મૂલ્ય માલિનો દિવસ કારણતરુ દ્રવ્ય-મૂલ્ય ત્યામુખી કારણ હોય અને બાવી કાયનું જે કારણ હોય તે દ્રવ્ય કહેવાય છે જેમટે માગી એ બાવી વાનુ કારણ છે અને કીકરા એ જૂલવટના કારણ છે, કારણુ નેવી વટનુ જ્ઞાન થાય છે

ઉદાહરણ —

(ક) જ્યામુખી જીવ જીવના સ્વરૂપથી અજ્ઞાની છે ત્યામુખી દ્રવ્યજીવ કહેવાય

(ખ) કોઈ બનેલ હોય, પણ જે વખતે ઉપયોગસદ્ધિત ન હોય તે વખતે તે બલેશુ દ્રવ્યજ્ઞાન છે

(ગ) પય મહામન માળે ક્રિયાનુષ્ઠાન કરે પણ તેમા પૂર્ણ ઉપયોગ ન વર્તે તે દ્રવ્યસાધુ

ઉકા તલુ નિર્દેશને નિશ્ચયનુ નય માન્ય રાખતો નથી, તે ઉકા નીચેનાભાવ નિર્દેશને સ્વીકારે છે

(૪) બાવનિર્દેશ—ઉપર દર્શાવેલ દ્રવ્યનિર્દેશ વિષાત્તન કારણરૂપ છે અને તેના કાર્યરૂપ આ બાવનિર્દેશ છે અહીં બાવ એટલે તદ્દતતા આમાં વસ્તુનો નિશ્ચયગુણ આવે છે

૧ દ્રવ્યનિર્દેશ તે બાવનિર્દેશનુ વિષાત્તન કારણ છે અને નામ અને સ્થાપના નિર્દેશ તે બાવનિર્દેશના નિર્મિત કારણ છે જેમ થાય ઉપાત્તન કારણ માગી છે અને નિર્મિત કારણ નહીં, જ્ઞાનાદિ છે

હુબ, કલશ, ઘટ આદિ સર્વમા જે એકજ ઘટ નામે વાચ્યાયં
 છે તેને આ શબ્દનય સ્વીકારેછે તે ઘટ સજ્જસતની પેઠે ભાવઘટ
 છે એટલે આ નયમા પૃથુ (પહોળો), ભુવ્ર (ગોળ) સંકોચિત-ઉદર,
 માટીનો બનાવેયો, અને જલ લઈ આવવાની ક્રિયામા સમય એવો
 પ્રસિદ્ધ ઘટરૂપે ભાવઘટ ધ્વજાયછે, અને બાકીના એટલે નામઘટ,
 સ્થાપનાઘટ અને દ્રવ્યઘટને આ નય માનતો નથી. ઘટ શબ્દના વાચ્યાય
 પર્યાયને આ નય ઘટ કહેછે

વૈયાકરણીએ આ નયને મા ય રાખે છે

૧૦.

સ=સમગ્ર પ્રકારેણ પર્યાયશબ્દેષુ નિરક્તિમેદન મિશ્ર અર્થ અમિરોદ્દન્
 સમભિરઽ એટલે પર્યાય-શબ્દોના કહેવા પ્રમાણે એ
 ૪ સમભિરઽ
 નય દ્વિતી બિન્ન અથ રૂઢી પ્રકારે કરવો તે-એટલે જે જે
 પર્યાય જે જે અચને યોગ્ય છે તે તે પર્યાયથી તે તે
 અર્થ એટલે બિન્ન-વાચ્ય રૂઢીરીતે માને છે તે એટલે જે જે શબ્દ-
 પર્યાયની બ્યુત્પત્તિ થતી હોય તે બ્યુત્પત્તિ તેમા ધ્વનિત હોય છે,
 માટે શબ્દપ્રયાયને ભુજા ભુદા અથવાચક માનવા એ આ નયનો મત છે
 શબ્દનય અને આ નયમાં અતર

શબ્દ નયમા-શબ્દપર્યાય બિન્ન હોવા છતાં અર્થનો અલેખ માને
 છે એટલે અથ એકજ માને છે

આ નયમા-શબ્દપર્યાય બિન્ન હોય તો અથ પણ બિન્ન થાય
 છે અને તે પ્રયાય શબ્દોનું વસ્તુત એકત્વ હોય
 તો તેની તે ઉપેક્ષા કરે છે

આ નય પણ શબ્દાવમા જણાવ્યા અનુસાર ભાવનિરૂપને
 માને છે

ઉદા—

શબ્દનયે-ઇદ્ર, શક, પુરદર એ સર્વ એકાર્થવાચ્ય છે એટલે તે
 સવનો અર્થ ઇદ્ર માય છે

સમભિરૂદનયે-ઇ દનાત્=એશ્વરવાળો હોવાથી ઇદ્ર, શકનાત્
 એટલે સક્તિવાળો હોવાથી શક, અને પૂરિજ્ઞાત્
 (દૈત્યોના) નગર નાશ કરવાથી પુરદર

વૈયાકરણીઓ આ નયને પણ સ્વીકારે છે

૧૧

એવ=એ પ્રકારે અને 'ભૂત' શબ્દ અહીં તુલ્યવાચી છે એટલે
 એના જેવું વાચક શબ્દનો જે અર્થ વ્યુત્પત્તિરૂપે ત્રિ
 ૭ એવભૂત ઘમાન છે તેની સમાનજ અર્થની તેવીજ રીતે ક્રિયા
 નર તે વાચક શબ્દથી જતાવાય છે એટલે વસ્તુને વસ્તુ
 રૂપે માનનાર આ નય છે અર્થાત્ જે પદાય પોતાના ગુણે કરીને સ
 ખૂણુ હોય અને પોતાની ક્રિયા કરતો હોય તેને તેવા રૂપમા કહેવો,
 એમ આ નયનો મત છે

ઉદા (ક) શબ્દનયે-ઘટ કનક, હલ એક (ઘ) અથ-
 વાચક છે

સમભિરૂઢનયે-ઘનાત્ એટલે ઘડ ઘડ અવાજથી ઘટ
 કહેવાય છે

એવભૂતનયે-ઘટ ત્વારજ ઘટ કહેવાય કે નયારે
 ઝીના મસ્તકે ચઢ્યો હોય તથા જલ
 બાણવાની ક્રિયા થતી હોય અને તે
 ક્રિયાના નિમિત્તથી માગ આવતા ઘડ
 ઘડ અવાજ કરતો હોય પણ ઘરના
 ખૂણામા પડેલો હોય તો તેને એવભૂત
 નયે ઘટ કહેવાય નહીં કેમકે તે જલા
 દરખાઈ ક્રિયાને કરતો નથી

(ખ) શબ્દનયે-અર્ધત્, તીર્થકર એકજ અથવાજા કહી
 શકાય

સમભિરૂઢનયે-એ તીર્થકરને કેવડગાન થયેલ છે પણ
 સમવસરણુમા દેશના આપતા નથી
 છતાં તેને તીર્થકર જહી શકાય

એવભૂતનયે-તીર્થકર ત્વારે-તે સમયેજ કહેવા કે
 નયારે તે સમવસરણુમા ભેટેના હોય
 અને દેશના આપતા હોય

આ ઉપરવી સ્પષ્ટ નિશ્ચય તેમ છે કે જે સમયે પદ્મથના પ
ર્થાચની અથપ્રમાણે તે પદ્મચની ક્રિયા થતી હોય તે સમયેજ એવ
જૂનનય તે પદ્મચને તે પર્થાચની જોડારે છે

જેવીરીને—ઇદ્ર, નદાદિ જેનો સ્વીકાર શબ્દ અને સમભિરૂદ્ધમા
કર્ધરીને આય છે તે ઉપર તે નયમા કહી ગયા પાત્ર આ
નયે ઇદ્ર ઇન્દ્રનક્રિયા અનુભવનો હોય ત્યારે ઇદ્ર કહે
વાય શકનક્રિયા જેની પરિણામ થઇ ગઈ હોય ત્યારે તે
શક કહેવાય, પૂરણ (સદેરનો ચૂરો કરવાની ક્રિયા)મા
મજૂત હોય ત્યારે તે પુરદર કહેવાય

આ નયપદ્મ બાવનિષ્ણેપને પૂજુરીને સ્વીકારે છે, તે સદેશ્વાર્થી
માલમ પડે તેમ છે

વૈયાકરણીઓ આ નયને પદ્મ માન આપે છે

૧૦.

આનીગીને મક્ક નયનું સક્ષિત વિવેચન કરી તેના પ્રાથમિક
સક્ષતરની એક જ્ઞાનમા આપમે અનુપાત જ્યાં હોયે સાને નયની
પ્રમાણપદ્મના ઘડના એક પદ્મમા કરીએ

- ૧ નેગમનયે—શવ ગુણપર્થાચવાન છે
- ૨ સચ્ચકનયે—શવ' અસખ્યાનરંગવાન છે
- ૩ વ્યવહારનયે—તે વિવચવાસનાસદિતશરીરવાન છે
- ૪ સ્મૃતસૂત્રનયે—તે ઉપયોગનત છે (વતમાન કાલમા સમકિત
થયુ હોય તો)
- ૫ શબ્દનયે—તેના નામપયાય શવ, ચેતના આદિ છે અને તે
એમયવાની છે
- ૬ સમભિરૂદ્ધનયે—તે જ્ઞાનાદિ ગુણવાળો છે માટે શવનો અથ
ચેતના છે
- ૭ એવજૂનનયે—તે અનત જ્ઞાન, અનત દરાન, અનત ચારિત્રવાન
છે અને તે શુદ્ધ સત્તાવાન છે

આવીરીને સત્તનય લે કે એ બીજાથી ઉપર ઉપરની દૃષ્ટિથી
 વિરોધી દેખાય છતાં માથે મળીને કાંઈ કરવાથી આખા પદાર્થનું
 (ઉપરના દાખલામાં એવ દ્રવ્યનું જતાવ્યું તેમ) સ્વરૂપ સ્પષ્ટ જણાય
 આવે છે

૧૩

આ સાને નયોમાના છેડા નજીક એક જ એટલે સબંધનપમા જન
 સાત નયનો જન કરી દઈએ તો પાચ નય થાય છે અને વળી
 નવશાય તે સર્વે નય બે નયમાં ગુણ્યતાથી સમાધિ શકે છે ૧
 દ્રવ્યાર્થિક નય અને ૨ પદ્યાર્થિક નય પહેલામાં
 પ્રથમના ચાર અને બીજામાં છેલ્લા નજીક આવે છે

૧૪.

બીજી નામ દ્રવ્યસ્થિતિકનય એટલે દ્રવ્યના અસ્થિતિવર્તુ મહત્તુ
 કરે તે આનો વિશેષાર્થ એ છે કે જે દ્રવ્યની ગુણ
 સત્તા (સાનાદિ)ને ગુણ્યપણે મહે છે અને તેના પદ્યાર્થ
 (ઉત્પાદવ્યય)ને ગૌણપણે મહે છે તે
 આમાં પહેલા નજીક ચાર એટલે નૈમમ સમઠ અવધાર,
 અને નજીકન અતમત થાય છે

ઉદા. (૧) નૈમમનમ-સર્વ એવ ગુણ્યપદ્યાર્થવત છે

(૨) સમઠનય-કે 'એવ'ને અસખ્યાતા મહેસ છે
 આમાં બધા એવો આવી મના તેથી
 સત્તા-એવત્વ
 અ. સર્વ એવો
 છે માટે ૧

(૩) વ્યવહાર

(૪) +

અથવા પદ્ધતિનયન-એટલે પર્યાય સાધના અસ્તિત્વનું અદક્ષ
કરે તે વિશેષાર્થ એ કે જે મુખ્યતાએ પર્યાયોનું અ
ર પદ્ધતિ દક્ષ કરે છે અને ગૌણતાએ દ્રવ્યનું અદક્ષ કરે છે
આમા છેલ્લા નવું નયો શબ્દ, મમલિરૂઢ, અને
એવમૂત અતર્ગત થાય છે જેમ કે

ઉદા (૫) શબ્દનય (૬) મમલિરૂઢ અને (૭) એવમૂત એ
સર્વ શબ્દપદ્ધતિને અદક્ષ કરે છે અને તેઓ ત્રણે
સાધનિષ્ઠેપનેજ સ્વીકારવાની બાવપર્યાય અદક્ષ
કરે છે તેથી તેઓ પદ્ધતિનયન નય છે

ઉત્તરોત્તર શુદ્ધતા—હજા સાત નયોની વ્યાખ્યાઓ સરખાવતા
અને એકને સાતે નયોમા ઘટાવી તેનું એક ઉદાહરણ તપાસના સ્પષ્ટ
રીતે જણાઈ આવે છે કે પદ્ધતિ કરતા બીજે વધારે શુદ્ધ છે બીજા
કરતા ત્રીજે શુદ્ધતર છે એમ જતા જતાં સાતમો એવમૂત નય શુદ્ધ
તમ છે આ જરા વિશેષતાથી અવલોકન કરતા જણાઈ આવે તેમ
છે તેથી તેનો વિસ્તાર સ્થલસંકોચને લઈને આદિ કયો નવી

૧૬.

અહીં કોઈ પ્રશ્ન કરે કે નિશ્ચય અને વ્યવહાર એ બંને નય
પ્રસિદ્ધ છે તેનું સ્વરૂપ કેવું છે? તો તેના ઉત્તરમા
નિશ્ચય અને વ્યવહાર નય તેનું સ્વરૂપ કહેવામા આવે છે

નિશ્ચયનય-જે પદ્ધતિના નિર્ગતસ્વરૂપને મુખ્ય કરે તે. આ નયના
ઉપરોક્ત દ્રવ્યાર્થિક અને પર્યાયાર્થિક બે ભેદ છે કારણકે
વસ્તુનું સ્વરૂપ દ્રવ્યપર્યાયરૂપનું છે આ બે ભેદ તત્ત્વનું
સ્વરૂપ છે-સત્તાય છે

વ્યવહારનય-આ હિયનય છે જે અન્ય પદ્ધતિના સાધને અન્યમા આરો
પક્ષ કરે, પર (અથવા પારકા) નિમિત્તથી થયેલો જે
નૈમિત્તિક સાધ તેને વસ્તુનો નિર્ગતસ્વરૂપ કહે, ...

આધેયશાવ આદિ પ્રયોગનને વગ ચઘ આરોપણ કરે,
એકદેશમા સવદેશનો ઉપચાર કરે તથા કારણમા કાવનો
ઉપચાર કરે ઇત્યાદિ નર્વ વ્યવહારનય કહેવાય છે

આ વ્યવહારનય સવથા અસત્ય નથી જો કોઈ વ્યવહારને સ
વંથા અસત્યાર્થે કહે, તો એકદિશાદિ જીવને વ્યવહારનયે જીવ
કહ્યા છે તે વ્યવહાર સર્વથા અસત્ય થાય અને તેથી જીવ હિંસાદિ કહેવું
અસત્ય થઈ જાય કારણકે નિશ્ચયનયથી જીવ નિત્ય છે, અવિનાશી છે,
તેથી તેની હિંસા હોય નહિ તો સમસ્ત વ્યવહારનો લોપ થાય તેથી
વ્યવહારનય સવથા અસત્યાર્થ નથી માટે નિશ્ચય અને વ્યવહાર એ
બંને અમીકાર કરવા યોગ્ય છે કન્યુ છે કે—

જહ જિનમયે વવજહ, સા મા વવહારણિચ્છય મુવહ ।

જહજિનવિના ઇજહ, તિચ બણ્ણેણ પુણ સચ ॥

અથ—હે જ્ઞાની જનો! જો તમે જિનમતમા પ્રવર્ત્યા હો તો વ્યવ
હાર અને નિશ્ચયને—એ બંનેમાથી એકને પણ લજ દેશો નહિ કારણકે
એકને (વ્યવહારને) લજદેવાથી તીર્થ (રત્નત્રયસ્વરૂપ ધમતીર્થ)નો
નાશ થાય છે, અને બીજાને (નિશ્ચયને) તજ દેવાથી તત્ત્વના શુદ્ધ
સ્વરૂપનો અભાવ થશે

તેથી પહેલા તો નિશ્ચય વ્યવહાર એ બંનેને જાણવા પછી થયા
યોગ્ય અમીકાર કરવા પદ્ધતિ નહિ થયું નિશ્ચયમા નિશ્ચયરૂપ અને
વ્યવહારમા વ્યવહારરૂપ શ્રદ્ધા કરવી યુક્ત છે એકમા શ્રદ્ધા તે એકાત
મિશ્રિત્વ છે જિનશાસનનો વેત્તા હઠયાહી હોતો નથી, કારણકે જિન
મતનું કયન બંનેક પ્રકારનું છે—અવિરોધરૂપ છે

જેમ દડ અને ચક્ર વગેરે નિમિત્ત કારણ વચ્ચે ઉપાદાન કાર
ણરૂપ માટીના પીંડથી ઘર બનાવવારૂપ કાર્યસિદ્ધિ થતી નથી તેમ

૧ ઉપચાર એટલે જ્યાં મુખ્યવસ્તુ ન હોય પણ નિમિત્તને વશ થઈ અન્ય
અને અન્ય મુજબે અન્ય પર્યાયને આ વ દ્રવ્યગુણ પર્યાયમા આરોપણ કરવું
તે ૭ ૧૦ મેઝ કોઈ બાવકનું કૂરપણું સુરવીરપણું દબી કહેવામા આવે કે આ
બાવક સિદ્ધ છે તે બાવકને સિદ્ધતી પેઠે તીક્ષ્ણ નજ કપિન આખું પોરે
દેાની નથી પરંતુ કૂરપણું સુરવીરપણું એઈ તેને સિદ્ધ કરે તેને
ઉપચાર અને વ્યવહારપણ કહેવાય

વ્યવહારરૂપ જાગૃત્તિયા તથા દેવાથી-સર્વ નિમિત્ત કારણ નાશ પામવાથી ફક્ત એકલા નિશ્ચયરૂપ ઉત્સાહન કારણથી મોટીપ્રાપ્તિ વગેરે કાયસિદ્ધિ કેમ થાય? તો નિશ્ચય અને વ્યવહાર એ બંને સાથે જ પ્રમાણરૂપ છે મોનાના આજુબાજુ સમાન નિશ્ચય નથી, અને તે આમૂલ્યની જ ર આવેલા ઝાઝળ લાખ વિગે પદાર્થતમાન વ્યવહાર નથી છે તો વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ બંનેથી કાર્યસિદ્ધિ થાય છે, એકની થતી નથી એ ઉપરનું બધું કહેવાનું તાત્પર્ય છે

આ વાત આજના અધ્યાત્મનાની કહવાના સવને ખાસ મન નીચ છે ક્રિયા વિના નાન યથાયોગ્ય ફક્ત આપતું નથી તેમ વ્યવહાર વગર નિશ્ચય યવાફ દાતા નિવડતું નથી. બંને ચક્રથીજ રથ ચાલે અને એકવગર ન ચાલે એમ અનેક મુદ્દિ પ્રયુક્તિથી શ્રીમદ્ યસોવિજય છંદે નિશ્ચય અને વ્યવહાર એ બંને પર પાંચે પગે ભાર મૂક્યો છે, જેમ

દોષ પખવિજ પખી જિમ નવી ચની શંદે

જિમ રથ નિવ નેય ચક્ર

ન ચહેરે ન ચહેરે તિમ

શાસન નય મિત્ર વિનારે-

યસોવિજયછંદ સીમધરસ્તવન

નિશ્ચય દષ્ટિ તંબ ધરીછ, પાત્રે જે વ્યવહાર

પુણ્યન તે પાનશેછ, બવમમુદનો પાર

મનમોહન જિનછં

શ્રીમદ્દયસોવિજયછ

૬૭

કપસહાર હવે આપણે દુકામા ઉપસટાર કરીએ અને તેપ
અને તેની સાથે રથીજ સાથે સાથે કરું નવું શીખીએ
પ્રવિરોધજ્ઞાન

મુખ્યપણે નયના જે એ છે દ્રવ્યાર્થિક અને પયાયાય આ

* બંને-નિશ્ચય અને વ્યવહાર.

એમાના પહેલાના નૈગમ, સમૃદ્ધ વ્યવહાર અને સજીસૂત્ર નય એ ચાર ભેદ છે કેટલાક આચાર્ય સજીસૂત્ર નયને તે વિક પદ્ધતિ હોવાથી અને લાવનિષેધ સ્વીકારતો હોવાથી તેને સામાન્ય કહે છે પર્યા-માર્થિક નયના શબ્દ, સમભિદ્ધ, અને એવશ્યુત નય એ ત્રણ ભેદ છે આ રીતે એ નયમા સાત નયનો અતર્ભાવ થયો

આ સાને નયમા નૈગમ સામાય અને વિશેષ બન્નેને માને છે સમૃદ્ધ સામાન્યને માને છે અને વ્યવહાર વિશેષને માને છે સજીસૂત્ર વર્તમાન વિશેષ ધર્મોનો ગ્રાહક છે અને વર્ગી 'તે લાવનિષેધનેજ માય રાખે છે શબ્દાદિ તત્ત્વ નય પણ પ્રત્યેકવસ્તુના નામ, સ્થાપના દ્રવ્ય એ ત્રણ નિષેધને સ્વીકારતા નથી પણ એક લાવનિષેધનેજ માન્ય રાખે આથી આ નયોમા પ્રથમના ત્રણ નિષેધ અવસ્તુ રૂપ છે (અનુયોગદ્વાર સૂત્રવચન) આ સાતે નયને પરસ્પર સા પેક્ષપણે મહનારને સમ્યક્તી જાણવા

આ સાતે નયમા જે ક્રમ રહેનો છે તે ખાસ લક્ષ્યમા રાખવાનો છે પૂર્વ પૂર્વના નય નીચેના નય કરતા બહુવિધથી છે અને નીચેના નય ઉપરન નય કરતા અધિકારથી છે જેમકે —

૧ નૈગમનય તે તેનાથી નીચેના સમૃદ્ધ નય કરતા બહુવિધથી છે એટલે તેનો વિષય ઘણો છે અને સમૃદ્ધ નયનો વિષય અપ છે કારણકે સમૃદ્ધનયનો સામાન્યનેજ મહણુ કરે છે જ્યારે નૈગમનયનો સામાય અને વિશેષ એ બંને ધર્મને મહે છે

૨ સમૃદ્ધતો સામાન્યને મહે છે અને વ્યવહારનય એક વિશેષને મહે છે તેથી સમૃદ્ધથી વ્યવહારનો વિષય અપ છે સમૃદ્ધનય આટલિ ભેદ ભેદ ન માને પણ વ્યવહાર નય તેને માને છે તેથી વ્યવહારથી સમૃદ્ધ બહુવિધથી છે ઉદા ઘા થવામા ભેદથી માટી એ ઘટસત્તા છે તેથી સમૃદ્ધનય માટીને મહે અને વ્યવહાર નય આટલિ નિવાળા ઘટને મહે

૩ વ્યવહાર ત્રણે કાલને માને છે જ્યારે સજીસૂત્ર એક વર્તમાનકાલને માને છે તેથી વ્યવહારનય સજીસૂત્ર કરતાં બહુવિધથી છે

૪ સજીસૂત્ર વર્તમાન વિશેષ ધર્મને મહે છે અને વચન ત્રિગ

ને ભિન્ન પાડતો નથી અને શબ્દનય કાલાદિ વચન નિમ્ની વહેંચના સમાન અયને મદે છે આથી યજ્ઞસૂત્રનય શબ્દનય કરતા જલુવિવધી છે

૫ શબ્દ ઇદ્રરૂપે એક પચાયતુ મદ્યુ ક'ની નક, વજી, પુરદર શચિપતિ વોરે ઇદ્રવ્યક્તિજોષક સવ પચાયતુ મદ્યુ કરે છે, જ્યારે સમભિરૂઢ જે પચાય જે ધમને વ્યક્ત કરે છે તેજ ધર્મના વાયક તે પચાયને મદે છે, માટે મજ્ઞ સમભિરૂ'ની જલુવિવધી છે

૬ સમભિરૂઢ જ્યારે જે અયનો વાયક પચાય હોય તેજ અર્થના પચાયને મદે છે ત્યારે એવમૂત પ્રતિસમયે ક્રિયાભેદે ભિન્ન અર્થને માને છે તેથી સમભિરૂઢ એવમૂત કરતા જલુવિવધી છે

આ સર્વ નયોમાના દરેક નય પોતપોતાના સ્વરૂપે અસ્તિત્વ ધરાવે છે અને તેમા અન્ય નયના સ્વરૂપનુ નાસ્તિત્વ છે તેવી દરેક નય ભિન્ન ભિન્નપણે વર્તે છે, ઉદાહરણ-એવમૂત નયમા એ સમભિરૂઢનુ નાસ્તિત્વ ન માનવામા આવે તો એવમૂત તે સમભિરૂઢ કહેવાય અને એવમૂતથી સમભિરૂ'નુ સ્વરૂપ ભિન્ન કરે નહિ, એ હોય આવે માટે સ્વ સ્વના અસ્તિત્વથી નયની સિદ્ધિ થાય છે, છતાં દરેકનય પોતાનુ અસ્તિત્વ જણાવતાં બીજા નયનો નિરોધ ન કરે એ તેમ કરે તો તે દુર્નય કહેવાય-નયાભાસ કહેવાય

નયાભાસનું લક્ષણ એ છે કે 'સ્વામિમેતાત્ બ્રહ્માત્ હૃતાશાપજાવી નવામાત્' પોતાના ઇચ્છેલા પામના અશકી બીજ અશનો જે નિપેધ કરે, તેમજ નયની જેવો કેખાય તે નયાભાસ માટે એકાત નયનુ મદ્યુ ન કરવુ આથી દુરામહ થાય છે અને જ્ઞાનમૂળતા રહેછે

કોઈ પ્રત કરો કે સાને નય ભિન્ન ભિન્ન અભિપ્રાયવાળા છે તો તે સાને એક સાથે એક વસ્તુમા વિના વગર શી રીતે લાગુ પડી શકે? આના ઉત્તરમા લૌકિક દૃષ્ટાન લખો

એક પુરૂષ બ્રહ્મિ ક્રિ તે પુત્રની અપેક્ષાએ પ્રિતા છે, પિતાની અપેક્ષાએ પુત્ર છે, પિતાના પિતાની અપેક્ષાએ પૌત્ર છે, મામાની અપેક્ષાએ બાલેજ છે, બાઈની અપેક્ષાએ ક્રાતા છે બાલુજની અપેક્ષાએ મામા છે અને બાનિતની અપેક્ષાએ કાકો છે આમ આપણે સાત સબધ ગણાવ્યા તે સાનેએ એકજ પુરૂષમા અપેક્ષાબુદ્ધિથી લાગુ પડે

■ આ ઉપરથી એમ નવી મમજવાનુ કે તે પુનની અપેક્ષાએ પિતા કહેવાયો તેથી અન્ય સવનો પિતા કહેવાય

બીજું એક પારમાર્થિક દષ્ટાત લઘ્યે-સત્ત્વગુણથી સવ વસ્તુ એક છે જીવત્વ અને અજીવત્વના બેની સવ વસ્તુ બે પ્રકારે છે દ્રવ્ય, ગુણ અને પદાર્થથી તે ત્રણ પ્રકારે છે ચતુર્દશન, અચતુર્દશન અવવિનગન અને કેવલદશન એ ચાર દશનથી વિષયની અપેક્ષાએ સવ વસ્તુ ચાર પ્રકારે દેખાય છે ત્યાસ્તિકાવની અપેક્ષાએ સવ વસ્તુ પાંચ પ્રકારની છે અને પદ્મવની અપેક્ષાએ સવ વસ્તુ છ પ્રકારની છે

આવી રીતે સાપેક્ષ બ્યવહાર છે અને તેજ મમ્યમજ્ઞાનનુ કારણ છે આ બ્યવહારથી ઉપરના દટાતોમા જેમ વિવાહ કાંઈ પછુ થતો નથી એવુ સ્પષ્ટ જણાય છે તેવી રીતે માત્ર નયોનો વાં વિવાહિત જાણવો વિવાહ થતો નથી એટલુજ નહિ, પરતુ એક નયના જ્ઞાન કરતા વધારે નયોનુ જ્ઞાન મળવાથી જ્ઞાનમા ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થાય છે જેવી રીતે 'ઘટ' છે આ ઘટ વસ્તુનુ જ્ઞાન પાંચ જ્ઞાનમતિ ક્ષુદ્ર અવધિ મન પર્માય અને કેવલ જ્ઞાનથી વધતું વધતું જાય છે, તેવી રીતે સમ્મ નયના જ્ઞાનનુ સમજવુ

નયનુ જ્ઞાન એટલુ બધુ મહન છે કે તેનો પૂજ્ય અત મર્વજ સિવાય કોઈ પામી શક્યુ નથી અને પામી શક્યે નહિ જો કે શ્રી મહા સિદ્ધમેનદિવાકર અને યતોવિજયજી ત્રિચેરે પુરધર આચાર્યો નય સમની વિરોધ સૂક્ષ્મતાથી જાણતા હતા અને વિસ્તારપૂર્વક લખી ગયા છે, તોપણ તેઓથી કયે છે :-

इति नयवादाश्रित्वा कचिद्विरुद्धा इवाय च विशुद्धा ।

लौकिकविषयातीतास्तत्त्वज्ञानार्थमधिगम्या. ॥

ઇત્યાદિ નયવાદ વિચિત્ર એટલે નાના પ્રકારનો છે કોઈ સ્થને વિરુદ્ધ હોય એમ જણાય છે પરતુ વસ્તુતઃ વિશુદ્ધ હોય છે આ નયવાદ લૌકિક વિષયની બહાર છે અને તત્ત્વજ્ઞાન અર્થે તે જાણવા યોગ્ય છે

શ્રીમત્સિદ્ધમેન વિવાકર (સમ્મતિતર્ક)

અગમ અગોચર નમ કથા, માર કોથી ન લહીએરે
તેથી નુશ ધમન એમ કહે, અલુશ્વતવચને રહીએ રે
જયો જયો જગગુરુ જમખલી

ઓમદ્ મથોરિજમજી

આટલું અકષમત્યાનુસાર લખી તેમા કંઈ દોષ, રખાના આદિ
જો કંઈ દોષ તો તેને અથ વિદ્વદ્ગજનોની ક્ષમા યાચી મિથ્યા હું
ધ્રુત મે એમ કહી અને તેની પ્રાથે મને સુધારવાની વિનંતિ કરી
વિરમુ છું નમનો વિદ્યાન અને ગર્ભાર ઉદ્દેશ, તથા ઉચ્ચ અને તા
નિવક રહસ્યાથ અન્ય સ્થલેથી લેઈ મેવા આ તે આપ્તમા નથી

આન સ્વીકારવાનું કે મુનિક્રી આરિનિજમજીએ અતીવ સહા
યતા આમા આપી છે અને તેમની દટિ નીચે માર સવ લખાઈ પસાર
મયુ છે, તેથી હું તેમનો ઉપકાર માનુ છું

શ્રેષ્ઠી મોહનભાઈ મૃતચંદ્ર
જૈન વિદ્યાર્થી આનમ
મોહમથી તા ૧ / ૧૮૧૦

વીરભક્તિ
મોહનલાલ દલીચંદ દેશાઈ,
બી.એ એલ એલ બી

નિવેદન

આ નયકર્ષિકામા શ્રી વિનયવિજયજી ઉપાધ્યાયનું સક્ષિત જીવનચરિત્ર અને નય ઉપર નયકર્ષિકાના આધારે રજૂ વિવેચન એ બેજ મારા તરફથી મારા શયોપશમાનુસાર લખાયા છે અને છેલ્લે સવિસ્તાર અનુક્રમવિકા મેં કરી છે. પહેલામા શ્રી વિનય વિજયજીના ઇતિહાસ સમ્બંધી તત્કથાઓ મને મુનિમહારાજ તરફથી મળી છે અને તેમની કૃતિઓમાટે તેમની એક સિવાય દરેક બોધ તેપર ટુક વિવેચન લખેલ છે, બીજામા નયકર્ષિકામા બતાવેલ ઘણાજ સક્ષિત આકારમા નયસ્વરૂપ ખાસ લક્ષમા રાખી તે નયના બોધમાર્ગમા પ્રવેશ કરવા અર્થે જેટલું સક્ષિતરૂપે પૂરતું કોઈ શકે તેટલું વિવરણ સ્ફુટતાથી દર્શાવ્યું છે. વિશેષ વિસ્તારને અહીં અવકાશજ નથી કારણકે આ જે અધ્યને (નયકર્ષિકા) માટે લખવામા આવેલ છે, તે ત્રાસપ્રસ્તક એટલે માર્ગોપદેશિકારૂપ છે અને નયકર્ષિકા એ નામ સાચક છે, કારણકે તે એમ સૂચવે છે કે નય એ કમનું પુષ્પ છે—ને કમલના પુષ્પને અનેક પાખડીઓ છે અને તે પાખડીઓમા કર્ષિકા (Percarp) રૂપ આ અધિક છે.

આ વિવેચનમાટે જે જે પુસ્તકો નામે તત્ત્વાર્થ, આગમસાર, આત્મપ્રકાશ વગેરેની અને જે મહાશયોની મહાયતા લીધી છે તેનો હું લાવપૂવક આભાર માનું છું.

ઉપરોક્ત સિવાયનું સવ નામે અમરવચન, ઉપોદ્ઘાત, અને મૂલનુ લાવાતર રા લાલને કર્યું છે, અવગત તે મારી નજર આગળ મૂકવામા આવ્યું હતું, તેથી મેં તેમા લેખકનો આશય વસ્તુતઃ કાયમ રહે એ લક્ષમા રાખી બાપા વાક્યરચના, વિરામાદિમા શકતાનુસાર શુદ્ધિ કરી છે, તે સીવાય માફ તેમા કંઈ નથી વળી આ સર્વના મુલો બારીકાબરી તપાસ્યા છે છતાંપણુ જે ચત્કિચિત્ પ્રમાદયરણુ સ્ખલના આદિ મારા હાથથી થઈ ગયું હોય તો ત્રિવિધકરણે 'મિષ્ટા મે દુષ્ટત મવતુ' એવી પ્રાર્થના કરી અત્ર વિરમતા પહેલા કહેવાનું કે જે કોઈ મહાશય હોય, આદિ સુધારવા આશીર્વાચી જણાવશે તો ઉપકાર થશે, અને મુશોમે બીજી આવૃત્તિ માય તો તેમાં અનુસરણુ થશે.

શ્રી વિનયત્રિજયોપાધ્યાયવિરચિતા નયકર્ણિકા.

ભંગવાચરણ અને નિયમ

વર્ધમાન સ્તુમઃ સર્વનયનર્ણરાગમમ્ ।

મધ્યેપતસ્તદુક્ષીતનયમેદાનુરાદતઃ ॥ ૧ ॥

અનુવાદ-જો શ્રી વર્ધમાનનું આગમ સર્વ નય, પી નહીં
ને (પ્રવેશવાને) સમુદ્રકે છે, તેમના પ્રકૃષ્ટતા નયબેહોનો
મિપથી અનુવાદ કરી, અમે તેમની સ્તુતિ કરીએ છીએ. ૧

નયોના નાન.

નૈગમસિદ્ધયૈવ વ્યવહારર્જુમૂલકૌ ।

શબ્દ મમમિદ્ધમપૂર્ણાં ચેતિ નયાઃ સ્મૃતાઃ ॥ ૨ ॥

અનુવાદ-નૈગમ, સનદ, વ્યવહાર, મર્જુમૂલ, શબ્દ,
સમમિદ્ધ, અને એવજૂત એમ (સાત) નયો [આપના આન-
મમાં] કહેવા છે ૨

પ્રસ્તાવના.

અર્થો. સર્વેઽપિ ચ સામાન્યવિશેષોમયાત્મકાઃ ।

સામાન્ય તત્ર જાત્યાદિ વિશેષાથ વિમેદકાઃ ॥ ૩ ॥

અનુવાદ-પદાર્થો સર્વે સામાન્ય અને વિશેષ એ બંને

૧ જે સંજો અર્થવદ્ ગૌરમ છે તે અર્થની સ્પષ્ટતા માટે નામનાર
કૃષી ઉમેરેલા છે ૨ જે સંજો પ્રકૃષ્ટતાવાળા હોવાના છે તે મદારાજ શ્રી
અંબીરવિરચ્ય નયની આ પ્રવચની અવગૂંચીપરથી કહેવા છે ૩ જે
સંજો શ્લેષમાં એક અક્ષર ખૂવાયી અમે મૂક્યો છે

ધર્મવાળા છે, [એમ આપે પ્રતિપાદન કર્યું છે,] એમાં ભતિ^૧
ઇત્યાદિ તે સામાન્ય (ધર્મ) અને બુદ્ધાપણુ જણાવનારા તે
વિશેષ ધર્મો ૩

સામાન્ય અને વિશેષ ધર્મો કેવા છે ?

ऐक्यबुद्धिर्घटयते भवेत्सामान्यधर्मतः ।

વિશેષાથ નિજ નિજ લક્ષ્યન્તિ ઘટ જના ॥ ૪ ॥

અનુવાદ—[હે પ્રશ્નો ! આપે કહેલા] સામાન્ય ધર્મવડે
સંકરો ઘડામાં એકાકાર બુદ્ધિ થાય, અને [આપે કહેલા]
વિશેષ ધર્મવડે મનુષ્યો પોતપોતાનો^૨ ઘડો ઓળખે છે [આ
મમોહ ટાળવા માટે તારો મહાન ઉપકાર છે] ૪

૧. નૈગમનય.

नैगमो मन्यते वस्तु तदेतदुभयात्मक ।

નિર્વિશેષ ન સામાન્ય વિશેષોડપિ ન તદ્વિના ॥૫॥

અનુવાદ—નૈગમનય વસ્તુને એ અને ધર્મવાળી (એટલે
સામાન્યરૂપે અને વિશેષરૂપે) માને છે, કારણ કે [આપની
આજ્ઞામાં] વિશેષ રહિત એવું સામાન્ય નથી તેમજ સામાન્ય
રહિત એવું વિશેષ નથી^૩ ૫

૨. સમ્રહનય.

सम्रहो मन्यते वस्तु सामान्यात्मकमेव हि ।

સામાન્યવ્યતિરિક્તોડસ્તિ ન વિશેષ, સ્વપુષ્પવત્ ॥ ૬ ॥

અનુવાદ—સમ્રહનય વસ્તુને કેવળ સામાન્ય ધર્મવાળી^૪

૧ ધર્મ સ્વભાવ Nature ૨ એ બધા ધર્મોમાં ૩ તતિત્વ, દ્રવ્યત્વ
પ્રમેયત્વ ૪ લાગ પીણો લીરો ઇત્યાદિ રચી કે કોઈ એવા ક્ષેત્રી પોત
પોતાનો ઘડો માણસો પારખી લેતે મુગાઈતતા નથી ૫ ત્યારે આ નય
સમ્બદ્ધ દર્શિ જ્ઞાપક નહિ કારણ કે દ્રવ્યને અને પદાર્થને બન્નેને સામાન્ય
અને વિશેષયુક્ત માને છે

૫ શબ્દનય.

અર્થ શબ્દનયોઽનેકૈઃ પર્યાયૈરેકમેવ ચ ।

મન્યતે કુંભકલશષટાદ્યેકાર્થવાચકાઃ ॥ ૧૪ ॥

અનુવાદ-શબ્દનય અનેક શબ્દોવડે^૧ એક અર્થવાચક પદો
થીને એકેજ પદાર્થ સમજે છે, જેમકે કુલ, કલશ, ઘટ ઇત્યાદિ
એકજ (ઘટ) પદાર્થને દેખાડનારા છે [એમ ભવદર્શી જિન
ભગવાનોએ કહ્યું છે]

૬ સમલિઙ્ઠનય.

દ્રૂતે સમભિરૂહોઽર્થ મિત્ર પર્યાયમેદત* ।

મિત્રાર્યા* કુંભકલશષટા ઘટપટાદિવત્ ॥ ૧૫ ॥

અનુવાદ-સમલિઙ્ઠનય શબ્દ (કે પર્યાય) લેહથી વસ્તુ
લિપ્ત કહે છે (કારણ કે) જેમ ઘટ અને પટ (એ) લિપ્ત
છે તેમ [શ્રી વર્ધમાન સ્વામિ^૧ આપે] કુલ,^૨ કલશ,^૩ ઘટ^૪
(એમને) જૂદા પદાર્થો [કહ્યા] છે ૧૫

સમલિઙ્ઠની ઉપગ્ની વ્યાખ્યાનુ કારણ.

યદિ પર્યાયમેદેઽપિ ન મેદો વસ્તુનો મવેત્ ।

મિત્રપર્યાયયોર્ન સ્યાત્ સ કુંભપટયોરપિ ॥ ૧૬ ॥

અનુવાદ-જો પર્યાય લેહથી વસ્તુનો લેહ ન હોય, તો
લિપ્ત પર્યાયવાળા કુલ અને પટમા થયું એ લેહ ન હોય ૧૬

૭ એકભૂતનય

एकपर्यायाभिधेयमपि वस्तु च मन्यते ।

कार्यं स्वकीयं कुर्वाणमेवंभूतनयो ध्रुवम् ॥ ૧૭ ॥

૧ Synonyms પર્યાય ૨ જેમા કઈ ભરવામા આવે એ બવાજ
કરે જેની આકૃતિ જાને એક વાસણ-કુંભનવડે કુલ કલશનવડે કલશ અને
ઘટનવડે ઘટ. જે માલીને જાનેલા તે કુલ એ જગથી ચોખતા તે કવચ-અને
જે ધડેલા તે ઘટ.

કરવાનું લોકને પ્રયોજન યોગ્ય વિશેષ [પર્યાયો] વડે કામ ચક્રે
(પણ) કોઈ દિવસે સામાન્યવડે નહિ ૧૦

૪. ઋતુસૂત્રનય.

ઋતુસૂત્રનયો વસ્તુ નાતીત નાપ્યનાગતમ્ ।

મન્યતે કેવલ કિન્તુ વર્તમાન તથા નિનમ્ ॥ ૧૧ ॥

અનુવાદ-ઋતુસૂત્રનય ભૂત અને ભવિષ્ય વસ્તુ [પર્યાયને]
માનતો નથી પરંતુ કેવળ વર્તમાન [વસ્તુ પર્યાયને] અને તે
પણ પોતાના (પારકી-અન્ય વસ્તુના નહિ) ભાવને માને છે ૧૧

ઋતુસૂત્રનયનું ઉદાહરણ.

અતીતેનાનાગતેન પરસ્કીયેન વસ્તુના ।

ન કાર્યસિદ્ધિરિત્યેતદસદ્ગગનપદ્યવત્ ॥ ૧૨ ॥

અનુવાદ-અતીત^૧ અને અનાગત^૨ ભાવથી^૩ તેમજ પારકા^૪
ભાવથી [આપે કહ્યા પ્રમાણે] કાર્યસિદ્ધિ થાય નહિ, એટલા માટે
એ (ત્રણે) આકાશકમળ^૫ જેવા છે ૧૨

ઋતુસૂત્રની અને તેની પછીના નયોની બીજી વિશેષ આન્યતા.

નામાદિ ચતુર્વ્યેષુ ભાવમેવ ચ મન્યતે ।

ન નામસ્થાપનાદ્રબ્યાણ્યેવમપ્રેતના અપિ ॥ ૧૩ ॥

અનુવાદ-નામાદિ ચાર^૬ નિરોધોમા તે ભાવ નિરોધને^૭
માને છે, જેમ પ્રમાણે હવે પછીના નયો^૮ પણ (ભાવનિરોધ
નેજ માને છે) ૧૩

૧ તિવતિ સ્વભાવ Property ૨ ભૂત ૩ ભવિષ્ય ૪ સ્થિતિથી
૫ આમળ પદ્ધિ એવ કે હવે થવાના રાજપુત્રને આગે કેમ બેસાડાય । (શ્રી
મીરનિઝમવાગ્દેહ અવતૂંગીપરથી) ૬ જોશ ૭ નામ-સ્થાપના-ક્રમ-ભાવ
૮ ૧૫૬ સમસિદ્ધ અને એવજાત.

અર્થ શબ્દનયોઽનેકૃ પર્યાયેરેકમેવ ચ ।

મન્યતે કુમકલશબ્દાદ્યેકાર્થવાચકાઃ ॥ ૧૪ ॥

અનુવાદ-શબ્દનય અનેક શબ્દોવડે^૧ એક અર્થવાચક પદો
થીને એકજ પદાર્થ સમજે છે, જેમકે કુલ, કલશ, ઘટ ઇત્યાદિ
એકજ (ઘટ) પદાર્થને દેખાડનારા છે [એમ અર્વદર્શી જિન
ભગવાનોએ કહ્યું છે]

૬ સમભિરૂઢનય

મૂતે સમભિરૂઢોઽર્થ મિત્ર પર્યાયમેદતઃ ।

મિત્રાર્યા કુમકલશબ્દા ઘટપટાદિવત્ ॥ ૧૫ ॥

અનુવાદ-સમભિરૂઢનય શબ્દ (કે પદ્ય) લેખી વસ્તુ
ભિન્ન કહે છે (કારણ કે) જેમ ઘટ અને પટ (એ) ભિન્ન
છે તેમ [શ્રી વર્ધમાન સ્વામિ! આપે] કુલ,^૨ કલશ,^૩ ઘટ^૪
(એમને) જૂઠા પદાર્થો [કહ્યા] છે ૧૫

સમભિરૂઢની ઉપગ્ની વ્યાખ્યાનુ કારણ.

યદિ પર્યાયમેદેઽપિ ન ભેદો વસ્તુનો મવેત્ ।

મિત્રપર્યાયયોર્ને સ્યાત્ સ કુમપટયોરપિ ॥ ૧૬ ॥

અનુવાદ-જો પર્યાય લેખી વસ્તુનો ભેદ ન હોય, તો
ભિન્ન પર્યાયવાળા કુલ અને પટમા પણ એ ભેદ ન હોય ૧૬

૭ એનશ્રૂતનય.

एकपर्यायामिधेयमपि वस्तु च मन्यते ।

कार्यं स्वर्कीय कुर्वाणमेवभूतनयो ध्रुवम् ॥ ૧૭ ॥

૧ Synonyms પદ્યો ૨ જેમા કઈ ભરવામા આવે જે અવાજ
કરે જેની આકૃતિ બને એક વાસણ-કુચનવડે કુલ કચનવડે કલશ અને
ઘટનવડે ઘટ જે માછીનો બનેતો તે કુલ જે જવડી રીસતો તે કલશ-અને
જે ધરેલો તે ઘટ

અનુવાદ—એક પર્યાયવડે બોલાતી વસ્તુ (બોલતી વખતે) યોતાનું કાર્ય કરતી હોય તોજ એવબૂતનય તેને વસ્તુ કહે છે [ખીછ વખતે નહિ કારણ કે શ્રી જિનેશ્વરનો ઉપદેશ એવો છે કે વસ્તુ યોતાનું કાર્ય કરે ત્યારે વસ્તુ મળ્યાય] ૧૭

એવબૂત ઉદાહરણવડે યોતાનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ કરે છે.

यदि कार्यमवूर्वाणोऽपीप्यते तत्तथा स चेत् ।

तदा पटोऽपि न घटव्यपदेश* किमिप्यते ॥ ૧૮ ॥

અનુવાદ—ન્યારે વસ્તુ યોતાનું કાર્ય ન કરતી હોય ત્યારે પણ તેને વસ્તુ મળવામા આવે તો પટને પણ ઘટ (શબ્દ) કા ન કહેવાય ? ૧૮

ઉપસહાર.

यथोत्तर विशुद्धा स्युर्नयाः सप्ताप्यमी तथा ।

एकैक स्याच्छत भेदास्तत्र* सप्तशताप्यमी ॥ ૧૯ ॥

અનુવાદ—આ સાત નયો પણ (અનુક્રમે) એક એકથી વધારે વિશુદ્ધ છે વળી એક એક નયના સો સો ભેદ થાય, તેથી તેના સાતસો ભેદો પણ થાય છે ૧૯

૧ યોતાનું કાર્ય કરનારી એને ન્યાયમા અર્થક્રિયાકારી કહેવાય ॥ કહેવતમા યથા નામા તથા શુભા એમ પણ કહેવાય ॥ ૫૨૭ તે વખતે ક્રિયા પ્રાપ્તિ હોવી જોઈએ

૨ પ્રમાણ કે દલીલ એ પ્રકારે હોય છે એક અન્યથવાળી અને ખીછ વ્યતિરેકવાળી સામાની દલીલ યોતાની દલીલને જ એક પ્રકારે લેવી તે અન્યથા વ્યતિરેકવાળી અને છે અને સામાની દલીલમા દોષ નથી ॥ પ્રસ્તુત પ્રમાણમા વ્યતિરેક કરવામા આવે છે ॥ યોતા પટનું એક વા-પદેશનું કામ ન કરેતો તે પછી એને ઘટ કહેવામા સો વાંધો છે ॥ તે દોષ તો પછી તેને પણ તે જ વખતે વસ્તુ તે યોતાનું તે જ વા-પદેશનું તે જ વા-પદેશનું

ઉપસહાર-નય પાત્ર અને, તેના સેદ પાત્રમે કેવી રીતે છે ?

अथैवभूतसमभिरुद्धयोः शब्दएव चेत् ।

अन्तर्भावस्तदा पचं नयपचशतीभिदः ॥ २० ॥

અનુવાદ-એ શબ્દનયમા સમભિરુદ્ધ અને એવભૂત નયનો સમાવેશ થાય તો નય પાત્ર થાય છે^૧ અને ત્યારે તે (પાત્ર નય) ના પાત્રસે ભેગે (ગણાય) છે ૨૦

ઉપસહાર-આ માટે નયો કયાં બે નયોમા સમાવેશ પામે છે ?

द्रव्यास्तिकपर्यायास्तिकयोस्तन्तर्भवन्त्यमी ।

आदानादिचतुष्टयमन्त्येचान्त्याऽस्त्रयस्ततः ॥ २१ ॥

અનુવાદ-દ્રવ્યાર્થિકનય અને પર્યાયાર્થિકનય એ (બે) નયોમા આ (સાતે નયો) સમાવેશ પામે છે, પહેલામા પેહેલા ત્રણ અને બીજામા છેલ્લા ત્રણ^૨ ૨૧

निपमहान्-आ साते नयो आपना आगमनी

કેવી રીતે એના કરે છે ?

सर्वे नया अपि विरोधमृतो मिथस्ते,

सम्भूय साधुसमय मगवन् भजन्ते ।

भूपा इव प्रतिमटा भुवि सार्वभौम-

पादाम्पुज प्रधनयुक्तिपराजिता द्राक् ॥ २२ ॥

અનુવાદ-આ સર્વે નયો પરસ્પર વિરોધ અભિપ્રાય કરવાવાળા છે, છતાં હે ભગવન્ ! તે બધા એકઠા થઈ આપના

૧ શ્રી લક્ષ્મણવિજય સૂત્રમા પાત્ર નયો ગણવામા આવ્યા છે અને શબ્દ નયમા આ રોકામા કમું તેમ સમભિરુદ્ધ અને એવભૂતનયનો સમાવેશ કરેલો છે (અધ્યાય ૧ લો સૂત્ર -૪-૬૫)

૨ પાશ્વત્ય સાથે સંપદ્ દ્રવ્યપ્રયોગ અને પર્યાયાર્થિક એવા બે લોકે પાડે છે

૩ વસ્તુતિવ્રત વૃત્ત

સુદર આગમની સેવા કરે છે જેવી રીતે મૃત્યુ ઉપર રાજાઓ
પરસ્પરમા વિરોધી હોવા છતાં પણ યુદ્ધરચનામા પરાજય પામી
અકવર્તી મહારાજના ચરણકમળની સેવા શીઘ્ર કરે છે ૨૧

અતિમ-ઉપસાહાર

ઈત્ય નયાર્થકવચઃકુસુમૈર્જિનેન્દુ-
ર્ધૌરોઽર્ચિત સવિનય વિનયામિથેન ।
શ્રીદ્વીપનંદરવરે વિજયાદિદેવ-
મૂરીશિતુર્વિજયસિંહગુરોશ્ચ તુષ્ટૌ ॥ ૨૩ ॥

અનુવાદ-આ પ્રકારે વિનયવિનયે, વિજયદેવસૂરીના શિષ્ય
અને પોતાના સુદ વિજયસિંહના સતોષ માટે નયના અર્થને
જણાવનારા વચનપુષ્પોવડે શ્રી વિનયદ્ર વર્ધમાનસ્વામીની
વિનયમહિત શ્રી દ્વીપજીવરમા અર્ચા-પૂજા કરી ૨૩

અહિં નયકષ્ણિકા સમાપ્ત યાચ છે

શુભ મૂલાશ્વત્થાના નયજ્ઞાનામિલાપિના ચ ॥

શ્રી નયકર્મિકાસારદર્શિત મહાવીર સ્તવન.

રાત-કુમરી

મહાવીર જિન ઉપદેશ દિયે, અમૃત રસ વરતે
 ૧ નૈગમ સામાન્ય ઓર વિશેષ, વસ્તુ સકળ દરશે-ભલા નય ૧
 ૨ અથહ સામાન્યરૂપ શહે, વ્યવહાર વિશેષ ધરશે-ભલા નય ૨
 ૩ શાસ્ત્ર સકળ વ્યવહારે દાખ્યું, યાસને જે વરતે-ભલા નય ૩
 ૪ કુલુ વર્તમાને ભાવનિષેષે, વિચારવડે મહે તે-ભલા નય ૪
 ૫ એકપર્યાયિક શબ્દો તેને, સમદર્શી સમજે-ભલા નય ૫
 ૬ એ નય ગાળે અને અમલિરૂઢ, ભાવનિષેષ શહે તે-ભલા નય ૬
 ૭ પર્યાયિક શબ્દો ભિન્નાર્થિક, મહજ નિધા કરતે-ભલા નય ૭
 ૮ અર્થક્રિયાકારી મહવસ્તુ, એવમૂત ધરતે-ભલા નય ૮
 ૯ હીરાચંદ નયવાણી બાણી, અર્થ સર્વિ ધરજે-ભલા નય ૯
 ૧૦ હીરાચંદ શેષકરણુ ભણુશાળી

- ૧ નૈગમનય વરણના સામાન્ય અને વિશેષ એવા બને ધર્મ રેખાડે છે કેમકે વસ્તુમા સામાન્ય ધર્મવચર વિશેષ ધર્મ સ્ત્રી ગણતો નથી તેમજ વિશેષ ધર્મવચર સામાન્યધર્મનું કથન થઇ શકતું નથી
- ૨ સમદર્શનય-વરણના કૃત સામાન્યધર્મને મટલ કરે છે
- ૩ વ્યવહારનય-વરણના કૃત વિશેષધર્મને મદલ કરે છે
- ૪ અમુલ્યનય-વરણના કૃત વિશેષધર્મને મદલ કરે છે અને ક્રિયાને કથુદ ન કરતા વિચારપૂર્વક વસ્તુના ભાવને મદલ કરે છે
- ૫ સમનય-એક પર્યાયિક શબ્દોને સમાન અવવાળા છે છે
- ૬ સમનિ, નય-એક પર્યાયિક શબ્દોના જુદા જુદા ભાવાધ્યમાને ભિન્ન ભિન્ન અવવાળી મળે છે
- ૭ એવમૂતનય-વરણના ભાવાધ્યસહિત તેનો જે ઉપયોગ થઈ શકે તે થવાય પરિપૂર્ણ રીતે થાય એવી અતિ ધરાવનાર વસ્તુને (જ્યાં ને) સરુપને માને-મહે તે દેદા માગી યા માતુનો પગે પાણીથી ભરી તેને દોઢ સ્ત્રી માથે યુગ પેર ભાવળી દોષ ત્યારે તે માત્રને એવમૂત નય ધરો કરી કટે

સવિસ્તર વિષયાનુક્રમ.

(નોટ-આકડા એ પૃષ્ઠ સૂચે છે અને કુ એ કુટનોટ સૂચે છે)

અકપાયી	૬૦	વસ્તુના અનુલધર્મ	૫૬
અખો	૪૨	સામાન્યધર્મ	૫૭
અમનચન	૧-૧૨	વિશેષધર્મ	૫૭
અમચિલેદી	૬૦	નૈમનનય	૫૮
અદ્વૈતદર્શન	૫-	સમહનય	૫ ૭
અપેક્ષાનાં	૫	ગૃહદાનય	૫૭ ૬૦ ૬૧ ૭૮
અધ્યાત્મગીતા	૩૩, ૩૭ ૫૩	મજ્જીમૂતનય	૬૧ ૮૦
અન્યવદ્ધિ	૮ ૬	નામ નિર્ગપ	૬૨
અ વચવાળી દલીલ	૮૨	સ્થાપના	૬૩
અનુભવ	૬૦	દ્રવ્ય	૬૩
અભિવૃદ્ધિનો ઉપાય	૨૧	ભાવ	૬૪
અભ્યાસની જરૂર	૩	શબ્દનય	૬૪
અમનાનાં	૪૭	સમભિરદનય	૬૫
અયોની	૬૦	એવમૂતનય	૬૬
આ અપેક્ષાએ	૭૫	દ્ર શાષ્ટિકનય	૬૮
આકાર	૩૦	પચાનાશિકનય	૬૮
આત્મદ્વિતોષદેશ	૩૩ ૫૩	ઉપદેશવશ	૭૫
આત્મિનિવિનતિ	૨૭ ૫૨	ઉપચારનો અથ	૭૦ ૬
આત્મનાથ	૪૪	ઉપદેશપ્રાસાદ	૫૦
આનંદધન	૯ ૬ ૧૮, ૪૨	ઉપદેશમાના	૧
આવશ્યક ૭	૫૨	ઉપમિતિશવપ્રપચ	૫૦
” નું સ્તાવન	૩૭, ૫૨	ઉપાદેશાત	૧૩-૩૧
આત્મીયની સત્રાય	૩૭, ૫૨	કલ્પસૂત્રનય	૬૧ ૮૦
ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર	૪૮	ઉદ્દેશ	૬૧
ઉદ્દેશ-		ભાવનય	૬૧
નયાભાસ	૧૬	કુલપતિ	૬૧
નર	૨૫	વિશેષમાન્યતા	૮૦
		નયનનાથ	૫૨
		નરભાષિક	૫૩
		એકાત્મા	૫

એમસૅન	૨૫	એંડ્રુસન	૨૫ કુ
એવબ્રુતનય	૬૬,૮૧	‘ઘણું કરીને’	૨૫
બ્યુત્પત્તિઅર્થ	૬૬	ચરણકરણાનુયોગ	૧
વિશેષાર	૬૬	ચારિત્રવિજયજી	૫૩,૭૫
શબ્દાદિનયથી ભિન્નતા	૬૬	ચાવાક કર્તૅન	૧૮,૬૧
કદાદરણ	૬૬ ૧૭	ચોવીસીવીસીસમઠ	૫૩
૨૫૨૫નું કદાદરણ	૮૨	જશવિલાસ	૪૨
કંપમૂત્ર	૪૩	જશુવાવ	૪૨
કંઘાણુમદિરે સ્તોત્ર	૪૮	જિતવિજય	૩૮
કંઘાણુ વિજય	૩૮	જિન ચોવીસી	૩૭,૫૩
કારણ પાત્ર	૫૦	જિન પૂત્રનું ચૈત્યવડન	૩૭,૫૨
કિરણાવની	૪૪	જિનવિજય	૪૮
કીર્તિવિજય, ૩૪કુ, ૩૫, ૩૬કુ, ૩૮		જિનેન્દ્ર બાકરણુ	૪૮
કુજર	૨૫	જીવતા ભે.,	૫૬-૬૦
કુવરજી આજુ.જી	૫૪નોટ	જૂનાગઢ	૪૦,૪૨
Comparative studies		જૈન કાવ્યસારસચેટ,	૪૦,૪૦
of religions,	૨૩	જૈન મથરાસિ	
પુરશી માટે		આર સમુદાય	૧
શાંતિ સંબંધ	૨૩	જૈન મથાવલિ	૪૮
ખડનમનનમા		જૈનધર્મ	
કથારે કવરતુ ?	૨૦	સસિમસ્તવપ	૫
ગણિતાનુયોગ	૧	ધાર્યાધીસ	૮
‘ગજ’	૨૬	સામાન્ય	૮
ગુણ		સાસનમદદારાન	૧૪
અથ	૫૮	તેનાં સર્વદર્શનો આન	૧૮
ઓગીદાસ સઘવી	૪૩	પોતે હતમાન	૨૧
ગૌલતા અને મુખ્યતા	૨૪	Peace-maker	૨૨
ગૌતમ સ્વામી	૫૦,૫૨	જૈનધર્મપ્રસારક સભા	૩૫,૩૫કુ,
ગંબીરવિજય	૪૮		૩૭કુ ૪૮કુ ૫૦
મથની ઉપમોજીતા	૪	જૈનવશોવિજયમથમાલા	
મધિભેદી	૬૦	જૈન વિદ્વાનોનું કર્તવ્ય	

જૈન સમાજમાં અસાતિ	૨૮	સખ્યા	૫૬
જૈનસ્તોત્રસચ્છ	૪૯	નામ	૫૬, ૭૭
જૈનોના વિભાગ	૧૧	સમ્મલગી	૬
જ્ઞાનવિમલસૂરિ	૪૨	ઉદાહરણ	૨૫
તત્ત્વ સાત	૫૫	ઉપસદ્ધાર	૩૧ ૮૨
તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર	૮૩	સાત	૮૩
ગુકારામ	૪૨	પાચ	૮૩
તેજપાન	૩૪, ૩૫	પાચસો	૮૩
નીવબદર	૧, ૩૭ ૪૨	વિરોધજ્ઞાન	૭૧-૭૪
દુનય	૩૩	બહુવિધી	૭૨
દેવદ્વિગણી	૪૪	અલ્પવિધી	૭૨
દેશવિરતિ	૬૦	ભયોના નામ	૭
દ્રવ્યગુણપર્યાયરાસ	૧	સાત ધારભનુ દ્વાર	૧૦
દ્રવ્યનિક્ષેપ	૬૩	નવાભાસથી ભિન્નતા	૧૮
ઉદાહરણ	૯૩	નયકર્ત્ત્રિકા	૧, ૩૭, ૪૬, ૬૪ ૬૫
દ્રવ્યાનુયોગ	૧	મંત્રલાચરણ	૭૭
બાશાસરી	૨	વિષય	૭૭
દ્રવ્યાર્થિકનય	૧૩	સ્તવન	૮૫
બ્યુત્પત્તિ	૬૮	નયજ્ઞાન	૨
વિશેષાય	૬૮	નયની ફિલસુફી	
તેમા અવલાવ	૬૮	Peace-Parliament.	૨૮
ઉદાહરણ	૬૮	નયમામ	૩
દ્વિરં	૭૬	નયવાદ	૨૫
ધર્મકથાનુયોગ	૧	નયવાદિને પ્રાધના.	૨૬
ધર્મમદિરગણી	૪૭	કેવી રીતે ?	૨૬
ધર્મસાગરોપાખ્યાય	૪૪	નયવિગમ	૩૮
નય		નયશાસ્ત્ર	
સ્થાન	૫૫	વ્યાકરણ	૪
નય	૫૬	નયશ્રવ	૫૫
વ્યાખ્યા	૨ ૫૬	નવપદ	૫૧
પર્યાય	૫૬	નવીન અભ્યાસીઓને	
		સૂચના	૧૩

માનવિજ્ઞય	૪૨	લોકપ્રકાશ	૩૪,૩૭ ૪૨,૪૪
મિથ્યાત્વી	૬૦	સર્ગોની હકીકત	૪૪-૪૭
મિથ્યાશ્રુત	૫૫	લડન શુદ્ધિસ્ટ સોસાયટી	૨૯
મિમાંસા		વધમાનન્વામી	૩૫
પૂર્વ અને ઉત્તર	૧૯	વસ્તુ	
તેની યોગ્યતા	૨	નિત્ય	૨૯
અપ્રયતા	૭૪	અનિત્ય	૨૯
મુખ્ય શ્યોકોસહિત		નિવૃત્તિ	૩૦
અનુવાદ	૭૭-૮૪	વિજયદેવસૂરિ	૧
મોક્ષમુદ્ધર	૨૨	વિજયપ્રતાપસૂરિ	૩૫,૩૮
મોક્ષમાગ		વિજયવિભુષ	૪૪
૧૦ અધિકાર	૫૦	વિજયસિદ્ધ	૧ ૩૫ ૩૮
૩ સાધન	૬ ૫૫	વિદ્વાનોને વિનય	૧૪
મોતીય બી કાપડીઆ	૫૦	વિનય	૩૩કુ
'most probably	૨૫	વિનયપ્રભ	૩૪કુ
યશોવિજયજી	૧ ૫૧	વિનયવાલ	૩૬,૪૦
સુપરપરા	૩૮	નિનયવિજયજી.	૩૩-૫૪
દત્તકથાઓ	૦૦-૪૧	અવગત્તાં	૧
વિનયવિજયજી સાથે ઇલના ૪૨		અર્થાપત્ર	૩૩કુ
યોગસૂત્રન	૧૮	માતપિતા	૩૪
યોગપ્રતીપ	૫૩	સુરપરપરા	૭૫
રાજબાધ	૩૫	સરકૃત કૃતિઓ	૬૭
રાધનપુર	૩૭,૪૨ ૪૮	ક્રૂક વિવેચન	૪૩
રામભામ	૪૧	સુજ્ઞાતી કૃતિઓ	૭૭
રામવિજય	૪૪	ક્રૂક વિવેચન	૫૦
રાયચક્રકાન્ધમાલા	૧૮કુ	સુજ્ઞાતી કાન્ધસમૃદ્ધ	૫૮
રૂપવિજય	૪૩	દત્તકથાઓ	૩૬-૪૬
રહેર	૩૬કુ, ૩૮, ૪૩, ૫૧, ૫૭	યશોવિજયજી સાથે ઇલના ૪૨	
લઘુઉપમિતિભવપ્રપચ	૫૦	સમકાલીન વિદ્વાનો	૪૨
તુ સ્તવન	૩૭ ૫૦	વિદ્વાર	૪૨
લાલવિજય	૩૮	ચેતનાસા	૪૨
લાવળ્યમુદ્ધર	૪૨		

માનવિજ્ઞય	૪૨	લોકપ્રકાશ	૩૪,૩૭,૪૨,૪૪
મિથ્યાત્વી	૬૦	સર્ગોની હકીકત	૪૪-૪૭
મિથ્યાશ્રુત	૫૫	લડન શુદ્ધિસ્ટ સોસાયટી	૨૯
મિમાંસા		વર્ધમાનસ્વામી	૩૫
પૂર્વ અને ઉત્તર	૧૯	વસ્તુ	
તેની મોખ્યતા	૨	નિત્ય	૨૯
મુખ્યતા	૨૪	અનિત્ય	૨૯
મૃત્યુ રસોડોસહિત		વિકૃતિ	૩૦
અનુનાદ	૭૭-૮૪	વિજયદેવસૂરિ	૧
મોક્ષમુદર	૨૨	વિજયપ્રતાપસૂરિ	૩૫,૩૮
મોક્ષમાગ		વિજયવિશુધ	૪૪
૧૦ અપિકાર	૫૦	વિજયસિંહ	૧૫૩૮
૩ સાધન	૬૫૫	વિદ્વાનોને વિનય	૧૪
મોતીચંદ II કાપડીઆ	૫૦	વિનય	૩૩૬
'most probably	૨૫	વિનયપ્રભ	૩૪૬
યશોવિજયજી	૧૫૧	વિનયસાગ	૩૬,૪૦
શ્રીપરપરા	૩૮	વિનયનિજયજી.	૩૩-૫૪
દત્તકથાઓ	૩૬-૪૧	અવકર્તા	૧
વિનયવિજયજી સાથે પુલના	૪૨	અર્ચાપત્ર	૩૩૬
યોગચંદન	૧૮	માનપિતા	૨૪
યોગપ્રદીપ	૫૩	શ્રીપરપરા	૫૫
રાજબાઈ	૩૫	સરસ્વ કૃતિઓ	૫૭
રાધનપુર	૩૭,૪૨ ૪૮	કુલ વિવેચન	૪૩
રામ ભ	૪૧	શ્રીરાતી કૃતિઓ	૫૭
રામવિજય	૪૪	કુલ વિવેચન	૫૦
રાયચંદ્રકાવ્યમાલા	૧૮૬	શ્રીરાતી કાવ્યસમૃદ્ધ	૫૪
રૂપવિજય	૪૩	દત્તકથાઓ	૩૬-૪૬
રદિર,	૩૬૬ ૩૮,૪૩,૫૧,૫૭	યશોવિજયજી સાથે પુલના	૪૮
લગુઉપમિતિભવનપથ	૫૦	સમકાલીન વિદ્વાનો	૮૨
નું સ્તવન.	૩૭૫૦	વિદ્વાર	૪૨
લાભવિજય	૩૮	નોમાસા	૪૨
લાવણ્યમુદર	૪૨		

૨૫ નમન	૩૫	વડદશન સમુચ્ચય,	૩
શિખ્યપરપરા	૪૩	સકપાયી	૬૦
વિનયવિમલ	૩૪કુ	સત્તા	૫
વિનયવિલાસ	૩૪કુ, ૩૭, ૫૩	સમનવ	
વિશેષણ	૨	એક પદ્યમા ધટના	૯૭
વિશેષધમ	૫૬	ઉદાહરણ	
ઉદાહરણ	૫૭	તેના અનર્થાપ	૬૮
કેવા છે ?		ઉત્તરોત્તર શુદ્ધતા	૬૮
વિહરમાન વીચી	૩૭, ૫૩	અરસ્પરસ વિવાદ કરતા નથી	૧૩
વે.ંતદશન	૫૬	સમભિરૂઢનય	૬૫, ૮૧
વેશકરણીઓ	૬૫, ૬૬, ૬૭	બુદ્ધપતિ	૬૫
વેશિકદર્શન	૫૮	વિશેષાય	૬૫
બ્યતિરેક દષ્ટિ	૬૬	સખ્દનવથી ભિન્નતા	
' વાગી ઢલીલ	૮૨કુ	બ્યાખ્યાનું કારણ	૮૧
બ્યવહારનય	૫૭, ૫૮, ૮૮	સમ્યક્ ચારિત્ર	૫૫
બુદ્ધપતિ	૫૬	સમ્યક્ત્વી	૬૦
વિશેષાર્થ	"	સમ્યગ્જ્ઞાન	૫૫
ઉદાહરણ	૭૬	સમ્યક્દર્શન	૫૫
શબ્દનય	૬૪, ૮૧	સયોગી	૬૦
બુદ્ધપતિ	૬૪	સર વિનિયમ દેખીરૂઢન	૫
વિશેષાય	'	સર્વજ્ઞ	૨
ઉદાહરણ	'	સર્વ ધર્મની એકતાનતા	૭
શામળી	૪૨	સર્વ ધર્મ સત્યાશ સ્વીકારે છે	૨૬
શાતસુધારસ ભાવના	૩૭, ૪૮, ૫૪-૫૬	સર્વવિરતિ	૬૦
શીખામલની સત્રાય	૪૩	સબ્ધી જીવ કઈ શાસન રસી	૩૧
શ્રીપાલરાસ	૩૪કુ ૩૫કુ, ૩૬, ૩૬, ૫૧	માધુ સામાચારી	૪૪
ત્રેણિપ્રતિપદ	૬૦	સિદ્ધ	૬૦
ત્રેણિઅપ્રતિપદ	૬૦	સિદ્ધસેન દિવાકર	૭૪
૫૬ આવશ્યક સ્તવન	૩૭, ૫૨	સિદ્ધદેમ	૮૮
		સિદ્ધદેમ શબ્દાનુશાસન	૪૮
		સીમધરસ્તવન	૭૧

સુખબોધિકા	૩૭,૪૩	સ્વાદ્વાદશુત	૫૫
સુરત	૪૭	Sacred Books of the East	
સુશ્મકપાત્રી	૬૦		૨૨ ૪૪
સોવસતીની સગાય	૪૩	હરિભદ્રસૂરિ	૫૩
સમૃદ્ધનય	૫૮,૭૮	હર્ષટ સ્પેન્સર	૨૫ ૩૦
બ્યુટપતિ	૫૮	હર્ષમુનિ	૫૩
વિરોધાય	,	હસ્તિ	૨૫
ઉદાહરણ	૬૬		
સમન્નિતકં	૧,૭	હાલનો સુભાગી સમય	૨૭
સસારી	૧૦	હીરવિજયજી	૩૫,૩૬,૩૭ ૩૮
સાખ્યદર્શન	૧૮,૫૮	હીરાચંદ કકલમાધનુ	
સ્તવન		પચપ્રતિક્રમણુ-	૫૦,૫૨
૩૫૦ ગાથાનુ	૪૨	હીરાચંદ શેષકરજી	
સ્તવનાવલિ	૨૦	સ્તવન	૮૫
સ્થાપના નિષ્કેષ	૬૩	હીરાચંદ હસરાજ	૪૪,૪૮
ઉદાહરણ	૬૩	હેમચંદ્રાચાર્ય	૪૮
રૂઢિ વિવેચન	૫૫-૭૫	હેમ વ્યાકરણ	૪૮
સ્વાદ્વાદ	૫		

લાલનના પુસ્તકો

૩ આ

મદ્વખા (બીજી આગતિ)

તૈયાર થાય છે

આત્મ વૈદ્ય

૦-

શુદ્ધોપયોગ (સદગ્ર સમાધિ) ને નેપતા ૧૨ કર્ણ નથી

સર્વાધ્યાન

પરમ જ્યોતિ પચનિરાતી

જ્યોતિર્કાન

જૈનભાગ દ્વારબ પો ૧ ભાગ ૧ અને બીજા

એક તથા ૧

જૈનભાગ પ્રવેશિકા ન ૧ ૨ ૩

બ નજ નજે ૨

આત્માવબોધ ૩૧૩

૧

પથ પરમેષ્ટિ ગુણરત્નમાળા

મુનિશ્રી ચારિત્રવિજયજીની દૃષ્ટિ નીચેથી

તૈયાર થના પુસ્તકો.

અગાઉથી કિંમત

૧ શ્રી ચરિત્રવિજયજીના ૧૪૨૧ની કા પસચદ

(૧૪૨૧ ઉપોદ્ધાત શુભ વૈદ્યોર સહિત) ૩ ૨- ૦-૦

૨ શ્રી નિત્યનિજયજીના ગુજરાતી કા પસચદ

(૧૪૨૧ ઉપોદ્ધાત, મળનારોર સહિત) ૦-૧૨-૦

૩ શ્રી નિત્યવૈરાગ્ય (વિધિ દેતુ સહિત) પ્રેસમા છે ૦- ૨-૦

૪ શ્રી માગાયક સુત (વિધિ હતુ વિવેચન સહિત) ૦- ૪-૦

૫ શ્રી પ્રતિકમ્બ સુત (વિધિ દેતુ વિવેચન સહિત) ૧- ૮-૦

સેઠ મોહનભાઈ મૂનચ લૈન હોસ્ટેલ

વિશેષ માટે વળો

એ'ડી સ્ટન સેઠ મેશન સમે

મોહનલાલ દ. દેસાઈ

૧૨૧ મુમઈ

બી એ' એ' એ' બી

નવકર્ણિકા

ફિ ૩ ૦-૦-૦

Naya Karnik in English

In preparation

